

Η ΚΡΗΤΗ ΤΙΜΑ
ΤΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟ



ΕΚΔΟΣΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ»

ΧΑΝΙΑ 2011

© Πρώτης έκδοσης: Φιλολογικός Σύλλογος «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ»

Χανιά - Οκτώβριος 2011

Επιμέλεια κειμένων: Νικόλαος Εμμ. Τζιράκης

Σελιδοποίηση: Μαρία Καλαϊτζάκη

Εκτύπωση: ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ Α.Ε., Μουρνιές Χανίων

ISBN: 978-960-9558-08-2

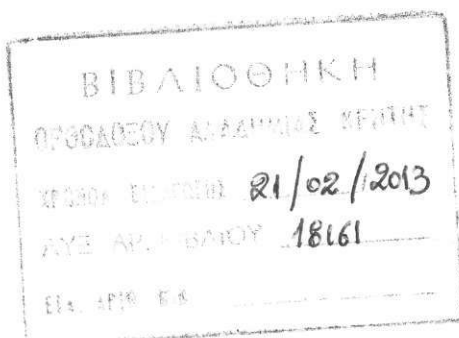


Ὁ Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερός
φέρων τὸν σταυρὸν τοῦ Ἀρχοντος Ὑπομνηματογράφου
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Ο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΧΑΝΙΩΝ
«Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ»
ΚΑΙ
Η ΠΑΓΚΡΗΤΙΟΣ ΕΝΩΣΙΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ “ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ”
ΤΟ ΠΑΓΚΡΗΤΙΟ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ “ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ”

ΤΙΜΟΥΝ ΤΟΝ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟ

Η ΚΡΗΤΗ ΤΙΜΑ
ΤΟΝ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟ



ΕΚΔΟΣΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΧΑΝΙΩΝ
«Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ»

ΧΑΝΙΑ 2011

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΥΟ ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

1. Με το υπ' αριθμ. Πρωτ. 32/14 Μαΐου 2010 έγγραφό του, ο Φιλολογικός Σύλλογος Χανίων «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ», (έτος ιδρύσεως 1889) γνωστοποίησε στον Αλέξανδρο Κ. Παπαδερό, ότι το Διοικητικό Συμβούλιό του «κατά τη συνεδρία του στις 21 - 4 - 2010, εκτιμώντας τη σημαντική προσφορά σας στο χώρο της Εκκλησίας της Κρήτης και ευρύτερα στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου μας, αποφάσισε ομόφωνα τη διοργάνωση τιμητικής εκδήλωσης για το πρόσωπο και το έργο σας». Το έγγραφο υπογράφουν ο Πρόεδρος Αντώνης Πετρουλάκης και ο Γραμματέας Βαγγέλης Μπούρμπος.

Στην από 27 Μαΐου 2010 απαντητική επιστολή του ο Α. Κ. Παπαδερός γράφει μεταξύ άλλων: «Καίτοι δεν έπραξα τίποτε περισσότερο από το καθήκον μου, αποδέχομαι ευγνωμόνως την πρότασή σας αυτή, επειδή είμαι βέβαιος πως είναι καρπός ευγενών αισθημάτων και αγαθών προθέσεων, αλλά και επειδή εκτιμώ βαθύτατα το πνευματικό έργο του υπεραιωνόβιου Συλλόγου, τον οποίο διακονείτε».

Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στην κατάμεστη αίθουσα του Συλλόγου το βράδυ της Τετάρτης, 24 Νοεμβρίου 2010.

*

2. Το βράδυ της Τετάρτης, 6 Απριλίου 2011, η Παγκρήτιος Ένωσης Αθηνών, το Πνευματικό Σωματείο Κρητική Εστία και το Παγκρήτιο Καλλιτεχνικό Σωματείο Κρητική Μούσα, ύστερα από πρόταση του Σωτήρη Αρετουλάκη, Προέδρου του Παγκρήτιου Σωματείου Κρητική Μούσα, συνδιοργάνωσαν αντίστοιχη εκδήλωση στην Κρητική Εστία, Στράβωνος 12, Παγκράτι.

Με πρόταση του Φιλολογικού Συλλόγου «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ» συμφωνήθηκε να συμπεριληφθούν στην παρούσα έκδοση και τα γενόμενα κατά την αντίστοιχη τιμητική εκδήλωση στην Αθήνα, η οποία επιβεβαιώνει την αναγνώριση του τιμωμένου και πέραν των ορίων της πόλης μας.

Η ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΧΑΝΙΩΝ
“Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ”

Τετάρτη, 24 Νοεμβρίου 2010, ώρα 19.00 - 21.00



ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟΣ

Γεννήθηκε (09-02-1933) στον Λιβαδά Σελίνου Κρήτης, ως πέμπτο από έξι παιδιά μιας αγροτικής οικογένειας. Στη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής το χωριό του και η ευρύτερη περιοχή υπήρξαν κέντρο της Εθνικής Αντίστασης. Η προσωπική συμμετοχή του σ' αυτήν (26-11-1942 μέχρι 28-5-1945, αναγνωρισμένη από το Κράτος) τον οδήγησε στην Αγιά μετά την ολοκληρωτική καταστροφή των χωριών Κουστογεράκου, Λιβαδά και Μονής (1943). Η συχνή και λίαν οδυνηρή συνάντησή του με τον θάνατο "πρόσωπο προς πρόσωπο" τα χρόνια εκείνα υπήρξε ισχυρό κίνητρο για την αφιέρωση της ζωής του σε έργα και δράσεις υπέρ της ειρήνης, της συγχώρησης, της καταλλαγής και του φωτισμού σκοτεινών πλευρών και καταστάσεων της ανθρωπίνης ζωής.

1946-52: Εκκλησιαστική Σχολή Κρήτης

1952-56: Θεολογική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ιεροκήρυκας στην Ι. Μητρόπολη Θεσσαλονίκης. Οργανωτής και συντονιστής Φοιτητικών Ομάδων Κοινωνικής Διακονίας. Συμμετοχή σε Οικουμενικές Κατασκηνώσεις Εργασίας (Βερολίνο 1955, Wiesbaden 1956, Καστέλλι Κισάμου 1961).

1957-58: Στρατιωτική θητεία - υπεύθυνος της Θρησκευτικής Υπηρεσίας του Γ' Σώματος Στρατού.

1958-64: Υποτροφία του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών για μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του MAINZ της Γερμανίας (Θεολογία, Φιλοσοφία, Παιδαγωγικά, Συγκριτική Θρησκειολογία, εξειδίκευση στη Συγκριτική Επιστήμη των Πολιτισμών). Διδάκτωρ της Φιλοσοφίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ίδιου Πανεπιστημίου (1962), όπου δίδαξε την Ελληνική γλώσσα και Εισαγωγή στον Ελληνορθόδοξο Πνευματικό Βίο (1960-63) και υπηρέτησε ως Επιμελητής στο Ινστιτούτο Συγκριτικής Πολιτισμολογίας (1962-63). Πτυχιούχος του Σεμιναρίου Εκκλησιαστικής Διακονίας στον χώρο της Βιομηχανίας (Mainz-Kastell).

Επιστημονικός Σύμβουλος της Δεύτερης Γερμανικής Τηλεόρασης (ZDF) με αρμοδιότητα τον χώρο της Ορθοδοξίας.

Ειδικές σπουδές στη Χριστιανική Ακαδημία του Bad Boll, στα πλαίσια προετοιμασίας της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης (ΟΑΚ), τις βασικές αρχές και τον μεσοπρόθεσμο προγραμματισμό της οποίας επεξεργάστηκε τότε, με παράλληλη εξασφάλιση από Γερμανική Εκκλησιαστική Υπηρεσία της αναγκαίας οικονομικής επιχορήγησης για την ανέγερση των πρώτων εγκαταστάσεων και την κάλυψη μέρους των δαπανών για τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της.

1965: Εκλέγεται μέλος του νεοσύστατου Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από πρόταση του Προέδρου του Ινστιτούτου Καθηγ. Ιωάννη Κακρυδιή και αντιπρόεδρος του Κεντρικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης - ΚΥΣΔΕ. Ως υποδιευθυντής του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαίδευσης δίδαξε μαθήματα της ειδικότητάς του σε θεολόγους

και μάθημα γενικού ενδιαφέροντος σε καθηγητές όλων των ειδικοτήτων, Κοινωνιολογία της Αγωγής στους μετεκπαιδευόμενους δασκάλους και Φιλοσοφία της Αγωγής στην Ακαδημία Σωματικής Αγωγής.
1967: Απόλυση από τη δικτατορία, 1974 επάνοδος στην Υπηρεσία, απόσπαση στην Επιτροπή Διοικήσεως του Πανεπιστημίου Κρήτης, 1976 Ειδικός Σύμβουλος του Κ.Ε.Μ.Ε., 1977 παραίτηση.
1982-84: Ειδικός Σύμβουλος Θρησκευμάτων.
1989: Επάνοδος στη θέση Συμβούλου του Π.Ι., 1999 παραίτηση (οι παραπάνω υπηρεσίες προσφέρθηκαν παράλληλα προς την κύρια απασχόλησή του στην ΟΑΚ).

Συνιδρυτής (με τον τότε Σεβασμ. Μητροπολίτη Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίο) της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης (ΟΑΚ) και Γενικός Διευθυντής αυτής από τη συγκρότηση της Ιδρυτικής Επιτροπής (1963) μέχρι 31-12-2008, οπότε αποσύρθηκε οικειοθελώς. Από τα εγκαίνια της ΟΑΚ (1968) μέχρι το τέλος του έτους 2008 πραγματοποιήθηκαν στο Ίδρυμα 1965 συνέδρια, το 57% περίπου των οποίων ήταν διεθνή.

Συνιδρυτής και πρώτος αιρετός Πρόεδρος (1973-83) της Εταιρείας Θεάτρου Κρήτης (Ε.ΘΕ.Κ.), του πρώτου καλλιτεχνικού θεσμού πολιτιστικής αποκέντρωσης στην Ελλάδα. Η Ε.ΘΕ.Κ. υπήρξε το πρότυπο των μεταγενέστερων Δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων της Χώρας.

1974-2003: Αιρετό μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (ΚΕΚ, Γενεύη), ως εκπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Σεπτέμβριος 1992-Μάρτιος.

1993: Πρόεδρος του Συμβουλίου αυτού.

Επί πολλά έτη μέλος Επιτροπών, Αποστολών και Γενικών Συνελεύσεων του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Χριστιανικών Ακαδημιών της Ευρώπης.

1989: Επισκέπτης Καθηγητής στο McCormick Theological Seminary του Σικάγου.

Μέλος της Συγλήτου του Συμβουλίου της Ευρώπης για το εκπαιδευτικό - πολιτισμικό πρόγραμμα "Cultural Routes - Monastic Influence" (1995-99).

Επίσημες αποστολές προς Εκκλησίες και ομιλίες σε Συνέδρια και άλλες εκδηλώσεις σε πολλές χώρες όλων των ηπείρων.

450 και πλέον δημοσιεύματα σε διάφορες γλώσσες (βιβλία, μελέτες, άρθρα και λήμματα σε περιοδικά, εγκυκλοπαιδείες κ.λπ.).

Κατά τη διάρκεια της διακονίας του στην ΟΑΚ ήταν υπεύθυνος των Εκδόσεών της και Διευθυντής Συντάξεως του Δελτίου της ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ (τεύχη 1-91, 1986-2008, 1054 σελίδες).

Διακρίσεις

- Άρχων Υπομνηματογράφος του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1968).

- Παράσημα των Πατριαρχείων Αντιοχείας, Μόσχας, Βουκουρεστίου, Σόφιας, της Αρμενικής Εκκλησίας του Λιβάνου, της Εκκλησίας της Αιθιοπίας κ.α.

- Παράσημο Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της (τότε) Δυτικής Γερμανίας (Σταυρός Διακεκριμένων Υπηρεσιών - Bundesverdienstkreuz Α΄ Τάξεως) επί προεδρίας του Richard von Weizsäcker.

Από το 2001: Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών (Salzburg).

Οικογενειακή κατάσταση

Σύζυγος: Άννα Πολυχρονιάδου (πτυχιούχος Γαλλικής Φιλολογίας - Συνταξιούχος ΟΤΕ). Απέκτησαν δύο παιδιά και τρία εγγόνια.

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α

19.00-19. 08: Καλωσόρισμα - Εισαγωγικά λόγια

Πρόεδρος του Φιλολογικού Συλλόγου «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ»

Αντώνης Πετρουλάκης

Ανάγνωση Γράμματος της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχου

κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

από τον Αντιπρόσωπον Αυτού Αιδεσιμολ. Γεώργιο Τσέτση.

19.10-19.25: Επέκεινα του ανθρωπίνως εφικτού

Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Ειρηναίος

19.25-19.40: Σταθμοί μιας πορείας

Ισμήνη Κριάρη, Καθηγήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου

19.40-19.55: Από τις σπουδές στην καταξίωση

*Φάνης Κακριδής, Ομότιμος Καθηγητής της Κλασικής Φιλολογίας
στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

19.55-20.15: Διαλογική μαρτυρία της Ορθοδοξίας

Γρηγόριος Λαρεντζάκης, Ομότιμος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Γκρας

20.15-20.35: Στη διακονία του Οικουμενικού Πατριαρχείου

και της Οικουμένης

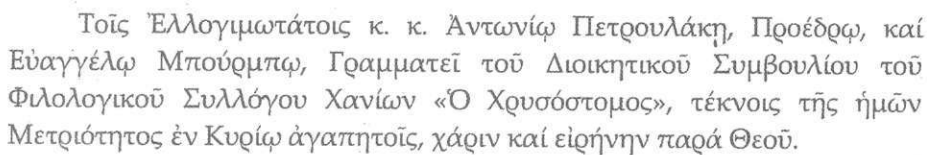
*Αιδεσιμολογιώτατος Δρ. Γεώργιος Τσέτσης, Μέγας Πρωτοπρεσβύτερος του
Οικουμενικού Πατριαρχείου (Γενεύη)*

20.35-20.40: Ανακήρυξη του Αλεξάνδρου Κ. Παπαδερού σε Επίτιμο Μέλος

*του Συλλόγου και επίδοση τιμητικού Διπλώματος από τον Αντώνη
Πετρουλάκη, Πρόεδρο, και τον Βαγγέλη Μπούρμπο, Γραμματέα του
Φιλολογικού Συλλόγου «Ο Χρυσόστομος»*

20.40-20.45: Χαιρετισμοί

20.45-20.50: Ευχαριστήρια προσλαλιά από τον τιμώμενο



Πολλῆς χαρᾶς πρόξενος ἐγένετο ἡμῖν τό ἀπό κβ' Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. γράμμα ὑμῶν, δι' οὗ ἀνέκοινοῦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ ὑμετέρου Συλλόγου ὅπως δι' εἰδικῆς τελετῆς τιμηθῇ ἡ πρὸς τὴν Κρήτην, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἑλληνικά γράμματα πολυσχιδῆς διακονία τοῦ Ἐντιμολογιωτάτου κ. Ἀλεξάνδρου Παπαδεροῦ, Ἀρχοντος Ὑπομνηματογράφου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τέκνου ἡμῶν ἀγαπητοῦ.

Ἐπὶ τῇ ευχαρίστῳ ταύτῃ εἰδήσει, προαγόμεθα διὰ τῶνδε Πατριαρχικῶν ἡμῶν Γραμμάτων ἵνα συγχαρῶμεν ἀπὸ καρδίας τῷ ὑμετέρῳ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἀποφάσει ταύτῃ, ἣτις ἀποτελεῖ ἀναγνώρισιν καὶ τεκμήριον τῆς ἄχρι τοῦδε, πανορθοδόξως καὶ παγχριστιανικῶς ἀναγνωριζομένης, προσφορᾶς τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου γόνου τῆς εὐάνδρου Κρήτης πρὸς τὴν γενέτειράν του, τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης, τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, τὴν χριστιανικὴν οἰκουμένην γενικῶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν παιδεῖαν τοῦ Γένους. Ἡ πρὸς τὸν κύριον Παπαδερόν ἐκ μέρους ὑμῶν προσγινομένη τιμὴ, ἀντανakλᾷ, ὥς εἰκός, καὶ εἰς τὸν Πανίερον Οἰκουμενικόν Θρόνον, τὸν ὁποῖον οὗτος διηκόνησε παραδειγματικῶς ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ὅλην, μέ ὑπευθυνότητα, συνέπειαν, ἀφοσίωσιν καὶ ζῆλον.

Ἐπευχόμενοι τῷ ὑμετέρῳ Συλλόγῳ μακροζωΐαν καὶ προκοπὴν εἰς ἔργα ἀγαθὰ καὶ θεάρεστα, δεόμεθα τοῦ Κυρίου ὅπως διαφυλάσῃ τὸν τιμώμενον σήμερον Ἀρχοντα Ὑπομνηματογράφον τοῦ Θρόνου ἐν ἀκλονήτῳ ὑγιείᾳ ἐπὶ ἔτη πολλά, ἵνα συνεχίσῃ μετὰ τοῦ ἰδίου πάντοτε σφρίγγους τό πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τό Γένος πολύτιμον αὐτοῦ διακὸνημα.

Ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Κυρίου εἶησαν μετὰ πάντων ὑμῶν.

11



**Η κατάμεστη αίθουσα του Συλλόγου
κατά τη διάρκεια της τιμητικής εκδήλωσης
προς τιμήν του Αλ. Κ. Παπαδερού**



Α. Πετρουλάκης

**Καλωσόρισμα – Εισαγωγικά λόγια
από τον Αντώνιο Πετρουλάκη
πρόεδρο του Φιλολογικού Συλλόγου Χανίων
«Ο Χρυσόστομος»**

*Αιδεσιμολογιώτατε π. Γεώργιε Τσέτση, εκπρόσωπε του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου,
Σεβασμιώτατε Αρχιεπίσκοπε Κρήτης κ. Ειρηναίε,
Σεβασμιώτατοι Κυδωνίας και Αποκορώνου κ. Δαμασκηνέ και Κισάμου και Σελίνου κ. Αμφιλόχιε, σεβαστοί πατέρες, οσιότατες μοναχές,
Κύριοι εκπρόσωποι των Αρχών,
Κυρίες και κύριοι!*

Εξ ονόματος του Φιλολογικού μας Συλλόγου «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ» σας καλωσορίζω στην ιστορική αυτή αίθουσα, στην οποία συγκεντρωθήκαμε απόψε, για να αποδώσουμε την πρέπουσα τιμή και τις ευχαριστίες μας στο πρόσωπο ενός άξιου πολίτη των Χανίων, του Αλέξανδρου Παπαδερού, για την εξαιρετική συμβολή του στην Ελληνική Παιδεία, την Εκκλησία και τον Πολιτισμό.

Η τιμητική αυτή εκδήλωση του «ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ», του αρχαιότερου πνευματικού σωματείου της Κρήτης, που είναι ταγμένο στην υπηρεσία και την προβολή των αξιών και των παραδόσεων της Κρήτης, είναι μια από εκείνες τις εκδηλώσεις που πραγματοποιεί κατά καιρούς με ιδιαίτερη φειδώ, σοβαρότητα και υπευθυνότητα, προκειμένου να τιμήσει ανθρώπους του τύπου μας -και όχι μόνο-, οι οποίοι με το έργο, το παράδειγμα και την εν γένει προσφορά τους συντελούν στην πρόοδο της κοινωνίας και στην προαγωγή της Επιστήμης, της Τέχνης, της Παιδείας και ευρύτερα του Πολιτισμού.

Περιορίζομαι να μνημονεύσω εντελώς ενδεικτικά λίγες μόνο από τις διακεκριμένες προσωπικότητες που τίμησε «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ» κατά τη μακρά δημιουργική πορεία του. Αναφέρομαι στον Κρητικό συγγραφέα Παντελή Πρεβελάκη, στους ποιητές Γιάννη Ρίτσο και Νικηφόρο Βρετάνο, στους πανεπιστημιακούς δασκάλους Νικόλαο Τωμαδάκη και Εμμανουήλ Κριαρά, τον βυζαντινολόγο Μανώλη Χατζηδάκη, τον ζωγράφο καθηγητή Ανδρέα Γεωργιάδη τον Κρήτα και τον ηθοποιό Αλέξη Μινωτή.

Σήμερα επιλέξαμε να τιμήσουμε -για πρώτη φορά- έναν λαϊκό Θεολόγο, τον Αλέξανδρο Παπαδερμό, Σύμβουλον επί τιμή του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και τέως Γενικό Διευθυντή της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης. Πρέπει να αναφερθεί, ωστόσο, πως ο Σύλλογός μας, που φέρει και το όνομα ενός των Μεγάλων Ιεραρχών της Εκκλησίας μας, του Ιωάννου του Χρυσόστομου, έχει και άλλοτε τιμήσει προσωπικότητες της τοπικής μας Εκκλησίας. Πρόκειται για τους μακαριστούς λογίους επι-

σκόπους Κυδωνίας και Αποκορώνου *Αγαθάγγελο Νινολάκη* και *Αγαθάγγελο Ξηρουχάκη*. Κλείνω την παρενθετική αυτή ιστορική αναδρομή μου, για να επανέλθω στην αποψινή τελετή για τον *Αλέξανδρο Παπαδερό*, τη ζωή και τη σταδιοδρομία αλλά και την προσφορά του οποίου στην Ελληνική Παιδεία, την Επιστήμη και την Εκκλησία πρόκειται να αναφερθούν διακεκριμένοι ειδικοί εισηγητές.

Είναι μια εκδήλωση απόδοσης τιμής και ευχαριστίας προς το πρόσωπο ενός ανθρώπου του τόπου μας, στον οποίον πολλά οφείλονται και για τον οποίον αισθανόμαστε περήφανοι.

Εγώ δυο μόνο πράγματα θα ήθελα εισαγωγικά να επισημάνω, αναφερόμενος στην Παιδεία και τον Πολιτισμό:

Στη μνήμη πολλών Χανιωτών και όχι μόνο παραμένει πάντοτε ζωντανή η επίσκεψη στην πόλη μας του Προέδρου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Καθηγητή *Ιωάννη Κακριδή* και του συντοπίτη μας Θεολόγου Παρέδρου τότε του Ινστιτούτου και Αντιπροέδρου του Κεντρικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΚΥΣΔΕ) *Αλέξανδρου Παπαδερού* το Σάββατο και την Κυριακή, 8 και 9 Μαΐου 1965. Ήταν οι μεγάλες ώρες της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης, που συνδέεται πρώτιστα με το όνομα του *Ευαγγέλου Παπανούτσου* και του *Λουκή Ακρίτα*, με Υπουργό Παιδείας και Πρωθυπουργό τον *Γεώργιο Παπανδρέου*. Ολόκληρο το κτηριακό συγκρότημα του «ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ» πλημμύρισε τότε από το πλήθος των Εκπαιδευτικών, που παρακολούθησαν στα πλαίσια ενός παιδαγωγικού συνεδρίου την ομιλία του Κακριδή το Σάββατο, με θέμα ΓΛΩΣΣΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ, του Παπαδερού την Κυριακή με θέμα ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΙΔΕΙΑ και τη δεύτερη ομιλία του Κακριδή με θέμα ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ. Συγκλονιστικές ώρες ενθουσιασμού, προσδοκίας και υπόσχεσης πως επιτέλους η Παιδεία μας βρίσκει το δρόμο που υπαγορεύουν οι καιροί, δρόμο που έσπευσε να κλείσει απότομα η Χούντα δυο χρόνια αργότερα.

Η δεύτερη υπόμνησή μου αναφέρεται στον αγώνα της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης για την προαγωγή της πνευματικής ζωής στον τόπο μας και ειδικότερα για την ίδρυση, εδραίωση και ανάπτυξη της Εταιρείας Θεάτρου Κρήτης, της Ε.Θ.Ε.Κ., του πιο δυναμικού συντελεστή πολιτισμικής ανάκαμψης στο νησί μας και της πολιτισμικής αποκέντρωσης στη χώρα μας.

Πολλοί από σας, υποθέτω, θα θυμάστε την τελευταία σχετική εκδήλωση, τη φορτισμένη με πολλές αναμνήσεις και συγκινήσεις. Δευτέρα, 15 Μαρτίου 2010, στο Πνευματικό Κέντρο Χανίων. Παρουσίαση του βιβλίου του *Δημήτρη Καρτάκι*, Εταιρεία Θεάτρου Κρήτης (Ε.Θ.Ε.Κ.). Ίδρυση – Δράση – Μετεξέλιξη, Χανιά 2009.

Ο συντονιστής της εκδήλωσης Αλέξανδρος Παπαδερός, εκ των πρωτεργατών της δημιουργίας της Ε.Θ.Ε.Κ. και αιρετός Πρόεδρος αυτής κατά τα πρώτα δέκα δύσκολα χρόνια της πορείας της, άνοιξε την εκδήλωση με τη γνωστή ποιητική χροιά που χαρακτηρίζει πάντοτε το λόγο του και με την ακόλουθη υπόμνηση:

«Πριν από 40 τόσα χρόνια ξεκίνησε μια περιπέτεια, που φτάνει απόψε στο τέλος της με τη σύναξή μας αυτή... Ήταν τότε που το κορίτσι με το όνομα Ελευθερία είχε χαθεί στους παγωμένους δρόμους της χώρας μας. Μεθυσμένο, τρομαγμένο. Γιατί στην πολιτεία πανίσχυρος κυκλοφορούσε ο Φόβος, όπως τονίζεται στο σχετικό ποίημα από το ΠΟΛΥΤΡΟΠΟΝ του Μάνου Χατζηδάκη.

Ένα άλλο κορίτσι, όχι λιγότερο μεθυμένο, είχε ξεκινήσει από την Ορθόδοξο Ακαδημία τον Ιούνιο του 1969. Αναντράνιζοντας το βλέμμα πέραν του φόβου, άρχισε να κυκλοφορεί στο νησί, με συντροφιά κάποιους λίγους σαλούς για το χατήρι της Κρήτης, που επέμεναν να ονειρεύονται.

Λίγο αργότερα στο ιδεατό εκείνο κορίτσι δώσαμε όνομα και αποστολή: Ε.ΘΕ.Κ. το είπαμε, Εταιρεία Θεάτρου Κρήτης. Αποστολή της: Αντίσταση στο φ ό β ο, δημιουργική απάντηση στο ζόφο των χρόνων εκείνων, συγκρότηση ακμαίου θεατρικού Οργανισμού, βασισμένου στην εθελοντική προσφορά, με απώτερη προοπτική την πολιτισμική αποκέντρωση της χώρας.

Το π ώ ς και το τ ί έγινε με την αποκοτιά εκείνη και πού οδήγησε συνοψίζεται στο βιβλίο που παρουσιάζουμε απόψε», πρόσθεσε ο *Αλέξανδρος Παπαδερός*.

Παρουσιαστής του βιβλίου ήταν ο Ηρακλειώτης *Νίκος Κοπιδάκης*, Αντιπρόεδρος της Ε.ΘΕ.Κ. στο πρώτο Συμβούλιό της. Εξήρε το γεγονός, ότι η ΕΘΕΚ υπήρξε τιτάνιο έργο, συλλογικό, πολλών ανθρώπων. Πρόσθεσε όμως την ομολογία: «Αν έλλειπε η Ορθόδοξη Ακαδημία και η τόλμη τότε του Αλέξανδρου Παπαδερού, δεν μπορούσε να ξεκινήσει αυτό το έργο.»

Ως ιδρυτικό μέλος της Ε.ΘΕ.Κ. διατηρώ σταθερά στη μνήμη αυτό που μου είπε κάποτε ο *Αλέξης Μινωτής* για το πρόσωπο του τιμώμενου: «Ο *Αλέκος Παπαδερός* είναι πραγματοποιός!». Καλό να ονειρεύεσαι ακόμη καλύτερο να δίδεις σάρκα και οστά στα όνειρά σου!

Θεωρώ λοιπόν ότι εκφράζουν την αλήθεια των γεγονότων και είναι αδιαμφισβητήτως αποδεκτά από το σύνολο του κρητικού λαού, όσα γράφει ο ίδιος ο *Αλέξανδρος Παπαδερός* στο σημείωμά του, που δημοσιεύεται στην αρχή του βιβλίου:

«Αγάπης τόλμημα σε καιρούς χαλεπούς υπήρξε το συλλογικό εγχείρημα, που οδήγησε στην ίδρυση και λειτουργία της Εταιρείας Θεάτρου Κρήτης (Ε.ΘΕ.Κ.). Ήταν ένα εγχείρημα, που, όπως είχα επισημάνει από την αρχή, αντλούσε τη δύναμή του από την αγαπητική - θυσιαστική σχέση προς ένα μακρινό όραμα, η προσέγγιση του οποίου προϋποθέτει εκείνη την πίστη, που δίδει στην αποκοτιά σου τα φτερά, να πηδάς με σιγουριά και τόλμη στο χάος. Καμιά υπερβολή δεν θα υποπτευθεί κανείς σ' αυτά τα λόγια, εάν συνεκτιμήσει τα δεδομένα των χρόνων εκείνων.»

Στη συνέχεια υπογραμμίζει τις ακόλουθες δυνάμεις, που οδήγησαν στην πραγμάτωση του οράματος:

1. Έγνοια και άγνοια

Εξόχως δημιουργική, λέγει, αποδείχθηκε η έγνοια για την Κρήτη, και η άγνοια των περί τα θεατρικά πραγμάτων. Κανείς από τους πρωτεργάτες δεν θα είχε το κουράγιο να συμπράξει, αν ήξερε με πόσες δυσκολίες επρόκειτο να παλέψει, αν δεν τον βασάνιζε η έγνοια για το παρόν και το μέλλον της Κρήτης. Η ακράδαντη πίστη στο όραμα και ο οίστρος της λεγόμενης

«κρητικής κουζουλάδας» οδηγούσαν αταλάντευτα σκέψη και δράση.

2. Συγκρητισμός

Η σύμπραξη ανθρώπων από όλη την Κρήτη τέθηκε από την αρχή ως αμετάκλητος στόχος. Ήταν η πρώτη παγκρήτια πνευματική επανάσταση.

3. Συλλογικότητα

Καλλιεργήθηκε πρώτα στο Διοικητικό Συμβούλιο και μεταδόθηκε γρήγορα στους άμεσους συνεργάτες, στους θιάσους, σε όλους τους συντελεστές, επώνυμους και ανώνυμους, σε όλη την Κρήτη.

4. Εθελοντισμός

Η Ε.ΘΕ.Κ. οικοδομήθηκε και λειτούργησε ως προσφορά. Διατέθηκαν ολόκαρδα δυνάμεις, χρόνος και χρήμα.

5. Ενεργοποίηση

Καλέσαμε τους πάντες να μοιραστούν το όνειρο και να συστρατευθούν στην προσπάθεια. Υπήρξε συγκινητική ανταπόκριση, αυτενέργεια και συνδρομή.

6. Ποιότητα

Αντισταθήκαμε στα εξ Αθηνών δήθεν καλλιτεχνικά μπουλνούκια, στη μετριότητα, στην προχειρότητα, στη συνήθη τότε υποτίμηση του λαού της επαρχίας. Υπήρξαμε εξαρχής και διηνεκώς ανυποχώρητοι στην απαίτηση προς όλους τους συντελεστές, να σεβαστούν το κοινό της Κρήτης, ακόμη και εκείνο της υπαίθρου, όπως θα έπρατταν στις πιο μεγάλες πόλεις της Ελλάδας και του κόσμου.

7. Υποδομές

Η διαμόρφωση χώρων και η απόκτηση μέσων για αξιοπρεπείς καλλιτεχνικές δράσεις υπήρξε μια από τις πρώτες μέριμνες. Επιλέξαμε και με ελάχιστα μέσα και πολύ κόπο διαμορφώσαμε τέτοιους χώρους στον Φιρκά Χανίων, στη Φορτέτζα Ρεθύμνου, στον Κούλε Ηρακλείου, που μόλις είχε ανακαινισθεί, και στην Καζάρμα της Σητείας.

8. Ανάδειξη της θεατρικής κληρονομιάς της Κρήτης

Η Ε.ΘΕ.Κ. επανέφερε στη σκηνή το Αναγεννησιακό Κρητικό Θέατρο, αλλά και μεταγενέστερους καρπούς Κρητών πνευματικών δημιουργών.

9. Ένα πρότυπο για ολόκληρη την Ελλάδα

Η κύρια προσφορά της Ε.ΘΕ.Κ. στο καλλιτεχνικό γίγνεσθαι υπήρξε αναμφίβολα η δημιουργία του πρώτου προτύπου πολιτισμικής αποκέντρωσης στην Ελλάδα. Η μετεξέλιξη του θεσμού αποκρυσταλλώθηκε στο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΡΗΤΗΣ.

Ο Φιλολογικός μας Συλλογος, υπεραιωνόβιος εργάτης των Γραμμάτων και των Τεχνών, χωρίς να υποτιμά ούτε στο ελάχιστο την προαναφερθείσα γενικότερη προσφορά του *Αλέξανδρου Παπαδερού*, θα έπρεπε και μόνο γι' αυτή την συμβολή του στον Πολιτισμό της Κρήτης και ολόκληρης της χώρας, να είχε πράξει όσα πράττει απόψε. Υπήρχε πράγματι από χρόνια η σκέψη και η πρόταση. Ο *κ. Παπαδερός* ανέβαλλε κάθε φορά την αποδοχή της. Χαιρόμαστε που αυτό το χρέος εκπληρώνεται απόψε.

Χρέος, βέβαια, όχι μόνο για την Ε.Θ.Ε.Κ. Αλλά για την όλη, πολυποίκιλη προσφορά του προς την Κρήτη και τη χώρα· για τον αγλαό καρπό της άριστης συνεργασίας του με τον οραματιστή δάσκαλό του *Γέροντα Μητροπολίτη Ειρηναίο*, τον καρπό που λέγεται Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης, το πρώτο συστηματικό Συνεδριακό Κέντρο της Κρήτης και όλης της Ελλάδας με τις τόσες καινοτόμες ιδέες και δράσεις, για τις οποίες άλλοι θα μιλήσουν απόψε. Δική μου αποστολή και χαρά είναι να ευχαριστήσω τους χορηγούς της εκδήλωσης και όλους εσάς, που με την παρουσία σας επιδοκιμάζετε την απόφαση του Συμβουλίου του Συλλόγου μας. Επιθυμώ, τέλος, να εκφράσω την κοινή ευγνωμοσύνη προς τον *Παναγιώτατο Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο*, που για μια ακόμη φορά επιβεβαιώνει την αγάπη του προς την Κρήτη και προς τον *κ. Παπαδερό*, τον *Σεβασμιώτατο Αρχιεπίσκοπο Κρήτης κ. Ειρηναίο* και τους λοιπούς εκλεκτούς ομιλητές, που όλοι ανυπομονούμε να ακούσουμε. Ο λόγος δικός τους!





Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Κρήτης Ειρηναῖος

«Ἐπέκεινα τοῦ ἀνθρωπίνως ἐφικτοῦ».

Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐκφράζω τή χαρά μου πού βρίσκομαι σ' αὐτό τόν ἱστορικό χώρο τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ», ὁ ὁποῖος, ἀπό ὅ,τι γνωρίζω καλῶς, εἶναι γιά τά Χανιά ὄχι μόνον τό ξεκίνημα, ἀλλά καί ἡ ὡραία συνέχεια τῶν ἐκλεκτῶν, μεγάλων ἐκδηλώσεων ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, τῶν διανοουμένων, τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοῦ

τόπου. Σ' αὐτό τόν τόπον, ἀπό ὅ,τι προσωπικῶς ἔχω βιώσει ἀπό τά μαθητικά μου χρόνια εἰς τήν Ἐκκλησιαστικήν Σχολήν Κρήτης, ἐπαιρναν τόν λόγον πάντοτε Ἱεράρχες, Καθηγητές ὄλων τῶν βαθμίδων, ντόπιοι καί ξένοι πνευματικοί ἄνθρωποι, γιά νά μιλήσουν στό λαό τῶν Χανίων, νά τόν διαφωτίσουν, νά τόν κατατοπίσουν, νά τόν ποδηγετήσουν.

Ἰδιαίτερος ὅμως χαίρω καί συγχαίρω γιά τήν ἀποψινή σεμνή ἐκδήλωση, μέ τήν ὁποία τιμᾶται ἕνας ἄνθρωπος τοῦ τόπου, ὁ Δρ. κ. Ἀλέξανδρος Παπαδερδός, πρώην Γεν. Διευθυντής τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ὁ ὁποῖος σέ ὅλη του τή ζωή ἔδωκεν ἕνα πολύ δημιουργικό «παρῶν» στήν περιοχή καί ὄχι μόνον. Μιά ἐκδήλωση, μέ τήν ὁποίαν, ἀπό ὅ,τι πιστεύω καί καταλαβαίνω, ἀξιολογεῖται καί ἀναγνωρίζεται ἡ προσφορά τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀγάπησε τήν Ἐκκλησία, τή θεολογία, τήν Κρήτη καί τήν ἀγάπη του αὐτή τήν ἔδειξε καί τήν ἀπέδειξε μέ δράσεις, οἱ ὁποῖες τιμοῦν καί τόν ἴδιο καί τόν τόπο που τόν ἐγέννησε, τόν ἀνέθρεψε καί τόν ἐκαμάρωσε γιά τήν πορεία του. Γι' αὐτή του τήν πορεία θά μπορούσα νά ἔλεγα πολλά, ἀλλά γιά τό θέμα καί τό πρόσωπο θά μιλήσουν οἱ ἐπόμενοι ὁμιλητές.

Χαίρομαι καί εὐχαριστῶ τόν Φιλολογικόν Σύλλογον «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ» γιά τήν πρόσκλησή του νά λάβω μέρος εἰς τήν σημερινήν ἐκδήλωση καί μάλιστα ὡς ὁμιλητής, μέ τό θέμα «ἐπέκεινα τοῦ ἀνθρωπίνως ἐφικτοῦ».

Ἀναφερόμενος εἰς τό θέμα αὐτό δηλώνω ἀπό τήν ἀρχή, ὅτι τό θεωρῶ πολύ σπουδαῖο, ἐπικαιρο, ἀλλά καί διαχρονικό, ἀφοῦ ἀναφέρεται εἰς τό ἀνθρώπινο πρόσωπο κατ' ἐξοχήν, εἰς τήν ἀνθρώπινη ζωή, εἰς τήν οὐσία, τό νόημα, τήν πορεία καί τό περιεχόμενό της καί σηματοδοτεῖ τήν ποιότητα καί τίς δυνατότητες, τίς ὁποῖες ἔχει ἡ ἴδια ἡ ζωή καί ὁ ἄνθρωπος εἰς τόν κόσμον αὐτόν.

Πάντοτε ὑπάρχει, ἀλλά σήμερον εἶναι περισσότερο κρῖσιμο καί χρήσιμο τό μέγα ἐρώτημα: Τί εἶναι ἡ ζωή, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τί εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ζωή; Ὅλοι μας γνωρίζομεν, ὅτι σήμερον ὅπως καί πάντοτε, τά πράγματα ὅλα χρειάζονται ἀληθινή, οὐσιαστική κατανόηση καί ἀξιολόγηση, χωρίς πλάνες καί ψευδαισθήσεις, διαφορετικά τό τίμημα εἶναι μεγάλο καί ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ὅπως καί ὁ ἄνθρωπος κάθε ἐποχῆς, δέν μπορεῖ παρὰ νά ὑφίσταται τίς συνέπειες τῶν λανθασμένων ἐκτιμήσεών του καί νά πληρώνει τά λάθη του, μιά καί τά λάθη πληρώνονται, ὅπως λέει καί ἡ λαϊκή σοφία.

Τί εἶναι, λοιπόν, ἡ ζωή καί πῶς διαχειριζόμαστε τό μέγα τοῦτο ἀγαθό, τό ὁποῖον ἔχομεν ὡς ἄνθρωποι εἰς τήν διάθεσή μας ἀπό τήν πρώτη μέχρι τήν τελευταία ἡμέρα τῆς ἐλεύσεως καί τῆς παραμονῆς μας εἰς τόν κόσμον αὐτόν;

Πῶς προσεγγίζομε τό μέγα αὐτό θέμα, μιά καί ἀπό τήν προσέγγισή μας αὐτήν ἐξαρτᾶται καί

ή προσωπική μας έπιτυχία και εύτυχία, αλλά και ή έπιτυχία και ή εύημερία του σύμπαντος, όλου του κόσμου, ό όποιος, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, είναι παγκοσμιοποιημένος, τεχνολογικάς δικτυωμένος και ένωμένος, μιά και είναι γνωστόν σέ όλους μας πώς, ό,τι συμβαίνει σήμερα σ' όποιοδήποτε μέρος του Πλανήτη μας, γίνεται άμέσως γνωστό παντού και σέ όλους μέ τή σύγχρονη γνωστή σέ όλους πιά Τεχνολογία;

Οί άπαντήσεις, λοιπόν, είναι και αυτό γνωστόν, εις τό έρώτημα τί είναι ή ζωή μας και πώς τήν ζούμε, γιά νά άπλουστεύσουμε όσον γίνεται τό θέμα μας, είναι πολλές και διάφορες. Από αυτές θά άναφερθομε μόνον στίς κυριώτερες, γιά νά διαλευκάνωμεν όσον γίνεται σαφέστερα τό θέμα τής όμιλίας μας «έπέκεινα του άνθρωπίνως έφικτου», δηλαδή πέραν, μακριά από εκείνο τό όποιον μπορεί νά πραγματοποιηθεί από τόν άνθρωπο μέ τίς δυνατότητες πού αυτός έχει. Νά πορευθεί δηλαδή έπέκεινα των όρίων του σέ δρόμους, τούς όποιους του άνοίγει και στούς όποιους τόν συνοδεύει και τόν οδηγεί ή πανσθενουργός Χάρις του Θεού.

Διάφορες γνωστές, τουλάχιστον σέ πολλούς, άποψεις και θέσεις τής έποχής μας, σύμφωνα μέ τίς όποιες ό άνθρωπος προέρχεται από τό τίποτα, από τήν τύχη, και έχει άμεσα σχέση μέ διάφορες ζωικές ύπάρξεις όπως ό βάτραχος ή ό πίθηκος, ένω έξαφανίζεται και δέν ύπάρχει πιά μετά τόν βιολογικό του θάνατο, τήν εκμηδένισή του αυτήν, όλες αυτές οί θεωρίες και οί θέσεις δέν αφήνουν, ιδιαιτέρως σήμερα, πολλά περιθώρια εις τόν άνθρωπο νά ζήσει και νά δράσει δυναμικά, μιά και ό θάνατος, ή έξαφάνιση, όπως κατανοείται από τούς άνθρώπους οί όποιοι έχουν αυτές τίς θέσεις, είναι παντού, είναι τό ένδεχόμενο και πιθανόν κάθε στιγμής και κανείς δέν μπορεί νά άποτρέψει τόν θάνατο, τό φυσικόν αυτό φαινόμενο γιά όλους άνεξαίρετως τούς άνθρώπους, τή δυνατότητά του νά συμβεί σέ κάθε στιγμή.

Έδω λοιπόν, σ' αυτόν τόν χώρο, μέ αυτές τίς προοπτικές του άνθρώπου και τής ζωής του, τά περιθώρια ζωής είναι πολύ μικρά· ύπάρχει στενοχωρία και άπαισιοδοξία, πέραν των έξάρσεων του άνθρώπου, οί όποιες δέν διαρκούν και πολύ.

Έδω δέν έχομεν τό «έπέκεινα του άνθρωπίνως έφικτου», αλλά μόνον τό άνθρωπίνως έφικτόν και τίποτε άλλο. Έδω έχομε τά όρια και τά περιθώρια. Ό λαϊκός λόγος λέει: «όπου φτάνει ή χέρα σου κρέμνα τό καλάθι σου». Έδω παίρνει τή θέση της και ή τύχη, ή μοίρα. Δέν μπορώ νά κάνω έγώ ό,τι θέλω, αλλά ό,τι επιτρέπουν τά τυχαία και μοιραία πράγματα τής ζωής. Μέ τήν λογικήν αυτήν είμαστε δέσμιοι του ίδιου του έαυτού μας. Αυτό συμβαίνει ιδιαιτέρως σήμερα πού ή Τεχνολογία δέν άρκεϊται μόνον εις τό νά βοηθεί τόν άνθρωπον και νά κάνει τή ζωή του πιο εύκολη, άξιοπρεπή και ώραία, αλλά προχωρεί στο νά ύποκαθιστά τόν ίδιο τόν άνθρωπο, νά παραμερίζει τά άνθρώπινα χέρια, νά μηχανοποιεί τή ζωή και τόν ίδιο τόν άνθρωπον, ό όποιος κατά συνέπειαν γίνεται έξάρτημα τής Μηχανής, τής Τεχνολογίας, από τήν όποιαν έξαρτάται. Έδω άναφέρω τί είχε γίνει πριν από μερικά χρόνια εις τήν Νέα Υόρκη, όταν έγινε «μπλάκ άουτ» και όλα, όλη ή ζωή παρέλυσε και σταμάτησε μέσα στο σκοτάδι, τό όποιον προκλήθηκε από τή διακοπή του ρεύματος γιά πολύ τότε.

Έδω, κάτω από αυτές τίς συνθήκες, ό άνθρωπος και ή ζωή του δέν έχει άνοίγματα μόνιμα και δυνατότητες. Όλα είναι περιωρισμένα και φοβούμαι πολύ, εύχομαι νά μήν είναι αυτή ή πραγματικότητα, έδω όφείλεται σέ μεγάλο βαθμό ή κατήφεια, ή άπαισιοδοξία, ή ταραχή και ή κατάθλιψη του σημερινού άνθρώπου, ό όποιος τό μεγαλύτερο μέρος τής ζωής του νιώθει άβολα και στενόχωρα, ιδιαιτέρως στίς δύσκολες περιστάσεις και καταστάσεις τής ζωής του,

παρά τὰ ξεσπάσματά του, τὰ ὁποῖα τίς περισσότερες φορές εἶναι καταστροφικά, ἐπαναστατικά, ἐναντίον τῶν ἄλλων, τῆς Κοινωνίας, τοῦ Πολιτισμοῦ, κάποτε ὅμως καί ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, μέ τό αὐξανόμενο σήμερα λυπηρό φαινόμενο τῶν αὐτοκτονιῶν καί μάλιστα νέων, δημιουργικῶν καί δυναμικῶν ἀνθρώπων.

Ἐδῶ λοιπόν, σ' αὐτή τήν ἀντίληψη καί τή στάση ζωῆς, δέν ὑπάρχει «ἐπέκεινα», δέν ὑπάρχουν πολλά ἐφικτά καί οὐσιαστικές δυνατότητες ζωῆς.

Παρά ταῦτα, πέραν ἀπό αὐτά, ἀπό αὐτή τήν εἰκόνα καί τή θεώρηση τῆς ζωῆς, ὑπάρχει καί ἄλλη προσέγγιση καί κατανόηση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ζωῆς μας.

Εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία σύμφωνα μέ τήν Ἐκκλησία μας καί τή Θεολογία της, δέχεται καί προσεγγίζει τή ζωή μας ὡς δῶρο πολύτιμο τοῦ Δημιουργοῦ καί Πατέρα, τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τοῦ αἰωνίου, τοῦ ἀνάρχου, τοῦ «ποιητοῦ οὐρανοῦ καί γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καί ἀοράτων», ὁ Ὅποιος ἐπλασε καί ἔκτισε τόν ἄνθρωπον ἀπό ἀγάπη «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν» Του, γιά νά εἶναι ὅπως καί Ἐκεῖνος, «κατά χάριν», μέ δυνατότητες ὅμοιες, ἀνοικτές, μεγάλες, ἐλεύθερες, χωρίς περιορισμούς, χωρίς σύνορα καί ὅρια, ἐπέκεινα ὄντως τοῦ ἀνθρωπίνως ἐφικτοῦ. Εἶναι ἡ στάση ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, μιά στάση ζωῆς ἡ ὁποία αἰῶνες βιώνεται ἀπό ὅσους θέλουν, ἀλλά δέν ἐπιβάλλεται σέ κανέναν ἀπό τήν Ἐκκλησία μας, κυρίως ἀπό τήν χριστιανική ἀντίληψη καί στάση ζωῆς.

Αὐτή τήν ζωή ἐβίωσαν οἱ Προφῆτες καί οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐξαιρέτως ὅμως ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχηγός τῆς ζωῆς, ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος καί ἐδημιούργησε καί ἀναδημιούργησε τόν ἄνθρωπον, δημιουργεῖ, ἀναδημιουργεῖ καί ἀναπλάθει τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, τή ζωή μας. Εἰς τήν συνέχεια οἱ Ἀπόστολοι, οἱ μάρτυρες, ὅλοι οἱ ἅγιοι, ἐξαιρέτως δέ οἱ ἀναχωρητές καί οἱ λεγόμενοι «στυλῖτες», οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας οἱ ὁποῖοι δέν εἶχαν πρόβλημα νά ζοῦν στή διάρκεια ὅλης τῆς ζωῆς των πάνω σέ στυλοῦς ἢ μέσα σέ σπήλαια, ὡς ὄντως ἐλεύθεροι καί ἀνεξάρτητοι ἄνθρωποι, δυνατοί, πέραν τοῦ ἀνθρωπίνως ἐφικτοῦ.

Βεβαίως, ἐδῶ βρίσκομε καί τούς ἥρωες τῆς Ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας, ἀλλά καί τούς ἥρωες τῆς καθημερινότητος τῆς ζωῆς, τούς πολλούς ἀπλούς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν καί κινοῦνται ἀνάμεσά μας, χωρίς νά ἔχουν ὁποιαδήποτε μεγάλη ἰδέα γιά τόν ἑαυτόν των. Εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι καί σήμερα ἀγωνίζονται καί ἀντέχουν τά πάντα μέχρι τέλους, πραγματικά «ἐπέκεινα τοῦ ἀνθρωπίνως ἐφικτοῦ». Οἰκογένειες κάνουν, μέ χαρά ἔχουν παιδιά, ἀγωνίζονται καί θυσιάζονται γι' αὐτά, παλεύουν καί ἀντέχουν ὅλα.

Ἐδῶ ἔχομε ἐλευθερία πραγματική, δυναμισμόν ἀληθινό τοῦ ἀνθρώπου, ἡρωϊσμό, ἀξιοπρέπεια, μεγαλεῖο, δημιουργικότητα, εὐλογημένη, ἀληθινή ζωή. Ἐδῶ ὑπάρχουν ἀλλά καί καταγοῦνται στήν οὐσία τά ὅρια καί ὁ ἄνθρωπος, ὁ κάθε ἄνθρωπος, μπορεῖ ἂν θέλει καί ὅσον θέλει, νά εἶναι ἐλεύθερος, δυνατός, αἰώνιος, ἀπό τώρα, σέ τοῦτο τόν κόσμο καί σέ τούτη τή ζωή. Αὐτή ἡ ποιότητα ζωῆς εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο τόν ἀληθινό τό ζητούμενο, τόν ΑΝΘΡΩΠΟΝ μέ κεφαλαῖα.

Ἐδῶ εἴμαστε εἰς τήν καρδιά τοῦ θεματοῦς μας. Ἐδῶ εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Αὐτή εἶναι ἡ εἰκόνα καί ἡ ταυτότητά του. Αὐτό εἴμαστε ὡς ἄνθρωποι, παιδιά, πλάσματα τοῦ Δημιουργοῦ καί Πατέρα μας.

Γιά νά μήν φαίνεται ὅμως καί νά μήν εἶναι οὐτοπικό, θεωρητικό, αὐτό γιά τό ὅποιο μιλοῦμε, ἀναφέρω χαρακτηριστικά συγκεκριμένα παραδείγματα.

Ὁ ἅγιος Στέφανος, ὁ Πρωτομάρτυρας τῆς Ἐκκλησίας μας, λιθοβολεῖται ἀπό τό μανιασμένο πλῆθος, ἄλλα ταυτόχρονα προσεύχεται γι' αὐτούς πού τόν λιθοβολοῦν «Κύριε, μή στήσης αὐτοῖς τήν ἁμαρτίαν ταύτην» (Πράξ.7,60), ὅπως καί ὁ Χριστός μας, ὁ ὁποῖος ἔλεγε γιά τοὺς σταυρωτές Του: «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς οὐ γάρ οἶδασι τί ποιοῦσι» (Λουκ.23, 34).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἄνθρωπος τῶν θαυμασιῶν πραγμάτων, τῶν θυσιῶν, τῆς τόλμης, τῆς ἐλευθερίας, ἐκφράζει τό ἐλεύθερο, αἰώνιον ἦθος τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὅταν λέγει ξεκάθαρα: Ἐμεῖς οἱ ἀπόστολοι «λοιδορούμενοι ἐυλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν» (Α΄ Κορ. 4, 12) καί διαβεβαιώνει μέ θαυμαστόν τρόπον ὅτι γιά ἐκεῖνον «τό ἀποθανεῖν κέρδος», εἶναι δηλαδή κέρδος τό νά πεθάνω, νά φύγω ἀπό αὐτόν τόν κόσμον (Φιλ. 1, 21).

Χαρακτηριστική εἶναι καί ἡ περίπτωση ἁγίου μοναχοῦ, ὁ ὁποῖος ὅταν φεύγει ἀπό τόν κόσμον αὐτόν καί ἐρωτᾶται πῶς αἰσθανόταν ἐκεῖνη τή στιγμή, λέγει τό περίφημο: «νῦν ἄρχομαι μαθητής εἶναι», τώρα ἀρχίζω νά μαθαίνω, ὅταν τελειώνει, ἀρχίζει ἡ ζωὴ του.

Καί τί νά πῶ γιά τό ἀπέραντο δῶρον, τήν καρτερίαν, τήν μαρτυρίαν τῶν στυλιτῶν Πατέρων μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι παραμένουν αἰώνια σύμβολα θάρρους καί ἀνθρώπινου δυναμισμού.

Μέ βάση ὅλα αὐτά ἡ ζωὴ μας γίνεται, εἶναι καί μένει ἀληθινή, αὐθεντική, γιατί εἶναι συνεχιζόμενη, δέν τελειώνει, εἶναι ἐπέκεινα, πέραν τοῦ ἐφικτοῦ εἰς τά μέτρα τῶν ἀνθρώπων.

Μέσα στό πνεῦμα αὐτό ὁ ἄνθρωπος ἐλευθερώνεται καί δικαιοῦνται.

Μέσα στό κλίμα καί τήν πραγματικότητα αὐτήν ὁ ἄνθρωπος ζεῖ, ὑπάρχει, δημιουργεῖ, εἶναι πολύτιμος, δημιουργικός. Ξεπερνᾷ κάθε κρίση, οἰκονομική, προσωπική, κοινωνική, παγκόσμια, ὅποια καί ἂν εἶναι αὐτή, ὅση καί ἂν εἶναι, ἀκόμη καί τή σημερινή περιέργη συγκυρία τῆς πολλαπλῆς κρίσεως τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου, ὅχι μόνον τῆς Οἰκονομίας.

Ἐδῶ καί μέ τόν τρόπον αὐτόν ξεπερνᾶται ἡ οἰκονομική κρίση τῶν ἡμερῶν μας καί ὅλων τῶν ἐποχῶν καί ὁ ἄνθρωπος ἐλευθερώνεται ἀπό κάθε δέσμευση καί συγκυρία. Ἔτσι ἔζησε ὁ λαός καί τό Γένος μας διά μέσου τῶν αἰώνων, ἔτσι μποροῦμε καί ἐμεῖς νά ὑπάρχωμε καί νά ζοῦμε σήμερα καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὅπως μᾶς βεβαιώνει ἡ Ἐκκλησία μας.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

Μιά καί ἐξεκίνησα τόν λόγο, αὐτήν τήν σύντομη ὁμιλία μου, ἀναφερόμενος εἰς τόν φιλόξενο Φιλολογικὸ Σύλλογο «Ὁ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ» καί εἰς τόν τιμώμενον ἀπὸ αὐτόν ἀπόψε κ. Ἀλέξανδρον Παπαδερόν, ἅς τελειώσω, γιά νά σεβασθῶ τό πρόσωπο καί τόν χρόνον σας, νά μὴν σᾶς ἀπασχολῶ ἄλλο, ἅς κλείσω μέ σύντομη ἀναφορά καί στὸν «ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ» καί στὸν τιμώμενο ἀπὸ αὐτόν ἀπόψε κ. Ἀλέξανδρον Παπαδερόν.

Εἶμαι σίγουρος, λοιπόν, ὅτι «ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ» δέν θά ὑπῆρχε καί δέν θά ἦμασταν ἀπόψε ἐδῶ σ' αὐτό τόν θαυμαστό, ἱστορικὸ χωρὸ, ἂν οἱ ἰδρυτές καί οἱ ἐμπνευστές του, ἀλλὰ καί οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι σήμερα τόν λειτουργοῦν δέν ἦταν οἱ ἄνθρωποι πού ζοῦν καί πορεύονται μέσα στό κλίμα τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, ὅπως ἀναφερθήκαμε προηγουμένως εἰς αὐτήν. Τό ἴδιο ἰσχύει βεβαίως καί γιά τόν τιμώμενον ἀπόψε, μέ ὅλα ὅσα ἔπραξε στή ζωὴ του, ὅπως θά παρουσιασθοῦν στή συνέχεια, στίς σπουδές, στήν οἰκογένειά του, στήν διακονία του στό Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτο καί κυρίως εἰς τήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης ὡς Γενικός Διευθυντής της, εἰς τήν ὁποίαν ἐπαξίως τόν ἔχει διαδεχθεῖ ὁ σημερινός Διευθυντής της, ὁ κ. Κων/νος Κενανίδης.

Εἰς τό σημεῖον αὐτό αἰσθάνομαι, ὅτι μπορῶ νά κλείσω τήν ὁμιλία μου μέ μιὰ ὀλόθερμη εὐχή

καί προσευχή γιά τόν «ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ», τόν κ. Παπαδερόν καί όλους ἐμᾶς, οἱ ὅποιοι εὐ-
ρισκόμαστε στόν ζεστό καί ὡραῖον αὐτόν χώρο, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Γένους μας, ὅλους
τοὺς Ἑλληνες καί ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς Γῆς, νά ζοῦμε καί νά πορευώμαστε «ἐπέκεινα
τοῦ ἀνθρωπίνως ἐφικτοῦ». Πέραν, ἔξω καί μακριά ἀπό μιὰ ζωή μιζέριας μόνον, λογικοκρα-
τούμενων ἀντιλήψεων καί καταστάσεων, οἱ ὅποῖες δεσμεύουν καί ἀρρωσταίνουν τόν ἄνθρω-
πον. Γιά νά εἴμαστε ἀληθινοί καί ἐλεύθεροι, δυνατοί καί ἱκανοί νά λειτουργοῦμε τῇ ζωῇ μας
εὐλογημένοι, νά ἔχουμε ὑγεία, χαρά καί αἰσιοδοξία, νά ἀντιμετωπίζουμε μέ ἐπιτυχία κάθε πρό-
βλημα καί ἰδιαιτέρως τήν πολλαπλή κρίση τῶν καιρῶν μας, νά δημιουργοῦμε ἔργα αἰώνια,
τά ὅποια θά μένουν καί θά σφραγίζουν τήν ζωή τοῦ Πλανήτη καί τοῦ Κόσμου, ἀλλά καί τοῦ
εὐλογημένου Τόπου μας, τῶν Χανίων, καί ὅλης τῆς εὐλογημένης Μεγαλονήσου, τῆς Κρήτης
μας, τήν ὁποῖαν ὀλοψύχως εὐχομαι νά εὐλογεῖ καί νά προστατεύει ὁ Θεός στοὺς δύσκολους
καιρούς μας.



Ισμήνη Κριάρη - Κατράνη

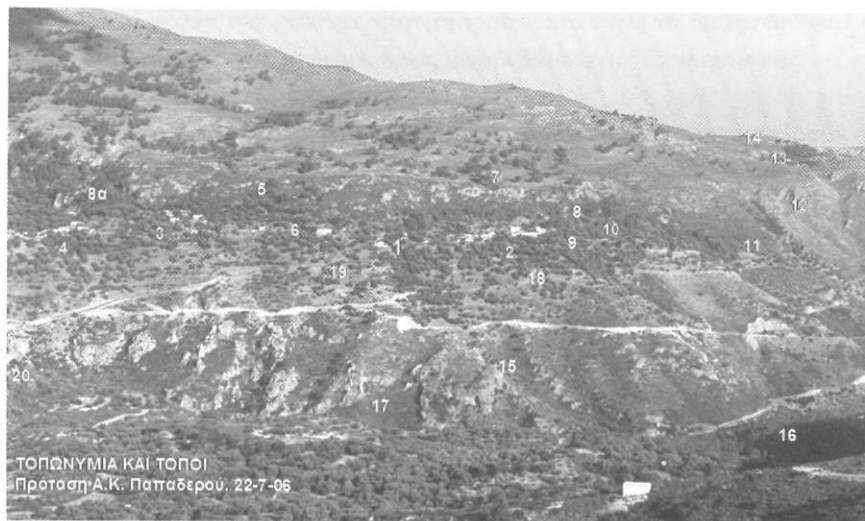
Καθηγήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου

Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός - Σταθμοί μιας πορείας

Είναι μεγάλη χαρά και τιμή για μένα να λάβω την πρόσκληση, για να μιλήσω στην αποψινή αποσπερίδα του ιστορικού Συλλόγου της πόλης της καταγωγής μου για τις σημαντικές φάσεις στη ζωή του Αλέξανδρου Παπαδερού, με τον οποίο μας συνδέει, πέραν της μακροχρόνιας οικογενειακής σχέσεως, και η κοινή καταγωγή από το ιστορικό Σέλινο. Είναι όμως και μεγάλη η πρόκληση να παρουσιάσω τον βίο ενός ανθρώπου, που ο Θεός του έδωσε τη δύναμη και την ευκαιρία να ολοκληρώσει αγώνες, για τους οποίους συνήθως απαιτούνται περισσότερες της μιας ζωές.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Αλ. Παπαδερός (ΑΠ) γεννήθηκε στον Λιβαδά, χωριό του ανατ. Σελίνου του νομού Χανίων, πέμπτο από έξι παιδιά του Κωνσταντίνου (Κωστάκη) Παπαδερού και της Μαρίας, το γένος Χαροντάκη, από το Κάδρος Σελίνου. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στο χωριό του και στα γειτονικά χωριά. Στον ζωοδότη αέρα του Σελίνου όμως έμαθε το αλφαριθμητικό της κρητικής ψυχής, τα ριζίτικα και τις μαντινάδες, τα νάκλια, τις αθιβολές και τα παρατσόφαρα, τις κρητικές ξομπλιαστές πατανίες και τα προσώμια, την ηρωική Ιστορία του Σελίνου στα χρόνια των Κρητικών Επанаστάσεων. Έτσι δεν είναι περιέργο που ωρίμασε νωρίς, που, όπως λέει ο ίδιος, γεννήθηκε έφηβος (όπως και άλλα παιδιά της εποχής του) και αυτό το απέδειξε στα χρόνια της κατοχής και της αντίστασης, όταν ανέλαβε ευθύνες βαρύτερες από όσο μπορούν να σηκώσουν οι ώμοι ενός παιδιού.



ΛΙΒΑΔΑΣ: 1. Άγιοι Πάντες, 2. Παπαδερά, 3. Αντωνιάνα (Σειριδιανά), 4. Μέσα Χωριό, 5. Λαγουδιανά, 6. Πλάτη, 7. Γκουντελέδος, 8. Τσούνος, 9. Λάσος, 10. Περγουριά, 11. Πριναρέ, 12. Λισόγρεμνα, 13. Καμπιά, 14. Απάνω Πέργυρος, 15. Τζέγκουννας, 16. Κατελά-νες, 17. Μαχιά, 18. Στον Μαυρογιάννη, 19. Πλακάκια, 20. Τσούνοι

Αναμφισβήτητα το πιο σημαντικό γεγονός της παιδικής του ηλικίας, εκείνο που τον σημάδεψε ανεξίτηλα, είναι ο πόλεμος και η καταστροφή των τριών χωριών του ανατ. Σελίνου: Λιβαδά, Μονής και Κουστογεράκου, στις 29 Σεπτεμβρίου 1943, τα οποία υπήρξαν τον καιρό της γερμανικής κατοχής κέντρο Αντίστασης. Επακόλουθο για τον Αλέξανδρο (και άλλους συνομήλικους): Άσκηση σε έργα πολέμου και επικουρική συμμετοχή του στην Εθνική Αντίσταση (αναγνωρισμένη από το Κράτος αντιστασιακή δράση, από 26.11.1942 μέχρι 28.5. 1945).

Προστατεύοντας άλλα, μικρότερα παιδιά, κατά την ώρα του βομβαρδισμού, αρνήθηκε να διαφύγει με τη μητέρα του, με αποτέλεσμα τον εγκλεισμό του (με γυναικόπαιδα του χωριού του) στο Στρατόπεδο Συγκέντρωσης στην Αγιά Χανίων. Τις οδυνηρές του εμπειρίες εκεί τις περιγράφει γλαφυρά στη διήγησή του: *Το ξεροκόμματο*. Διασώζονται από τη μεταφορά στο Dachau, ύστερα από σθεναρή παρέμβαση του Κυδωνίας και Αποκορώνου Αγαθαγγέλου. Αν και μικρός ζητά και κατορθώνει να παρουσιαστεί στον «Gaulleiter», τον Διοικητή των Φυλακών, αναφέρει ότι εκείνος και άλλα τρία μικρότερα παιδιά δεν έχουν άλλα μέλη των οικογενειών τους στην Αγιά, δεν γνωρίζουν αν ζουν ή όχι, και παρακαλούν να επιτραπεί η έξοδός τους από τη φυλακή. Όπως απροσδόκητα, την αυγή της επομένης (26. Οκτ.) ο ίδιος ο Διοικητής μεταφέρει με το αυτοκίνητό του και τα 4 παιδιά στο Ορφανοτροφείο Χανίων. Η εμπειρία αυτή σφράγισε τις επόμενες επιλογές της ζωής του, την οποία αποφάσισε από πολύ μικρός να αφιερώσει σε δράσεις για την ειρηνική συμφιλίωση των λαών και για την ανάπτυξη της Κρήτης.

Ο δεύτερος άξονας της ζωής του είναι η ορθόδοξη πίστη, την οποία βίωσε ήδη από πολύ μικρή ηλικία, δεδομένου ότι κατά τα έτη 1946-52 φοιτά στην Εκκλησιαστική Σχολή Κρήτης (Ι. Μονές Χρυσοπηγής και Αγίας Τριάδος, 7ετής φοίτηση). Εκεί γνωρίζει ως καθηγητή και συνδέεται εφ' όρου ζωής με τον άνθρωπο που έπαιξε τον σπουδαιότερο ρόλο στη ζωή του, τον μετέπειτα επίσκοπο Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίο, ποιμενάρχη λαών και καθοδηγητή ψυχών, οραματιστή και ηγέτη των επαρχιών μας, με τον οποίο συνεργάστηκε για πάνω από μισό αιώνα. Και είναι αυτή η περίοδος, στην οποία αρχίζει να πλάθει τα όνειρα για τη μετέπειτα πνευματική του ζωή, αφού, όπως γράφει κάπου και ο ίδιος: «...θα με παρηγορεί ένα μόνο, πως τη ζωή μου δεν την πέρασα χωρίς να ονειρευτώ».

1. ΣΠΟΥΔΕΣ

Αργότερα, μετά από περιπετειώδη μετάβαση στη Θεσσαλονίκη και επιτυχία στις εισαγωγικές εξετάσεις, φοιτά στη Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου (1952-56). Καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών του -και αργότερα των μεταπτυχιακών εκεί, επίσης - εργάζεται και ως ιεροκήρυκας στην Ι. Μητρόπολη Θεσσαλονίκης και ταυτόχρονα ως βιβλιοθηκάριος στην Πανεπιστημιακή Λέσχη και ως νυχτοφύλακας στον Οίκο Φοιτητριάς. Ήδη ως φοιτητής αναγνωρίζει τους δύο ειδικότερους τομείς, στους οποίους θα διαπρέψει, την κοινωνική διακονία της Εκκλησίας και την οικουμενική διάσταση της Ορθοδοξίας. Με απόφαση της Θεολογικής Σχολής συμμετείχε σε οργανωμένες από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών (ΠΣΕ) Οικουμενικές Κατασκηνώσεις Εργασίας (1955 στο Βερολίνο και 1956 στο Wiesbaden). Η εμπειρία του αυτή θα αξιοποιηθεί στην Κρήτη, όπου εργάστηκε ως συναρχηγός στην αντίστοιχη οικουμενική κατασκήνωση στο Καστέλλι Κισάμου το 1961 και πρότεινε στον μέντορά του επίσκοπο Ειρηναίο, το παρεκκλήσι που έχτιζαν να αφιερωθεί στον Άγιο Οικουμενίο.

Κατά τα έτη 1957 - 1958 υπηρετεί την στρατιωτική του θητεία, κατά το μεγαλύτερο διάστημα ως υπεύθυνος της Θρησκευτικής Υπηρεσίας του Γ' Σώματος Στρατού (έδρα Θεσσαλονίκη), όπου οργάνωσε και το Α' Πανελλήνιο Συνέδριο Θρησκευτικής Διακονίας στις Ένοπλες Δυνάμεις (με τη βοήθεια του στρατιώτη Γ. Μαντζαρίδη, μετέπειτα Καθηγητή στη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης).

Η μεγάλη στροφή στην πνευματική του εξέλιξη έρχεται με τις σπουδές στο εξωτερικό (1958-64). Ύστερα από προφορική εξέταση έλαβε υποτροφία του ΠΣΕ για το περίφημο Πανεπιστήμιο του Yale της Αμερικής. Πιεζόμενος όμως από το «γερμανικό αίνιγμα» των παιδικών του χρόνων (την απορία δηλαδή σχετικά με την προέλευση από την ίδια χώρα του Μπετόβεν και του Hans, του γνωστού ως «χασάπη του Σελίνου»), ζήτησε να σπουδάσει στη Γερμανία. Έτσι άρχισε τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο Johannes Gutenberg Universität Mainz, το Πανεπιστήμιο του Ιωάννου Γουτεμβέργιου, στην πόλη του Mainz. Γράφτηκε στη Φιλοσοφική και στην Ευαγγελική Θεολογική Σχολή. Παρακολούθησε μερικές παραδόσεις και στη Ρωμαιοκαθολική Θεολογική Σχολή. Κατά το πρώτο εξάμηνο 1958/59 παρακολούθησε παράλληλα και το Σεμινάριο για την εκπαίδευση παστόρων, προκειμένου να συμπαρασταθούν σε εργαζόμενους στη βιομηχανία και έλαβε το σχετικό Πτυχίο. Διεύρυνε τους πνευματικούς του ορίζοντες όχι μόνο με τις αντίστοιχες σπουδές στη φιλοσοφία, τη θρησκειολογία και τα λοιπά μαθήματα των Σχολών του, αλλά και με μαθήματα στην αραβική γλώσσα, τον πολιτισμό και την ινδική θρησκεία και φιλοσοφία.

Την εποχή αυτή έλαβε, μετά από διαγωνισμό και σε μορφή πλήρους ετήσιας υποτροφίας, 1960-61), το πρώτο “Βραβείο Γουτεμβέργιου” της πόλης του Mainz.

Υπό την επίβλεψη του Καθηγητή του Anton Hilckman (Συγκριτική Επιστήμη των Πολιτισμών), ο οποίος ήταν σφοδρός πολέμιος του Χίτλερ και γνωστός φιλέλληνας (έγκλειστος σε Στρατόπεδα Συγκέντρωσης, 1939-1945), ετοίμασε διδακτορική διατριβή με θέμα: METAKENOSIS. Das kulturelle Zentralproblem des neuen Griechenland bei Korais und Oikonomos, Mainz 1962, 303 σελ., η οποία εκδόθηκε πρόσφατα (2010) στα ελληνικά (METAKENΩΣΙΣ. Ελλάδα - Ορθοδοξία - Διαφωτισμός κατά τον Κοραή και τον Οικονόμο, 355 σελ.). Η διατριβή αυτή οδήγησε στην αναγόρευσή του σε Διδάκτορα της Φιλοσοφίας από τη Φιλοσοφική Σχολή του Mainz (28 Φεβρ. 1962) με την ένδειξη «άριστα».

Αργότερα συμπλήρωσε τις μεταπτυχιακές του σπουδές στη Θεολογική Σχολή Θεσ/νίκης με επίδοση «λίαν ευδόκιμον». Η επιμέλειά του και οι επιδόσεις του ίσως χαρακτηρίζονται καλύτερα απ' όλα από τον στίχο του ποιητή Βιτσέντζου Κορνάρου στον Ερωτόκριτο:

«... Δως μου να μάθω γλήγορα κι η ώρα μαςε βιάζει κι οπού σπουδάξει στη δουλειά απονωρίς σχολάζει...» (Β. στ. 1871-1872).

Με πρόταση της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Mainz διορίστηκε από τον Υπουργό Παιδείας Ρηνανίας-Παλατινάτου στη θέση του Επιστημονικού Βοηθού/Επιμελητή στο Σεμινάριο Συγκριτικής Επιστήμης των Πολιτισμών (1.1.1962-30.9.1963), όπου ανέλαβε, μεταξύ άλλων μαζί με τον Καθηγ. Eugen Ludwig Rapp τη Διεύθυνση Επιστημονικής Ομάδας Εργασίας (Arbeitsgemeinschaft), υπό τον γενικό τίτλο: «Η Ελληνορθόδοξος Εκκλησία εις το παρόν» και δίδαξε το μάθημα αυτό επί 6 εξαμήνα (από 1-9-1960 μέχρι 30-9-1963, 2 ώρες εβδομαδιαίως) με ταυτόχρονη άσκηση των φοιτητών στη νεοελληνική γλώσσα. Με ει-

σήγησή του το γερμανικό αυτό πανεπιστήμιο οργάνωσε το 1962 και το 1963 την εορτή των Τριών Ιεραρχών με διαλέξεις υψηλού κύρους.

Όταν ιδρύθηκε η 2η Γερμανική Τηλεόραση (ZDF), με έδρα το Mainz, ο καθηγητής του της Φιλοσοφίας Karl Holzamer, πρώτος Γεν. Διευθυντής του μεγάλου αυτού κρατικού τηλεοπτικού Σταθμού, διόρισε τον Αλέξ. Παπαδερό Επίσημονικό Σύμβουλο του Σταθμού με αρμοδιότητα σε θέματα Ορθοδοξίας. Κατά την παραμονή του στη Γερμανία, ο τιμώμενος απόψε ανέπτυξε διάφορες δραστηριότητες υπέρ των εκεί εργαζομένων Ελλήνων (επισκέψεις σε χώρους εργασίας, υπομνήματα προς αρμοδίους, δωρεάν παράσταση σε δίκες με την ιδιότητα του διερμηνέα κ.ά.), καθώς και υπέρ των Ελλήνων φοιτητών του Πανεπιστημίου του Μάιντς (εξεύρεση κατοικίας, υποτροφίες, αντιμετώπιση ειδικών αναγκών τους). Στήριξε ακόμη το κοινωνικό και αναπτυξιακό έργο πνοής του Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίου, ιδίως τις Τεχνικές Σχολές Καστελλίου, με συγκέντρωση και αποστολή εργαλείων και άλλου αναγκαίου υλικού.

Την εποχή αυτή εγκαταλείπει την προοπτική της ακαδημαϊκής σταδιοδρομίας, διότι έχει αρχίσει να τον συναρπάζει το έργο στο οποίο αργότερα θα αφιερωθεί, η δημιουργία δηλαδή ενός κέντρου προβληματισμού, κοινωνικής δράσης και διαλόγου στον ορθόδοξο χώρο, ανάλογου εκείνων που υπήρχαν στη Δυτική Ευρώπη. Μελέτησε το έργο αυτό στην Ευαγγελική Ακαδημία του Bad Boll της Γερμανίας από 1-10-1963 μέχρι 31-3-1964, ως μέλος του Επισημονικού Συμβουλίου της πρώτης στον κόσμο Χριστιανικής αυτής Ακαδημίας (στα πλαίσια προετοιμασίας της Ορθόδοξου Ακαδημίας Κρήτης).

Ο Αλέξ. Παπαδερός είχε εγκαίρως αντιληφθεί ότι χρειαζόταν ένα βήμα στον ορθόδοξο χώρο όχι μόνο για τα εκκλησιαστικά θέματα, αλλά και για τον διάλογο μεταξύ κοινωνίας και Εκκλησίας, για να συζητηθούν τα θέματα που τότε δεν υπήρχε η πολυτέλεια της παρουσιάσεώς τους από την «κοινωνία των πολιτών». Η στενότερη γνωριμία του με το έργο των Χριστιανικών Ακαδημιών του προξένησε έντονο προβληματισμό, που κατέληξε στην πεποίθησή του, ότι μια Ορθόδοξος Ακαδημία στην Ελλάδα θα μπορούσε να συμβάλει στην ενεργοποίηση δυνάμεων, ικανών να απαντήσουν δημιουργικά στις νέες προκλήσεις, με ταυτόχρονη αξιοποίηση των νέων ευκαιριών. Μέσω της Ακαδημίας θα μπορούσε να υλοποιήσει το όραμά του και όραμα του Μητροπολίτη Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίου για την αποστολή της Ορθοδοξίας στην Κρήτη, στην Ελλάδα και ευρύτερα στην Ευρώπη, αλλά και για την προβολή της Κρήτης ως πολιτισμικής ενότητας.

2. ΕΡΓΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης (ΟΑΚ) Υπουργείο Παιδείας

2.1. Εκείνη την εποχή ο Αλέξ. Παπαδερός κατόρθωσε να προετοιμάσει το έδαφος για την εξασφάλιση από Γερμανικές εκκλησιαστικές πηγές των πόρων, που ήταν αναγκαίοι για την ίδρυση της Ακαδημίας στην Ελλάδα. Η συνεργασία του με τον διδάσκαλό του και Επίσκοπο Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίο (Γαλανάκη), που ήταν διαρκής σε άλλα ζητήματα, επικεντρώθηκε στον νέο, υψηλό στόχο της Ακαδημίας. Με Πράξη του Επισκόπου (1η Φεβρ. 1963) έγινε σύσταση «Επιτροπής Ίδρύσεως Έκκλησιαστικής Ακαδημίας παρά τη Ίερά Μονή Γωνιάς Κισάμου Κρήτης». Πρόεδρος ο Επίσκοπος, Γραμματέας ο Αλ. Παπαδερός. Οι οικοδομικές εργασίες άρχισαν το 1965 σε οικόπεδο που παραχώρησε η *Ι. Μονή Γωνιάς*, το ιστορικό Μοναστήρι με την πλούσια και μοναδική ιστορία, και τελείωσαν το 1968, οπότε έγιναν και τα εγκαίνια της ΟΑΚ και άρχισε η λει-

τουργίας της με Γενικό Διευθυντή τον Αλέξ. Παπαδερό. Σε όλη την ως άνω διαδικασία θετική υπήρξε η συνεχής και αποτελεσματική συμβολή και του τότε Πρωτοσυγγέλλου της Μητροπόλεως Κισιάμου και Σελίνου και νυν Αρχιεπισκόπου Κρήτης Ειρηναίου.

Η Ακαδημία σύντομα ανέπτυξε πλούσιο έργο σε πολλούς τομείς. Αργότερα προστέθηκε δεύτερο, εντυπωσιακό κτίριο, που, μαζί με το πρώτο, αποτελούν σημαντικά μνημεία σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Στις 12.11. 1995 ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος τελεί τον Αγιασμό των εγκαινίων της νέας αυτής μεγάλης πτέρυγας της ΟΑΚ και εκφωνεί μνημειώδη λόγο, στον οποίον αξιολογεί και εξαίρει το έργο του Ιδρύματος.

Στην ΟΑΚ ο Αλέξ. Παπαδερός παραμένει έως τις 31.12.2008, οπότε ολοκληρώνει τη διακονία του και αποσύρεται οικειοθελώς από τη θέση του Γενικού Διευθυντή. Με την ιδιότητα του Συνιδρυτή της Ακαδημίας παραμένει ισόβιο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της, σύμφωνα με το Καταστατικό της. Στη θέση του Γενικού Διευθυντή τον διαδέχθηκε ο νέος και ικανός θεολόγος Δρ. Κωνσταντίνος Κερανίδης. Η ΟΑΚ είναι ένας εύρωστος και δυναμικός οργανισμός και η πορεία της αναμένεται να είναι εξίσου αξιόλογη υπό την Προεδρία του νέου Προέδρου της Μητροπολίτη κ. Αμφιλοχίου, ο οποίος διαδέχθηκε τον πρώην Κισιάμου και Σελίνου Ειρηναίο.

Η ΟΑΚ αποτελεί ένα χώρο με πολλές και διαφορετικές όψεις:

Είναι βήμα διορθοδόξου, διαχριστιανικού και διαθρησκειακού διαλόγου, χώρος μετεκπαίδευσης ιερωμένων, τόπος λατρείας και χώρος επανεξέτασης παλαιών θεσμών, ανάδειξης της γυναίκας, ανανέωσης της ενοριακής ζωής της Εκκλησίας.

Είναι ένα παράθυρο, που επιτρέπει τη γνωριμία ξένων επισκεπτών με την Ορθόδοξη Κρήτη και της Ορθόδοξης Κρήτης με τον υπόλοιπο κόσμο. Οι πολλοί και διάφοροι σύνεδροι και επισκέπτες της Ακαδημίας γνωρίζουν την ιστορία και τη λαογραφία του τόπου μας, επισκέπτονται τελετές όπως της ευλογίας των αρνιών ή τις ολονυχτίες στα Μοναστήρια και τα πανηγύρια των Αγίων, μαθαίνουν για τα έθιμα, την κρητική διατροφή, τα κρητικά φυτά και βότανα στο νέο Μουσείο της Ακαδημίας και την έννοια της λειτουργίας στην ορθόδοξη παράδοση.

Είναι ο χώρος αναλύσεως και συνειδητοποιήσεως των σύγχρονων προβλημάτων. Ένα από τα σημαντικότερα έργα της είναι και το πρόγραμμα ΚΡΗΤΗ 2020. Ξεκίνησε το 1990 με στόχο να προβάλει και να ενημερώσει για τα θέματα που θα απασχολήσουν την Κρήτη στη διαδρομή των επόμενων 30 χρόνων από τότε.

Είναι τόπος διεξαγωγής επιστημονικών συνεδρίων και διαλόγου της επιστήμης με την ορθόδοξη θεολογία. Τι να πρωτοθυμηθεί κανείς, τα σημαντικά Συνέδρια στους τομείς της φυσικής, της βιολογίας, της βιοτεχνολογίας, της βιοηθικής ή τις αμέτρητες ημερίδες εκπαιδευτικού περιεχομένου; Προσωπικά θα θυμάμαι πάντα ένα νέο Ισπανό συνάδελφο που σε ένα Συνέδριο μού είχε αναφέρει, ότι ο πατέρας του, διαπρεπής βιολόγος, του είχε πει πως από τα πολλά συνέδρια, στα οποία είχε συμμετάσχει, εκείνο που θυμόταν ανεξίτηλα ήταν ένα στην ΟΑΚ.

Είναι τόπος συνάντησης σπουδαίων Ελλήνων δημιουργών, όπως ο Μινωτής, ο Χατζηδάκης, ο Θεοδωράκης, ο γλύπτης Παρμακέλης, αλλά και ξένων, όπως ο δοκιμιογράφος Ρόμπερτ Φούλτζαμ, που εμπνεύστηκε από όσα είδε και έμαθε στο χώρο της ΟΑΚ.

Είναι τόπος πολιτικών συναντήσεων, γιατί δεν υπάρχει Έλληνας πολιτικός που να μην την επισκέφθηκε, όπως και πολλοί επιφανείς ξένοι, με επικεφαλής τον Γάλλο πρόεδρο Φρανσουά Μιτεράν.

Είναι χώρος εικαστικής προσέγγισης με το πρόγραμμα υπό τον τίτλο «Πρόσωπο με Πρόσωπο»

και τη συλλογή πινάκων, εμπνευσμένων από την ιστορία του Αγίου Μακαρίου, που εξηγεί πως οι αμαρτωλοί είναι δεμένοι πλάτη με πλάτη, έτσι που ο ένας να μην μπορεί να βλέπει το πρόσωπο του άλλου – και αυτή είναι η κόλασή του!

Τέλος, είναι το βήμα για συζήτηση και επίλυση προβλημάτων της περιοχής, για παρουσίαση βιβλίων τοπικών συγγραφέων και για πλείστα άλλα παρεμφερή.

Ο Ρόμπερτ Φούλτζαμ αναφέρει σε ένα βιβλίο του μια ιστορία από τη ζωή του Αλέξ. Παπαδερού: Όταν ήταν μικρός, λέει, βρέθηκε μπροστά σε μια σκοτεινή σπηλιά και με ένα σπασμένο καθρεφτάκι προσπαθούσε, με την αντανάκλαση του ήλιου, να φωτίσει το εσωτερικό της. Ίσως αυτή η ιστορία αποδίδει και την επίδραση της Ακαδημίας στους πολλούς επισκέπτες της: Φώτισε μυαλά, ξύπνησε συνειδήσεις, έδειξε σε πολλούς ανθρώπους έναν άλλο τρόπο σκέψης, παρουσίασε έναν ολόκληρο κόσμο.

Κύριο, όμως, χαρακτηριστικό της όλης δραστηριότητας της Ακαδημίας ήταν η απόρριψη του πνευματικού νεοπλουτισμού και η δημιουργική προσέγγιση της παράδοσης, όχι ως κενού γράμματος, αλλά ως βάσεως για την επεξεργασία νέων ιδεών και την αντιμετώπιση νέων προκλήσεων. Και, επίσης, η αναζήτηση της πνευματικής πρωτοπορίας σε όλους τους τομείς, όχι ως ρηχή μίμηση ξένων προτύπων, αλλά ως δημιουργική υιοθεσία και προσαρμογή εκείνων των καινοτομιών, που μπορούν να εφαρμοσθούν και να συμπληρώσουν την ελληνική πραγματικότητα.

Σε μια συζήτηση πριν από χρόνια για τη δυνατότητα διεξαγωγής διαλέξεων στα χωριά της Κρήτης με σκοπό την επιμόρφωση του πληθυσμού, ένας καλών προθέσεων επιστήμονας ρώτησε: Μα μπορεί η απλή γυναίκα να καταλάβει τον Μπρεχτ; Ο Αλέξ. Παπαδερός απάντησε: Αυτή η απλή γυναίκα έχει τέτοια αισθητική παράδοση, τέτοιο πλούτο και τέτοια σοφία, ώστε μπορεί να καταλάβει δέκα Μπρεχτ!

2.2. Εταιρία Θεάτρου Κρήτης -Ε.ΘΕ.Κ.

Σε δραστηριότητες της ΟΑΚ έχει την απαρχή της η πνευματική-καλλιτεχνική κίνηση, που οδήγησε στη δημιουργία της Εταιρίας Θεάτρου Κρήτης (Ε.ΘΕ.Κ.), το Καταστατικό της οποίας υπέγραψαν κατά τη διάρκεια Ιδρυτικής Σύναξης στην ΟΑΚ το 1972 άνθρωποι με πνευματικά ενδιαφέροντα από όλη την Κρήτη. Ο Αλέξ. Παπαδερός συνόδευσε την Εταιρία, ως αιρετός Πρόεδρος της, μέχρι το 1983. Ο Οργανισμός αυτός αποτέλεσε πρότυπο πολιτιστικής αποκέντρωσης, ανέδειξε πληθώρα ηθοποιών και ανέβασε σε πολλές περιοχές της Κρήτης και εκτός αυτής πολλά έργα γνωστών και λιγότερο γνωστών συγγραφέων.

2.3. Υπηρεσία σε εκπαιδευτικούς φορείς

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο 1964/1965-99

Το 1965 ο Αλέξ. Παπαδερός διορίστηκε αριστίνδην Θεολόγος Πάρεδρος στο Π. Ι., μετά από εισήγηση του Καθηγητή Ιωάννη Κακριδή, τότε που Υπουργός Παιδείας ήταν ο Πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου. Σκοπός του Π.Ι. ήταν να συμβάλει στην Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση. Τον Ιούλιο του 1967 ο Αλέξ. Παπαδερός απολύθηκε από το δικτατορικό καθεστώς. Η απόλυση δεν είχε ατομικό χαρακτήρα, ήταν συλλογική. Επανήλθε αυτοδικαίως τον Νοέμβριο του 1974. Παραιτήθηκε εκ νέου το 1977, επανήλθε τον Ιούνιο του 1989 σε θέση Συμβούλου Μονίμου Θεολόγου, αποσπάστηκε στην ΟΑΚ και παραιτήθηκε το 1999. Συνολικά υπηρέτησε σε διάφορες νευραλγικές θέσεις δεκαπέντε χρόνια.

Κ.Υ.Σ.Δ.Ε.

Σε σύντομο χρόνο μετά την ορκωμοσία και την έναρξη λειτουργίας του Π.Ι., ο Αλέξ. Παπαδερός, χωρίς να απαλλαγεί πλήρως από τα καθήκοντά του στο Ινστιτούτο, αποσπάστηκε στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου ως Αντιπρόεδρος του Κεντρικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΚΥΣΔΕ, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθ. 27 του σχετικού Ν.Δ.). Υπηρέτησε στο ΚΥΣΔΕ από 5.3.1965 μέχρι 31.12.1966 (οπότε έληξε κατά Νόμο η θητεία του στη θέση εκείνη και ανέλαβε πάλι πλήρως τα καθήκοντά του ως μέλος του Τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και της Ολομέλειας του Π.Ι.).

Από την αρχή της θητείας του στο Π.Ι. ανατέθηκαν στον Αλέξ. Παπαδερό και άλλα διοικητικά, πειθαρχικά και εκπαιδευτικά καθήκοντα, μεταξύ των οποίων:

- Η εκπροσώπηση του Υπουργείου ή του Π.Ι. σε διεθνή Συνέδρια, Διασκέψεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, της ΟΥΝΕΣΚΟ και άλλων διεθνών Οργανισμών, καθώς και ειδικές αποστολές.
- Ομιλίες στο Ραδιόφωνο ή σε συνάξεις εκπαιδευτικών.
- Διδασκαλία σε καθηγητές πολλών κλάδων, σε δασκάλους και σε φοιτητές της Ακαδημίας Σωματικής Αγωγής.

- Απόσπαση στην Επιτροπή Διοικήσεως και Οικονομικής Διαχειρίσεως του Πανεπιστημίου Κρήτης, με έδρα την Ακαδημία. Η απόσπαση έγινε με την από 19 -3 1975 Απόφαση του Υπουργού Παιδείας Παναγιώτη Ζέπου, ύστερα από σχετική πρόταση της Επιτροπής και κυρίως του Προέδρου της, μακαριστού Καθηγητή Μανούσακα. Σκοπός της απόσπασης: Υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής και για χρόνο ίσο προς τον χρόνο λειτουργίας της. Με την Υπουργική Απόφαση ορίστηκε ως έδρα η Κρήτη και δόθηκαν στον Αλέξ. Παπαδερό αυξημένες αρμοδιότητες για την ταχύτερη προώθηση και την επί τόπου επίλυση θεμάτων του Πανεπιστημίου, όπως, επίσης, και οδηγίες στις κατά τόπου αρχές για να τον βοηθήσουν με όλα τα μέσα στην επίλυση των πάσης φύσεως προβλημάτων (19.3.1975 μέχρι 23.2. 1976).

Κέντρον Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (Κ.Ε.Μ.Ε.)

Μετά τη σύσταση του ΚΕΜΕ (Ν. 186/75) εντάχθηκε αυτοδικαίως σε θέση Ειδικού Συμβούλου με τον βαθμό Β΄ της κατηγορίας ειδικών θέσεων. Παρουσιάστηκε και ανέλαβε υπηρεσία (25-2-1976) και παρέμεινε στη θέση αυτή περίπου ενάμιση χρόνο. Κύριο έργο του την περίοδο αυτή ήταν η σύνταξη προσχεδίου για τον Ιδρυτικό Νόμο του Πολυτεχνείου Κρήτης στα Χανιά.

Εισαγωγή του μαθήματος της «Τοπικής Ιστορίας».

Δεδομένου ότι ο Αλέξ. Παπαδερός είχε υποστηρίξει έντονα την ανάγκη διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας, με την Απόφαση του Υπουργού Παιδείας στις 20 -6-1995 για «Πειραματική διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας στην Κρήτη και στη Θεσσαλονίκη για το σχολικό έτος 1995-96», του ανατέθηκε η εφαρμογή του προγράμματος στην Κρήτη στη διετία 1995-1997. Αυτό σήμαινε: Πειραματική διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας σε 140 δημοτικά σχολεία όλου του νησιού, όπως είχε ο ίδιος εισηγηθεί, με παράλληλα επιμορφωτικά προγράμματα για τους δασκάλους.

Συμβούλιο Σχολικών Συμβούλων

Με Υπουργική Απόφαση της 15/1/1998 (ΦΕΚ 40/τ. Β΄/27-1-98) ο Αλέξ. Παπαδερός ορίστηκε τακτικό μέλος του Συμβουλίου Σχολικών Συμβούλων Δ/θμιας Εκπ/σης για την επιλογή Σχο-

λικών Συμβούλων» της ειδικότητας Θεολόγων για ένα έτος.

1982-84 Ειδικός Σύμβουλος Θρησκευμάτων

Ύστερα από πρόσκληση του τότε Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Λευτέρη Βερυβάκη διορίζεται Ειδικός Σύμβουλος Θρησκευμάτων το 1982. Αναλαμβάνει τη θέση αυτή με αυστηρώς επιστημονικά κριτήρια και δηλώνει ότι θα την διατηρήσει μόνον εάν και επί όσο χρόνο θα μπορεί να λειτουργεί σύμφωνα με τις υπαγορεύσεις της συνείδησής του. Συνέχισε την προσφορά της υπηρεσίας του και επί υπουργίας Αποστόλου Κακλαμάνη μέχρι 16-2-1984, οπότε και παραιτήθηκε λόγω διαφωνίας του με τον Υπουργό επί κεφαλαιώδους ζητήματος, που αφορούσε στην Εκκλησία της Κρήτης και το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

3. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Όλο αυτό το διάστημα δέχτηκε πολλές προτάσεις να αναμιχθεί στην πολιτική και τις αρνήθηκε πάντα χάριν της ΟΑΚ. Τρία παραδείγματα: Επίμονη πρόταση της χούντας, να αναλάβει το Υπουργείο Παιδείας. Η άρνησή του προκάλεσε σειρά δυσχερειών. Η απόρριψη πρότασης του Γεωργιάδα να αναλάβει υψηλή πολιτική θέση στην Κρήτη τον άφησε χωρίς διαβατήριο. Η απόφασή του να αφιερωθεί πλήρως στην Ακαδημία τον οδήγησε σε άρνηση λίαν τιμητικής πρότασης από τον επιφανή πολιτικό Γεώργιο Μαύρο.

4. ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Κ Ε Κ

Το Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Εκκλησιών, Konferenz Europäischer Kirchen (KEK), Conference of European Churches (CEC), εδρεύει στη Γενεύη. Μέλη του είναι 126 Εκκλησίες της Ευρώπης (Ορθόδοξες, Αγγλικανικές, Προτεσταντικές).

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως συμπεριέλαβε τον Αλέξ. Παπαδερό στην επίσημη Αντιπροσωπία του για την VII. Γενική Συνέλευση του ΚΕΚ στο Engelberg της Ελβετίας (1974). Εκεί έγινε η εκλογή του σε Πρόεδρο του Α΄ Τμήματος της Συνελεύσεως, με Αντιπρόεδρο τον Αγγλικανό Επίσκοπο Rodgers. Στη συνέχεια τα 400 μέλη της Συνέλευσης (επίσημοι εκπρόσωποι των Εκκλησιών της Ευρώπης, Ανατολικής και Δυτικής) εξέλεξαν τον Αλέξ. Παπαδερό μέλος της Συμβουλευτικής Επιτροπής του ΚΕΚ για μια πενταετία. Με συνεχείς επανεκλογές παρέμεινε στη θέση αυτή μέχρι τη Γεν. Συνέλευση στο Trondheim της Νορβηγίας (2003). Είχε ζητήσει εγγράφως από τον Οικ. Πατριάρχη Βαρθολομαίο, να μη συνεχισθεί η παραμονή του στην ως άνω λίαν τιμητική, όσο και υπεύθυνη θέση, όπου κανείς ποτέ δεν υπηρέτησε επί τόσα συναπτά έτη, όσα εκείνος, αλλά να εκλεγούν νεώτεροι. Το αίτημα έγινε δεκτό. Εξελέγησαν οι: Αυστρίας Μιχαήλ, Σασίμων Γεννάδιος και Γαλλίας Εμμανουήλ, ο οποίος ανέλαβε και την Προεδρία του ΚΕΚ, διαδεχόμενος τον Ελβετίας Ιερεμία.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του στο ΚΕΚ, ο Αλέξ. Παπαδερός υπήρξε:

- Αντιπρόσωπος του ΚΕΚ στο Συμβούλιο της Ευρώπης για θέματα Παιδείας.
- Μέλος και Πρόεδρος διαφόρων Επιτροπών και αποστολών του ΚΕΚ.
- Πρόεδρος του ΚΕΚ επί ένα εξάμηνο (1992-1993), καλύπτοντας τη θέση που κατείχε, ως Πρόεδρος, ο Μητροπολίτης Αλέξιος, ο οποίος αποσύρθηκε όταν αναδείχθηκε Πατριάρχης Μόσχας και πάσης Ρωσίας.

Όταν το Προεδρείο και η Συμβουλευτική Επιτροπή του ΚΕΚ συνεδρίαζαν στη Μόσχα το 1976, έρχεται προς συζήτηση το εξόχως σοβαρό θέμα του τόπου συγκλήσεως της VIII. Γεν.

Συνέλευσης. Ο Γεν. Γραμματέας αρχίζει την εισήγησή του, λέγοντας ότι έχει ετοιμάσει σχεδόν τα πάντα για να γίνει η Συνέλευση στο Πανεπιστήμιο του Stirling της Σκωτίας. Ο Αλέξ. Παπαδερός αντιπροτείνει την Κρήτη. Ενθουσιασμός των συνέδρων. Εκνευρισμός του Γεν. Γραμματέα: Δεν έχουμε πρόσκληση από την Εκκλησία σας, όπως απαιτεί το Καταστατικό του ΚΕΚ. Παπαδερός: Εγώ είμαι η πρόσκληση! [η φράση παραμένει έκτοτε παροιμιώδης]. Το Φανάρι αντέδρασε θετικά, η επίσημη πρόσκληση κατατέθηκε, η Γεν. Συνέλευση πραγματοποιήθηκε στην Ορθόδοξο Ακαδημία και σε ξενοδοχείο της περιοχής τον Οκτώβριο του 1979. Το Οικ. Πατριαρχείο, η Εκκλησία της Κρήτης και η ΟΑΚ υποδέχθηκαν τα μέλη της μεγάλης εκείνης και επιτυχημένης Συνέλευσης, της πρώτης και μόνης σε ορθόδοξο χώρο.

Διδασκαλία στο εξωτερικό

Εκτός από πολυάριθμες διαλέξεις σε πολλά Πανεπιστήμια και κυρίως στο Πανεπιστήμιο του Γκρατς της Αυστρίας, ο Αλέξ. Παπαδερός εργάζεται το 1989 ως Επισκέπτης Καθηγητής σε Θεολογική Σχολή του Σικάγου (McCormick Theological Seminary).

Ταξίδια

Στο πλαίσιο των παραπάνω ιδιοτήτων και δραστηριοτήτων του ο Παπαδερός, επισκέφτηκε πολλές χώρες όλων των ηπείρων, μερικές επανειλημμένως, για συμμετοχή και ομιλίες σε συνέδρια, διαλέξεις, ειδικές αποστολές κ.λπ.

5. ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

450 και πλέον δημοσιεύματα (άρθρα, μελέτες, λήμματα σε εγκυκλοπαιδείες, μονογραφίες, βιβλία), τα περισσότερα σε ξένες γλώσσες. Το εύρος των δημοσιευμάτων τεράστιο: Από κείμενα φιλοσοφικού, θρησκευτικού και θρησκευολογικού περιεχομένου σε κείμενα ιστορικά, λαογραφικά, κοινωνιολογικά, κείμενα αισθητικής και κείμενα γλωσσολογικού ενδιαφέροντος. Στα τελευταία εξέχονσα θέση έχει το βιβλίο «ΕΛΛΗΝ ΛΟΓΟΣ», στο οποίο αναφέρει ελληνικές λέξεις, που χρησιμοποιούνται στα Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά και Ρώσικα. Το βιβλίο αποστέλλεται δωρεάν κυρίως σε Ορθόδοξες Θεολογικές Σχολές, προκειμένου να διευκολυνθούν οι φοιτητές στη σπουδή της ελληνικής γλώσσας – του πρωτότυπου δηλαδή της Καινής Διαθήκης και της μετάφρασης των Ο΄.

Διευθυντής των Εκδόσεων της ΟΑΚ, υπήρξε, επίσης, Εκδότης και Διευθυντής Συντάξεως του Δελτίου της ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ (1986-2008), 91 τεύχη, 1054 σελίδες, Ειδικός Σύμβουλος της Θρησκευτικής και Ηθικής Εγκυκλοπαιδείας, συγγραφέας διαφόρων λημμάτων και μέλος:

- της Ελληνικής Ανθρωπολογικής Εταιρείας και
- της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας Κρήτης.

6. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

- Άρχων Υπομνηματογράφος του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1968).
- Παράσημα των Πατριαρχείων Αντιοχείας, Μόσχας, Βουκουρεστίου, Σόφιας, τής Αρμενικής Εκκλησίας του Λιβάνου, της Εκκλησίας της Αιθιοπίας κ.ά.
- Παράσημο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της (τότε) Δυτικής Γερμανίας (Σταυρός Διακεκριμένων Ύπηρεσιών – Bundesverdienstkreuz Α΄ Τάξεως) επί προεδρίας του Richard von Weizsäcker.
- Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών. (Έδρα: Salzburg. Εκλογή: 10 Νοεμβρίου 2001. Επίσημη υποδοχή: 9 Μαρτίου 2002).

- 2003: Κατά τη διάρκεια λαμπρής τελετής στην αίθουσα Συνοδικών Διασκέψεων του Ναού του Σωτήρος Χριστού, ο Αλέξ. Παπαδερός παρέλαβε (21.1.2003) από τον Πατριάρχη Μόσχας Αλέξιο Β΄ και τον Καθηγητή Βαλέριο Αλεξέεφ, Πρόεδρο του Διεθνούς Ιδρύματος για την Ενότητα των Ορθοδόξων Χριστιανικών Εθνών, IFUOCN, το Βραβείο του έτους 2002 του Ιδρύματος αυτού και ποσόν 20.000 δολαρίων ΗΠΑ υπέρ της ΟΑΚ, ως αναγνώριση του εν γένει έργου της και μάλιστα εκείνου της προαγωγής των διορθοδόξων σχέσεων. Το Ελληνικό Γενικό Προξενείο της Μόσχας οργάνωσε μεγάλη δεξίωση ως έκφραση ευχαριστίας του Ελληνικού Κράτους για τη μεγάλη αυτή τιμητική διάκριση με προσκεκλημένους από τον εκκλησιαστικό, τον επιστημονικό και τον κοινωνικό χώρο της Μόσχας. Το ίδιο Βραβείο επιδόθηκε κατά την αυτή λίαν επίσημη τελετή στον Πατριάρχη Αντιοχείας Ιγνάτιο, στον Πρόεδρο της Βουλγαρίας Georgi Parvanov, στον G.N. Seleznev, Πρόεδρο της Βουλής της Ρωσίας (Duma) και στον Εσθονό Α. Luukas.

7. ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΖΩΗ

Είναι προφανές ότι τέτοιας εκτάσεως δραστηριότητες δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν χωρίς την υποστήριξη μιας αρμονικής και δεμένης οικογένειας. Ο Αλέξ. Παπαδερός την είχε δημιουργήσει από το 1963, όταν τέλεσε τον γάμο του με την Άννα Πολυχρονιάδου, πτυχιούχο της Γαλλικής Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου - Υπάλληλο του ΟΤΕ, η οποία υπήρξε άξια συνοδοιπόρος μιας επίπονης και ανηφορικής πορείας και συμπαραστάτις σε όλες τις δυσκολίες. Απέκτησαν δυο εξαιρετικά παιδιά (τη Μαρία, παιδιάτρο, και τον Πολυχρόνη, αστροφυσικό) και τρία εγγόνια.

8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η αναγκαστικά συνοπτική αυτή αναφορά στη ζωή του Αλέξ. Παπαδερού φέρνει στο νου τα λόγια του μεγάλου Άγγλου ποιητή Τέννyson, στο ποίημά του «Οδυσσέας»:

«...Να προσπαθείς, να ψάχνεις, να βρίσκεις και να μην ενδίδεις».

Είναι, όμως, θαρρώ, κρύμα και άδικο να μιλάς για έναν Ορθόδοξο Έλληνα Κρητικό και πολίτη του κόσμου με στίχους ενός Άγγλου. Ίσως, καλύτερα αποδίδει τα πράγματα ο Βιτσέντζος Κορνάρος, πάλι στον Ερωτόκριτο (και χαίρομαι, γιατί το ποίημα ακούγεται σήμερα στην αίθουσα αυτή, που την έχει εικονογραφήσει με βάση τους στίχους του ο απαράμιλλος χειριστής του χρωστήρα Κρητικός ζωγράφος Φανουράκης):

«...Όλα τα πλούτη κι αφεντιές σβήνουνε και χαλούσι

Και μεταλλάσσουν, κ'οι καιροί συχνιά τα καταλούσι,

Μα η γνώση εκεί που βρίσκεται και τσ'αρετής τα δώρα,

Ξάζουν - παρά βασιλεία, παρά χωριά και χώρα.

Ουδ'ο τροχός δεν έχει εξά, ως θέλει να γυρίσει'

Τη γνώση και την αρετή ποτέ να καταλύσει...» (Γ. στ. 905 - 910).



Φάνης Κακριδής

Ομότιμος Καθηγητής της Κλασικής

Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Από τις σπουδές στην καταξίωση

Ευχαριστώ το Σύλλογο Ιωάννης «Ο ΧΡΥΣΟΣΟΤΜΟΣ» για την πρόκληση να μιλήσω στη σημερινή πανηγυρική συνάντηση, τιμητική φίλου ακριβού, όπου για να θυμηθώ το πρώτο μας συναπάντημα χρειάστηκε να γυρίσω κοντά εξήντα χρόνια πίσω.

Ήταν πρωί το χειμώνα του 1952 στη Θεσσαλονίκη κατσούφικος καιρός και όμως μερικοί φοιτητές είχαμε βρεθεί στο γήπεδο του Πανεπιστημίου για άσκηση και γι' αθλοπαιδιές. Εκεί, σε μιαν άκρη πρωτογνώρισα τον Αλέξανδρο-Αλέκο Παπαδερό, με το αθλητικό πανταλονάκι και τα σπάικς να εξασκείται στις εκκινήσεις και στους δρόμους ημιαντοχής. Ταιριάξαμε, έτυχε λίγο και να συνεργαστούμε στον φοιτητικό συνδικαλισμό, αλλά δεν κάναμε πολλή παρέα, σε διαφορετικές καθένας μας Σχολές και ασχολίες. Άλλωστε κιόλας από τα χρόνια εκείνα της σπουδής, ο Αλέκος είχε αναπτύξει όλη του την απίστευτη ενεργητικότητα – ένα παραπάνω που έπρεπε να φροντίζει και για τη συντήρησή του. Έτσι, δούλεψε ως βιβλιοθηκάριος, ως νυχτοφύλακας, αλλά και ως ιεροκήρυκας στη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης οργάνωσε φοιτητικές ομάδες κοινωνικής διακονίας, έκανε διαλέξεις, δίδαξε στην Παιδόπολη του Αγίου Κωνσταντίνου, αλλά και διδάχτηκε γερμανική γλώσσα και πολιτισμό στο Ινστιτούτο Γκαίτε – και τα καλοκαίρια νά τον στις κατασκηνώσεις του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών, μια στο Βερολίνο και μια στο Βίμπιαντεν! Αφοσιωμένος, πολύπλευρος, ικανός και ακούραστος – πώς να μην ξεχωρίζει και πώς να μην προκόψει;

Ξαναβρεθήκαμε στο Πανεπιστήμιο της Μαγεντίας, δίπλα στο Ρήνο. Είχε ολοκληρώσει τις μεταπτυχιακές του σπουδές, όταν έφτασα το 1961· δούλεψε σε τελευταία φάση τη διδακτορική του διατριβή με το δεξί, και με το αριστερό, όπως το συνηθίζει, ανταποκρινόταν μ' επιτυχία σε πλήθος ακόμα υπηρεσιακές, επιστημονικές, διδακτικές, εκκλησιαστικές και κοσμικές υποχρεώσεις. Νωρίς το 1962 ανακηρύχτηκε διδάκτορας, γρήγορα και διορίστηκε βοηθός, σήμερα θα λέγαμε λέκτορας στη δύσκολη έδρα της Συγκριτικής Επιστήμης των Πολιτισμών.

Ας σταθούμε για λίγο στη διατριβή του, τη Μετακένωση: Ελλάδα-Ορθοδοξία-Διαφωτισμός κατά τον Κοραή και τον Οικονόμο – έργο που πρόσφατα μεταφράστηκε στα Ελληνικά¹, καθώς διατηρεί, κοντά πενήντα χρόνια μετά τη συγγραφή του, όχι μόνο την επιστημονική του ορθότητα, αλλά και τη διαχρονική του επικαιρότητα.

Μετακένωση είναι μια σπάνια αρχαία λέξη για τη μετάγχιση υγρού από το ένα δοχείο στο άλλο. Ο Κοραής τη διάλεξε για να χαρακτηρίσει τη μεταφορά στοιχείων του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού στον από αιώνες υπόδουλο και πολιτισμικά καθυστερημένο

¹ Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός, ΜΕΤΑΚΕΝΩΣΙΣ, ΕΛΛΑΔΑ-ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ - ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ κατά τον Κοραή και τον Οικονόμο, μετάφρ. Έ. Γεωργουδάκης, ΑΚΡΙΤΑΣ Αθήνα 2010.

ελληνικό πληθυσμό, που τότε, στα τελευταία προεπαναστατικά χρόνια, ανακτούσε την εθνική του συνείδηση και αναγνώριζε τις δυνατότητες, την ανάγκη και την υποχρέωση – ο Κοραΐς θα έλεγε το καθήκον – που είχε να καλύψει με μεγάλα βήματα την αργοπορία του απέναντι στα φωτισμένα ευρωπαϊκά έθνη.

Απλό δεν ήταν. Μπορεί κιόλας από τις αρχές του 18ου αιώνα η ελληνική εκπαίδευση, τροφοδοτημένη από ξενοσπουδαγμένους σαν τον Μεθόδιο Ανθρακίτη, παράδειγμα, να είχε αρχίσει να αντλεί στοιχεία από τη δυτική σοφία· μπορεί με τη γαλλική επανάσταση και το Ναπολέοντα στο δεύτερο μισό του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα οι ελληνικές σχολές να πολλαπλασιάστηκαν και να επανδρώθηκαν με φωτισμένους δασκάλους – προσωπικότητες σαν τον Ιώσηπο Μοισιόδακα, τον Αθανάσιο Ψαλίδα κ.ά.π.· όμως σοβαρά εμπόδια στη μετακένωση αποτελούσαν από τη μια η ιστορικά δικαιολογημένη δυσπιστία των ελληνικών πληθυσμών απέναντι στους Δυτικούς, από την άλλη η συνειδητή αντίδραση αν όχι της Εκκλησίας στο σύνολό της, τουλάχιστο σημαντικών προσώπων σαν τον Οικονόμο τον εξ Οικονόμων, που έκριναν ότι η αποδοχή δυτικών πολιτισμικών στοιχείων δημιουργούσε σοβαρό κίνδυνο για την Ορθοδοξία και απειλούσε να νοθέψει τη φυσιογνωμία του Γένους των Ελλήνων.

Ως ενωτικό στοιχείο λειτούργησε ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός, αφετηρία και στήριγμα του Διαφωτισμού, καθώς όλοι αναγνώριζαν ότι αποτελούσε κοινή κληρονομιά των Ελλήνων και των Ευρωπαίων· όμως αυτό δεν εμπόδισε το μεγαλείο του αρχαίου κόσμου να μετατραπεί για μερικούς, με τα λόγια του Κοραΐ, σε εθνική κενοδοξία καταγέλαστη. Από την άλλη μεριά, καθαρά χωριστικό παράγοντα αποτέλεσαν οι συζητήσεις για το εκπαιδευτικό σύστημα, όπου ακολουθώντας τα ευρωπαϊκά πρότυπα οι φιλελεύθεροι δυτικόφρονες έδιναν έμφαση στις θετικές επιστήμες, την ώρα που οι συντηρητικοί απομονωτιστές επέμεναν να διατηρηθεί το πατροπαράδοτο θεολογικό και φιλολογικό ως το πούμε, αναλυτικό πρόγραμμα.

Αντίστοιχα και στο θέμα της γλώσσας, άλλοι υποστήριζαν την καλλιέργεια και καταξίωση της Ελληνικής, όπως είχε εξελιχτεί στο στόμα του λαού, άλλοι αποζητούσαν τα *καλά γραμματικά* της αρχαίας! Δεν άλλαξε και πολύ η φύση των Ελλήνων από τότε, και μπορούμε εύκολα να φανταστούμε την έκταση και τη σφοδρότητα των αντιλογιών, να μαντέψουμε ότι λίγοι, πολύ λίγοι βρέθηκαν να συγκλίνουν στη μέση οδό που είχε προτείνει για όλα τα παραπάνω διλήμματα ο Κοραΐς.

Σε αυτήν την κινημένη εποχή, με τις μεγάλες ιδεολογικές και ιστορικές ανακατατάξεις, τις αλληλοσυγκρουόμενες πίστεις, τάσεις, θέσεις και αντιθέσεις, αποκλίσεις και παραλλαγές, θεωρίες και αντιθεωρίες, φανατισμούς, συμβιβασμούς και ζυμώσεις, ο νέος επιστήμονας πορεύτηκε με σταθερό βηματισμό, κινήθηκε με άνεση και ευθυκρίσια τόσο στα επιμέρους όσο και στη γενική εποπτεία των προβληματισμών. Ο Επίλογος του βιβλίου μπορεί ν' ανακεφαλαιώνει τις εθνικές διεργασίες εκείνης της μακρινής μας εποχής· αποτελεί όμως και λαμπρή αφετηρία για όποιον θα ήθελε, σήμερα ακόμα, να προσεγγίσει το αιώνιο πρόβλημα της αρμονίας που σωστό θα ήταν να επιδιώκουμε οι Έλληνες συνταιριάζοντας τα ξενόφερτα με τα πατρογονικά πολιτισμικά αγαθά – αλλά σπάνια τα καταφέρνουμε !

Για μια στιγμή μόνο θ' αναφερθώ σε μια τυχαία συνάντηση που είχαμε στη Θεσσαλονίκη το 1963, ο Αλέκος νιόπαντρος, κι εγώ περαστικός. Πίσω από κάθε πετυχημένον άντρα,

λένε, κρύβεται μια άξια, μια αντάξια θα προτιμούσα και υπομονετική, γυναίκα· και θα ήταν άδικο αν δεν ακούγονταν απόψε το πόσο ταίριασε το ζευγάρι, πόσο τού στάθηκε, πόσο τον στήριξε και τον βοήθησε, πόσο θαρρείς τον συμπλήρωσε τον Αλέκο η Άννα.

Ένα χρόνο αργότερα ήρθε η καταξίωση· και θα με συγχωρέσετε να παραβλέψω τις προτάσεις που τού έγιναν να συνεχίσει τη σταδιοδρομία του ως καθηγητής Πανεπιστημίου – προτάσεις που τις παραμέρισε για να προωθήσει αργότερα και να αφοσιωθεί στο έργο της Ακαδημίας. Ως μεγάλη επίσημη αναγνώριση της αξίας του Αλέξανδρου Παπαδερνού επιτρέψτε μου να θεωρήσω την επιλογή και το διορισμό του στο νεοσύστατο τότε Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Ζούσαμε κείνη την περίοδο σε μιαν άλλη ατμόσφαιρα· φυσούσε διαφορετικός, ανανεωτικός αγέρας, ιδιαίτερα στα εκπαιδευτικά θέματα, όπου ο Πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου είχε πάθος για την Παιδεία, κιόλας από τον καιρό που ήταν Υπουργός Παιδείας των Κυβερνήσεων Ελευθερίου Βενιζέλου. Δική του απόφαση ήταν η ίδρυση ενός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου που να χειρίζεται σε ανώτατο επίπεδο τα θέματα της εκπαίδευσης. Ο προγραμματισμός είχε ανατεθεί στο Λουκή Ακριτά και στον Ευάγγελο Παπανούτσο, τον Υφυπουργό και το Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας αντίστοιχα. Ως πρώτος Πρόεδρος του Ινστιτούτου είχε επιλεγεί ο Ιωάννης Κακριδής, ο πατέρας μου. Δούλεψαν εβδομάδες οι τρεις τους, να ξεχωρίσουν ακριβοδίκαια μέσα από δεκάδες υποψηφιότητες τον καλύτερο για κάθε θέση, χωρίς να υποκύψουν σε κομματικές ή άλλες πιέσεις. Και όταν απαρτίστηκε ο κατάλογος των πρώτων μελών, τον παρουσίασαν στον Πρωθυπουργό να τον υπογράψει.

Πολιτικός ήταν ο Γεώργιος Παπανδρέου, αναρωτήθηκαν οι συντάκτες αν δε θα είχε και αυτός κάποιες προτιμήσεις, και άφησαν κάποιες θέσεις κενές. Διηγόταν συχνά ο Ιωάννης Κακριδής, πώς πήρε ο Πρόεδρος τον κατάλογο και τον υπόγραψε χωρίς καν να τον κοιτάξει· και όταν τον παρακάλεσαν σε δυο τρεις περιπτώσεις να διαλέξει ο ίδιος, το αρνήθηκε, και είπε: Εγώ διάλεξα εσάς!

Έτσι, σε μιαν από τις σπάνιες προσπάθειες αναγέννησης της Παιδείας, καθαρά αξιοκρατικά, ο Αλέξανδρος Παπαδερός, τριάντα ενός χρονών, πήρε με το σπαθί του όπως λέμε, θέση ν' αγωνιστεί στην πρώτη γραμμή, στον νευραλγικό τομέα της θερησκευτικής διαπαιδewγώγησης, όπου τα προβλήματα ήταν και είναι πάντα μεγάλα.

Η θητεία του πρώτου εκείνου Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ήταν εξαιρετικά αποδοτική, αλλά σύντομη. Οι δυνάμεις του σκοταδισμού ανησύχησαν, ξεκίνησαν από την πρώτη μέρα ιδεολογικό πόλεμο, προκάλεσαν όχι μόνο στο χώρο της παιδείας, ανωμαλίες, ταραχές και ανατροπές που η μια με την άλλη οδήγησαν τελικά στη Δικτατορία και τη διάλυση του Ινστιτούτου. Το 1974, με τη μεταπολίτευση, πρόσωπα και θεσμοί ξαναγύρισαν στη σωστή τους θέση, μαζί τους και ο Παπαδερός στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο· όμως στο μεταξύ η Ορθόδοξος Ακαδημία στο Κολυμπάρι είχε αρχίσει να λειτουργεί, βρισκόταν στη φάση της ανάπτυξης, και ο Αλέκος, που είχε τόσο συμβάλει στη δημιουργία και την προκοπή της, σωστά προτίμησε να την υπηρετήσει, θυσιάζοντας κάθε άλλη επιστημονική ή υπηρεσιακή φιλοδοξία.

Θα μιλήσουν άλλοι γι' αυτό· όμως επιτρέψτε μου τελειώνοντας να προσέξουμε ότι τόσο η Ακαδημία ως Ίδρυμα, όσο και οι πρωτεργάτες της, ο Σεβασμιότατος Ειρηναίος και ο Αλέξανδρος Παπαδερός ως οδηγοί της, άλλο δεν έκαναν από το να πραγματώνουν με τον καλύτερο τρόπο, από τη μέση οδό, όπως το είχε προτείνει ο Αδαμάντιος Κοραής, κριτικά,

προσεκτικά και υπεύθυνα, το έργο της μετακένωσης να αντλούν, να επεξεργάζονται και να διαδίδουν στοιχεία διαφωτισμού χωρίς καθόλου, μα καθόλου να παραμερίζουν ή να παραμελούν – αντίθετα: επιδιώκοντας και πετυχαίνοντας να προάγουν και ν' αναδείχνουν την ελληνική και ορθόδοξη πολιτισμική ουσία και δύναμη.

Ευχαριστώ!



Γρηγόριος Λαρεντζάκης

Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Γκράτς

Διαλογική μαρτυρία της Όρθοδοξίας

Πρὶν προχωρήσω στοῦ θέμα μου, πρέπει κατ' ἀρχὴν νά ὁμολογήσω, ὅτι ἡ σημερινή τιμητική ἐκδήλωση στήν αἴθουσα αὐτή τοῦ ἱστορικοῦ μας Συλλόγου «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ», ὁ ὁποῖος ἐπαξίως ἀπεφάσισε γι' αὐτήν, ἀποτελεῖ γιά μένα προσωπικῶς αἰτία χαρᾶς καί τιμῆς, πρῶτον διότι παρευρίσκομαι καί συμμετέχω ἐνεργά σέ αὐτήν εὐχαρίστως καί χαίρω μετά χαιρόντων, ἀλλά καί διότι μοῦ ὑπενθυμίζει, ὅτι πρὶν ἀπό 44 χρόνια, τό 1966, εἶχα τήν τιμή νά ὁμιλήσω ἀπό τό ἱστορικό τοῦτο Βῆμα μέ πρωτοβουλία τῆς Μητροπόλεώς μας καί ὑπό τήν ὑψηλή προστασία τοῦ μακαριστοῦ καί ἀξέχαστου Μητροπολίτου μας Νικηφόρου, μέ θέμα τήν ἀναγκαιότητα τῆς συνεργασίας καί τοῦ Διαλόγου τῆς Όρθοδοξίας μέ τίς ἄλλες χριστιανικές Ἐκκλησίες γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἐνα θέμα καί καθῆκον, τό ὁποῖον ὑπηρετοῦμε καί οἱ δύο μας, καί ὁ τιμώμενος καί ἐγώ προσωπικά, συμπορευόμενοι ὄχι μόνον στήν Όρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, ἀλλά καί ὅπου μᾶς ἔταξε καί μᾶς ἔστειλε ἡ Ἐκκλησία μας, τό σεπτό μας Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, στίς διάφορες Οἰκουμενικές Ἐπιτροπές καί στούς διάφορους διεθνεῖς Όργανισμούς.

Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τό θέμα, τό ὁποῖο μοῦ προτάθηκε γιά τή σημερινή ἐκδήλωση, ἀποτελεῖ γιά μένα μακροχρόνιο βίωμα καί ἐμπειρία πρὸς πλήρωση καί προώθηση τῆς πολυδιάστατης «Διαλογικῆς μαρτυρίας τῆς Όρθοδοξίας», ἡ ὁποία ποτέ δέν ἀπέφυγε τούς Διαλόγους, ὅπως τονίζει συνεχῶς καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, καί μάλιστα ἀκόμη καί ὅταν οἱ Διάλογοι αὐτοί εἶναι δυσχερεῖς καί ὀδυνηροί. Μέ τήν ἐλπίδα, βεβαίως, καί τήν πεποίθηση, ὅτι οἱ Διάλογοι αὐτοί εἶναι «Διάλογοι Καταλλαγῆς», ὅπως ὀνομάζεται ἐπιγραμματικά καί τό Περιοδικό, τό ὁποῖο ἐκδίδεται ἀπό τήν Όρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης. Καί ἡ Όρθοδοξία μας χαίρεται, ὅταν γνωρίζει ὅτι ἔχει ἄξια μέλη καί συνεργάτες στοῦ δύσκολο τοῦτο ἔργο τῆς γιά τούς πολυδιάστατους Διαλόγους τῆς Καταλλαγῆς. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καί ὁ τιμώμενος σήμερα, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον δέν ἀπεδέχθη εὐχαρίστως τήν τιμητική ἀνάθεση πολλῶν διακονημάτων ἀπό τήν Μητέρα Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικό μας Πατριαρχεῖο, ἀλλά καί ἀπεδείχθη καί δημιουργός νέων δυνατοτήτων ἐνάρξεως καί προωθήσεως τῶν Διαλόγων αὐτῶν.

Ἡ Όρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἀποτελέσει ἕνα Ἰδρυμα μοναδικό, κατά τήν ἴδρυσή της, ἀσφαλῶς δε καί σήμερα εἶναι ἀπό τά σπάνια στήν Όρθοδοξία, πρωτοπόρο καί δυναμικό, κάτι τό νέο, ὅμως βασισμένο στίς παραδόσεις τοῦ λαοῦ καί τοῦ ἔθνους μας καί ριζωμένο στήν πνευματικότητα τῆς Όρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Τόσο ἡ ἀρχαία ἑλληνική Ἀκαδημία, ἀπό ὅπου πῆρε τό ὄνομα, ὅσο καί ἡ Όρθοδοξία ἔχουν βασική μέθοδο καί βίωμα τόν ἀλληλοσεβασμό, τόν εἰλικρινή διάλογο, καί μάλιστα ἐπὶ ἴσοις ὅροις. Ἀποτελεῖ ὄχι μόνο ἕνα φυτώριο καί ἐργαστήρι ἐργήγορσης γιά τό παρόν, δηλαδή γιά ἕνα κόσμο πού σήμερα ὑπάρχει, ὅμως πού σταθερά ἀπωθεῖται καί ἀναγκάζεται νά φύγει, ἀλλά καί εὐαισθητοποίησης γιά ἕνα κόσμο πού ραγδαία καί ἀναπόφευκτα ἔρχεται μέ νέες καί πολυδιάστατες προκλήσεις καί

όδυνηρές κρίσεις και για την Έκκλησία και για τον τόπο μας.²

Η Όρθόδοξος Ακαδημία είναι κοινό «τέκνον» και συνδημιούργημα του πολυσέβαστου Μητροπολίτου πρώην Κισάμου και Σελίνου κυρίου Ειρηναίου, του ρηξικέλευθου και δυναμικού δραματιστή, τό ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἀναφέρω σήμερα μέ βαθύ σεβασμό και ἄπειρη εὐγνωμοσύνη, και τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδεροῦ, τοῦ πρώτου Διευθυντῆ της, ὁ ὁποῖος δέν εἶχε λιγότερα ὁράματα ἢ λιγότερη τόλμη γιά τήν ἐφαρμογή των. Ἐπιτρέπεται νά τοὺς χαρακτηρίσει κανεῖς ὡς πρὸς τήν Ακαδημία «συν-τέκνους» μέ τήν οὐσιαστική, τήν ὀρθόδοξη σημασία τῆς λέξεως!

Αποτελεῖ εὐτύχημα γιά τήν Έκκλησία μας, γιά τόν τόπο μας, ἀλλά και γιά τόν τιμώμενο, ὅτι ὁ Μητροπολίτης Εἰρηναῖος ὑπῆρξε Ποιμενάρχης στόν χῶρο δράσεως τοῦ τιμωμένου, στή Μητρόπολη Κισάμου και Σελίνου. Ἀλλά και γιά τόν ἐπίσκοπο ὑπῆρξε εὐτύχημα, ὅτι εἶχε ἓνα ἀντάξιο συνεργάτη και συνοδοιπόρο, τόν Ἀλέξανδρο Παπαδερό. Κατ' ἐπανάληψη εἶχα προσωπική ἐμπειρία μιᾶς ἀλληλοπεριχώρησης και ἀλληλομετακένωσης μεταξύ αὐτῶν, ὅχι μόνον ἰδεῶν, ἀλλά και συγκεκριμένων προτάσεων και ἐνεργειῶν, γιά μιᾶ δυναμική προώθηση και πραγματοποίηση τῆς διαλογικῆς μαρτυρίας τῆς Όρθοδοξίας στόν σύγχρονο κόσμο.

Η Όρθόδοξος Ακαδημία ἔχει ἀφετηρία και πρῶτο χορηγό γιά τήν ἴδρυσή της τήν *Ἱερά Μονή Γωνιάς*. Εἶναι Ἱδρυμα πού σέβεται τήν Όρθόδοξη Παράδοση, **ἐλπιδοφόρο** γιά τίς νέες προκλήσεις και εὐθύνες στήν Έκκλησία μας, στήν κοινωνία μας και σέ ὁλόκληρο τόν Χριστιανικό κόσμο, ἀλλά και Ἱδρυμα **ὑποπτο** γιά τοὺς αὐτοαναδεικνυόμενους ἰσχυροὺς τοῦ μονολόγου και τῶν διαταγῶν, στίς δύσκολες πολιτικές συγκυρίες τῆς χώρας μας, και γιά τοὺς «ξηλωτές μή κατ' ἐπίγνωσιν» στοὺς κόλπους τῆς Έκκλησίας μας, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἅγιος Νεκτάριος τοὺς αὐτοχαρακτηριζόμενους «φρουροὺς τῶν πατρικῶν παραδόσεων»³, οἱ ὁποῖοι μέ τήν ὑπεροψία τῆς εὐσεβείας θέλουν τήν Έκκλησία μας ἀπλησίαστο φρούριο και ἀπόρθητο, χωρίς παράθυρα και φεγγίτες, κλειστό γκέττο, μακριά ἀπό τόν σύγχρονο ἄνθρωπο και τή συνεχῶς μεταβαλλόμενη κοινωνία.

Πρὶν ἀπό λίγους μῆνες, στό τέλος τοῦ 2009, ὁ καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Παπαθωμᾶς ὑπενθύμιζε τήν ἀναγκαιότητα, ὅτι ἡ Όρθοδοξία ὀφείλει ὡς «Έκκλησία διαλόγου» και ὄχι ὡς «Έκκλησία ἱεροῦ πολέμου» νά διεξάγει σήμερα τουλάχιστον τέσσερεις διαλόγους: 1) τόν διορθόδοξο διάλογο, 2) τόν διαχριστιανικό διάλογο, 3) τόν διαθρησκευτικό διάλογο και 4) τόν διαπολιτισμικό διάλογο, μέσα στήν κοινωνία και μέ τήν κοινωνία, μέσα στό νέο πολυπολιτισμικό πλαίσιο τῆς μετα-νεωτερικῆς ἐποχῆς μας, ὅχι μόνο τόσο τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποίησης, ὅσο και κυρίως τῆς εὐρείας παγκοσμιοποίησης.⁴ Αὐτές τίς πτυχές τοῦ ἀναγκαίου και ἀδήριτου διαλόγου, τίς ὁποῖες ὑπενθυμίζει ὁ καθηγητής Παπαθωμᾶς ὡς πρῶτιστο καθήκον τῆς Έκκλησίας μας σήμερα, ἔχει ἀρχίσει και ἐντατικά διεξάγει ἡ Όρθόδοξος Ακαδημία Κρήτης ἤδη περισσότερο ἀπό 40 χρόνια μέ τή συνεργασία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου και νῦν πρώην Κισάμου και Σελίνου Εἰρηναίου και τοῦ Ἀλε-

² Πρβλ. Alexandros Papaderos, *Das Volkleben auf Kreta. Einst und noch*, Chania 1978.

³ Πρβλ. Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, «Ο Ἅγιος Νεκτάριος και ἡ στάσις του ἐναντι τῶν αἱρέσεων και τῶν σχισμάτων», ἐν: *Διάλογος* 31 (2003) 7.

⁴ Ἀρχιμανδρ. Γρηγορίου Παπαθωμᾶ, «Έκκλησία ἐν διαλόγῳ», ἐν: *Ἐπίσκεψις*, ἔτος 40, ἀρ. 707, 31/12.2009, 26.

ξάνδρου Παπαδερου, σέ ένα είδος δημιουργικής «συζυγίας» μέ όλες τίς παρομαρτοῦσες ἐντάσεις, χαρές καί πικρίες, ἀλλά μέ ἀποφασιστικότητα κάτω ἀπό τόν ζυγό τοῦ ἴδιου ἀρότρου στόν ἀγρό τῆς Ἐκκλησίας καί κοινωνίας τοῦ τόπου μας. Ἡ συνεργασία τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης μέ τούς τοπικούς ἐκκλησιαστικούς, διοικητικούς καί πολιτικούς θεσμούς καί μέ τά πνευματικά καί πανεπιστημιακά Ἰδρύματα τοῦ Τόπου μας εἶναι αὐτονόητη καί δημιουργική, χωρίς νά ἰσχυρίζομαι ποτέ, ὅτι δέν ὑπάρχουν δυνατότητες καί ἐλπίδες βελτίωσης τῆς συνεργασίας αὐτῆς. Ἡ εὐθύνη γιά τή νεολαία τοῦ σήμερα, μέ τό *Εὐρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητος* καί γιά τά θέματα τῆς δημιουργίας καί τῶν οἰκολογικῶν προβλημάτων μέ τό Ἰνστιτούτο Θεολογίας καί Οἰκολογίας, ἀποτελοῦν βασικές φροντίδες τῆς Ἀκαδημίας, οἱ ὁποῖες μποροῦν νά βελτιωθοῦν καί νά τελειοποιηθοῦν. Τό Πρόγραμμα τῆς Ἀκαδημίας Κρήτη 2020, τό ὁποῖο ἀπό τό 1990 ἐκφράζει τό ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον γιά τό παρόν, ἀλλά καί γιά τό μέλλον τῆς Κρήτης στίς πολλαπλές μορφές τῆς ραгдаίας ἐξέλιξης καί νέας πληθυσμιακῆς σύνθεσης τῆς κοινωνίας μας, μαρτυρεῖ ἐπίσης γιά τά λεγόμενα. Πρὶν ἀπό 20 χρόνια, τό 1990, τό πρόγραμμα αὐτό ἔβλεπε ἐρχόμενες καταστάσεις καί ἔθετε τολμηρά ἐρωτήματα, ὅπως π.χ.: «Πόσοι καί ποιοί θά κατοικοῦν στήν Κρήτη τό 2020; Ποιάς ἐθνικότητος θά εἶναι; Ποιά γλώσσα θά μιλοῦν; Ποιά ἱστορική συνείδηση θά ἔχουν, ποῖο ἦθος; Σέ ποῖο Θεό θά πιστεύουν... Ποιές θάναι οἱ μορφές συμβίωσής τους; κ.λπ.». Τά ἐρωτήματα αὐτά δέν εἶναι πλέον οὐτοπικά, ἀλλά μιὰ συνεχῶς ἀυξανόμενη καί πιέζουσα πραγματικότητα. Εἴμαστε κατάλληλα προετοιμασμένοι;

Εἶμαι βέβαιος καί εὐχομαι κάθε δύναμη καί στήριξη, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης θά συνεχίσει νά πραγματοποιεῖ τό ἔργο της μέ ἔνταση καί δημιουργικότητα πρὸς όλες τίς κατευθύνσεις καί διαστάσεις τῶν συγχρόνων καί μελλοντικῶν προκλήσεων μέ τόν νέο Πρόεδρό της, τόν Μητροπολίτη Κισάμου καί Σελίνου κύριον Ἀμφιλόχιο καί μέ τόν νέο Γενικό Διευθυντή της Κωνσταντῖνο Κενανίδη.

Βέβαια εἶναι αὐτονόητο, ὅτι σήμερα καί ἀπό τῆς θέσεως αὐτῆς εἶναι ἀδύνατον νά σκιαγραφηθεῖ, πολύ δε περισσότερο νά ἀξιολογηθεῖ τό ἔργον τοῦ τιμωμένου στά πλαίσια τῆς δράσεως καί τῆς εὐθύνης του στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης. Αὐτό θά γίνει ἀργότερα καί καταλλήλως. Ὅμως, ἄς μοῦ ἐπιτραποῦν ὁρισμένες παρατηρήσεις ὑποκειμενικῆς ἐπιλογῆς ἀπό προσωπικές ἐμπειρίες μου καί γιά θέματα ἀρχῶν τῆς Ὁρθοδοξίας καί τῆς Ἀκαδημίας.

1) Ποτέ δέν εἶναι ὑπερβολή, ἐάν τονίζεται ἡ μεγάλη σημασία τοῦ διαλόγου, ὄχι διότι αὐτό εἶναι ἡ βασική ἀρχή τῆς μεθόδου τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλά διότι καί στήν ἐποχή μας ἔχομε λησμονήσει τήν πραγματική οὐσία καί τό περιεχόμενο τοῦ γνήσιου διαλόγου, καί ἔχει ἀτονήσει τό «χάρισμα τοῦ διαλόγου» στόν σύγχρονο κόσμον, στόν ὁποῖο, παρὰ τό ὅτι διεξάγονται ἀρκετοί διάλογοι, κυριαρχεῖ ὁ μονόλογος, ἡ φωνασκία καί ἡ σιωπή, ὅπως τονίζει καί ὁ τιμωμενος.⁵ Καί ὅταν ὑπάρχει μονόλογος καί σιωπή, ἀλλά καί ἄγχος, δισταγμός καί παράλυση γιά ἀντίδραση καί ἄμυνα, ὀφείλει ἡ Ἐκκλησία νά συμπαρασταθεῖ στούς ἔχοντες ἀνάγκη βοήθειας, νά δώσει καί νά ὑψώσει γι' αὐτούς τή φωνή της καί νά ἀντισταθεῖ στούς ἰσχυροῦς καί τοὺς δυνάστες κάθε μορφῆς, ἀψηφώντας κινδύνους καί συνέπειες.

2) Γνωρίζω, ἐπίσης, ὅτι, ὅταν δέν ὑπάρχει διάλογος, δημιουργοῦνται παρεξηγήσεις καί προ-

⁵ Alexandros Papaderos, "Leben aus der Kraft des Heiligen Geistes in der säkularen Welt", in: *Orthodoxes Forum* 5 (1991)37.

καταλήψεις μέ δυσάρεστες καί ὀδυνηρές συνέπειες στίς μικρές καί μεγάλες κοινωνίες. Π.χ. κατά τό μακρὺ χρονικὸ διάστημα τῆς ἀποξενώσεως καί ἀπομονώσεως τῶν δύο κόσμων, Ἀνατολῆς καί Δύσεως, ἀλλὰ καί τῶν Ἐκκλησιῶν μας, τὴν ἐποχὴ παλαιότερων σκοτεινῶν χρόνων καχυποψίας, σιωπῆς καί πολεμικῆς, σταθεροποιήθηκε καί μεγάλωσε τό σχίσμα καί συσσωρεύτηκαν πάμπολλες ἀρνητικὲς προκαταλήψεις ἐκατέρωθεν, οἱ ὁποῖες κρατοῦσαν καί ἐν πολλοῖς κρατοῦν ἀκόμη τόν δρόμο τῆς καταλλαγῆς καί ἐνότητας κλειστό καί δύσβατο, ἀκριβῶς διότι εἶχαν καί οἱ Ἐκκλησίαι μας λησμονήσει νά ἀσκοῦν τόν γνήσιο καί εἰλικρινή διάλογο. Μέ τίς συναντήσεις καί τὰ διάφορα συνέδρια στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, μέ τὴν ἀσκηση τοῦ χαρίσματος τοῦ γνήσιου διαλόγου, ἔβλεπα, ὅχι σπάνια, νά δημιουργοῦνται νέες προϋποθέσεις γιά τὴν καταλλαγὴ τῶν Ἐκκλησιῶν, νά καταρρέουν οἱ προκαταλήψεις ὡς χάρτινο οἰκοδόμημα καί νά δίδουν στή θέση των μιὰ νέα, τὴν πραγματικὴ εἰκόνα τῆς Ὁρθοδοξίας μας, μιᾶς «Ζώσης Ὁρθοδοξίας», ὅπως χαρακτηρίζεται καί ἓνα μακροχρόνιο ἐπιτυχημένο πρόγραμμα τῆς Ἀκαδημίας.

Αὐτὸ τό διαλογικὸ πρόγραμμα διευκρινίζει καί ἀποκαθιστᾷ παρεξηγήσεις καί συμβάλλει στήν εἰρήνευση καί τῶν Ἐκκλησιῶν. Καί συμβαίνει, ὅπως ἀκριβῶς τόνιζε καί ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός, γιά τὴν ἀναγκαιότητα τῶν οἰκουμενικῶν διαλόγων: «Ὅτε δίστανται τινες ἀλλήλων καί οὐ χωροῦσι πρὸς λόγους, δοκεῖ μείζων εἶναι καί ἡ μεταξύ τούτων διαφορὰ· ὅτε δ' εἰς λόγους συνέλθωσι καί ἐκάτερον μέρος νουνεχῶς ἀκροάσεται τὰ παρ' ἐκατέρου λεγόμενα, εὐρίσκεται πολλάκις ὀλίγη ἢ τούτων διαφορὰ».⁶

3) Ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις στήν καθόλου ἐξέλιξη τοῦ Χριστιανισμοῦ καί στήν ἐπίδρασή του γιά τὴν ἀντιμετώπιση τῶν συγκεκριμένων προβλημάτων τῶν ἀνθρώπων στήν Εὐρώπῃ εἶχε καί ἡ μονόπλευρη δυτικοκεντρικὴ ἔκφραση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος, εἴτε μόνο μέ τὴ ρωμαιοκαθολικὴ τῆς μορφῆς, εἴτε μόνο μέ τὴν εὐαγγελικὴ, προτεστάντικὴ τῆς ἐρμηνείας, εἴτε καί μέ τὴν ρωμαιοκαθολικὴ καί εὐαγγελικὴ τῆς σύγκλιση, παρὰ τίς ἐντατικὲς των προσπάθειες. Ἀπουσίαζεν ὅμως αἰσθητὰ ἡ δυναμικὴ καί ὑπαρξιακὴ μορφή τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου βιώσεως τοῦ ἀντίστοιχου δηλαδὴ χριστιανικοῦ μηνύματος, χωρὶς νά θέλω νά ἐθελοτυφλῶ καί νά ἰσχυρίζομαι, ὅτι καί στὰ καθ' ἡμᾶς τό ὀρθόδοξο βίωμα εἶναι πάντα καί παντοῦ ἀπόλυτα γνήσιο καί πλῆρες. Ὅμως, μέ τὴ συνεχῶς αὐξανόμενη παρουσία καί τοῦ ὀρθοδόξου βιώματος στή Δύση ἐμπλουτίσθηκε ὄχι μόνον ἡ διατύπωση, ἀλλὰ καί ἡ σύνθεση τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, πρᾶγμα τό ὁποῖο πραγματοποιήθηκε καί μέ τὴν ἀναγκαίαν καί χρήσιμη οἰκουμενικὴ συνεργασία τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ συμβολὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας στό θέμα αὐτὸ ὑπῆρξε ἔντονη καί εἶναι διεθνῶς γνωστὴ. Πολλὲς φορές βρέθηκα καί προσωπικά στήν εὐχάριστη θέσιν νά βλέπω ὁμάδες καί μέλη Δυτικῶν Ἐκκλησιῶν νά ἐκφράζουν μεγάλη ἱκανοποίησι διότι γινώριζαν καί ζοῦσαν γιά πρώτη φορά καί τὴν ὀρθόδοξον διάστασιν τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος μετὰ ἀπὸ παραμονὴ μιᾶς μόνο ἐβδομάδος στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης. Τίς ἐμπειρίαις των αὐτὲς μετέφεραν καί μεταφέρουν ἐμπλουτισμένοι πλέον καί στίς Ἐκκλησίας των, ὡς νέοι ἱεραπόστολοι καί πρέσβεις τῆς Ἐκκλησίας μας.

⁶ Συλβέστρου Συροπούλου, *Ἀπομνημονεύματα*, V, 28, ἐκδ. ὑπὸ V. Laurent, *Les „memoires“ du Grand Ecclesiastique de l' Église de Constantinople. Sylvestre Syropoulos sur le concile de Florence (1438-1439)* Vol. IX [Concilium Florentinum Documenta et Scriptores. Editum Consilio et Impensis Pontificii Instituti Orientalium Studiorum. Series B], Rom 1971, 282.

4) Ἡ Ὁρθοδοξία ἀντιμετωπίζει καί ὀφείλει, ἂν δέν τό κάνει ὅσο πρέπει, νά ἀντιμετωπίζει διαχρονικά καί τά ἐκάστοτε νέα προβλήματα τῆς συγχρόνου κοινωνίας, διαλεγομένη ἄφοβα μέ τοὺς ἀνθρώπους χωρίς καμμία διάκριση, «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον»,⁷ σύμφωνα μέ τίς βασικές ἀρχές τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως, ὅτι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἀνεξαίρετως φέρουν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καί εἶναι ἰσότιμα μέλη τῆς κοινωνίας, ἀνεξαρτήτως προελεύσεως, χρώματος, φύλου, θρησκείας, γλώσσας, ἔθνους ἢ καί κοινωνικῆς καί πολιτικῆς τάξεως. Ἀκριβῶς οἱ βασικές αὐτές ἀρχές τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖες διατυπώθηκαν καί στὴν Πανορθόδοξη Διάσκεψη τῆς Γενεύης τὸ 1986, ἀποτελοῦν ἀνέκαθεν καί τὴν ὀρθόδοξη βάση τοῦ ἔργου καί τῶν δραστηριοτήτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ἡ ὁποία προσπάθησε καί προσπαθεῖ νά καλύψει τοὺς τομεῖς αὐτούς. Πράγματι, τά προγράμματα τῆς Ἀκαδημίας περιλαμβάνουν ὅλα τά προβλήματα τῶν ἀνθρώπων χωρίς διακρίσεις καί μεροληψία. Αὐτές πρέπει νά εἶναι καί οἱ ἀρχές σήμερα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση καί τῶν νέων προκλήσεων στὴ συνεχῶς μεταβαλλομένη κοινωνία πού ζοῦμε, μέ τοὺς νέους γείτονές μας, μέ τοὺς νέους συμπατριῶτες μας, μέ τοὺς νέους οἰκογενειακοὺς συγγενεῖς μας καί λόγω τῶν μικτῶν γάμων. Πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ τίς εὐρωπαϊκὲς χώρες γίνονται, βάσει καί τῆς εὐρωπαϊκῆς νομοθεσίας, ἡμεδαποί. Οἱ ἄλλοι, οἱ ἕτεροι, γίνονται ἡμέτεροι καί οἰκεῖοι, οἱ ἕτεροι γίνονται συνεχῶς καί περισσότεροι οἱ ἐταῖροι μας καί οἱ συνεταῖροι μας, εἴτε τό θέλουμε, εἴτε δέν τό θέλουμε. Αὕτη εἶναι ἡ συνεχῶς αὐξανόμενη πραγματικότητα γύρω μας. Δέν ἀγνοῶ τά πολλὰ νέα προβλήματα πού ὄντως ὑπάρχουν, ὅμως ἡ ξενοφοβία καί ἡ μισαλλοδοξία δέν βοηθοῦν κανένα καί δέν λύνουν κανένα πρόβλημα! Ἐπομένως, ὁ ἐμπρακτος σεβασμός, ἡ ἀλληλοεκτίμηση καί ὁ εἰλικρινὴς διάλογος θὰ βοηθήσουν νά λύσωμε τά νέα δύσκολα προβλήματα καί τίς νέες ἀναπόφευκτες προκλήσεις. Ἡ φωνή τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας, φωνή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στό ἐκάστοτε συγκεκριμένο παρόν εἶναι δυνατὴ καί σεβαστή.

5) Καί ἐπειδὴ δέν εἶναι πάντα εὐκόλη ἡ προσέλευση ξένων στὴ χώρα μας καί στὴν Ἐκκλησία μας, καλοῦν αὐτοὶ συχνά ὀρθοδόξους θεολόγους στά μέρη των, γιὰ νά διαλεχθοῦν καί νά ἐκθέσουν τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία σέ Πανεπιστήμια καί ἄλλα πνευματικά καί ἐπιμορφωτικά Ἰδρύματα, σέ Συνέδρια καί συμπόσια ἢ καί γιὰ συνεργασία σέ ἐπιστημονικὲς ἐκδόσεις. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται καί ὁ ἀπὸ ἐτῶν γνωστός πλέον Γεν. Διευθυντὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας. Τοῦτο συνέβη καί στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Γκράτς τῆς Αὐστρίας, ὅπου δίδαξα πάνω ἀπὸ 40 χρόνια Ὁρθόδοξη Θεολογία καί κατ' ἐπανάληψη διοργάνωσα καί συνεχίζω νά τό κάνω, συνέδρια τῆς Σχολῆς μας στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης ἀπὸ τό 1971. Ἀπὸ τὴ Σχολὴ μας στό Πανεπιστήμιο τοῦ Γκράτς ἔχει κληθεῖ κατ' ἐπανάληψη καί ὁ Γεν. Διευθυντὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας γιὰ νά λάβει μέρος σέ διάφορα συμπόσια καί συνέδρια. Λόγω τῆς πλούσιας καί ἐντατικῆς συνεργασίας μας μεταξὺ Κρήτης καί Γκράτς ἔχει ἐκδώσει ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Γκράτς καί Τιμητικὸ Τόμο γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδερό τό 1992. Παρεπιμπτόντως ἀναφέρω, ὅτι στὴ Θεολογικὴ μας Σχολὴ τοῦ Γκράτς, ἀκριβῶς λόγω τῆς στενῆς συνεργασίας μέ τὴν Ὁρθοδοξία, ἀναγορεύθηκε τὸν Ἰούνιο τοῦ 2004 ἡ Αὐτοῦ Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος Βαρθολομαῖος ἐπίτιμος Διδάκτωρ τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου.

⁷ Πρόγραμμα Λόγου καί Τέχνης στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία ἤδη ἀπὸ τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '80.

6) Πλούσια είναι η ὀρθόδοξη βιβλιογραφία σέ δυτικές δημοσιεύσεις καί ἐκδόσεις καί ἐμφανή τά ἀποτελέσματα καί οἱ ὀρθόδοξες ἐπιδράσεις στή δυτική σκέψη. Οἱ ἐπιδράσεις αὐτές εἴτε τή συμπληρώνουν καί τήν ἐμπλουτίζουν, εἴτε ἀκόμη καί διορθώνουν μονόπλευρες καί ἐλλειπείς διατυπώσεις τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Μιά ἀντικειμενική ἔρευνα γιά τήν ἐπίδραση αὐτή θά εἶναι πολύ χρήσιμη.

Ὡς ἓνα παράδειγμα μεταξύ τῶν πολλῶν μπορῶ νά ἀναφέρω τήν κοινή ἔκδοση ἐνός σημαντικοῦ συγγράμματος στήν Αὐστρία, τό ὁποῖο ὑπερβαίνει τά στενά ὅρια τῆς ρωμαιοκαθολικῆς καί εὐαγγελικῆς ἐκφράσεως καί τό ὁποῖο διατυπώνει πλέον τήν τριπλή διάσταση τῶν μεγάλων παραδόσεων, τῆς ρωμαιοκαθολικῆς, τῆς εὐαγγελικῆς, ἀλλά καί τῆς ὀρθοδόξου σέ βασικά θέματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί ζωῆς. Τό σύγγραμμα τιτλοφορεῖται: **«Προοπτικές Οἰκουμενικῆς Κοινωνικῆς Ἠθικῆς. Τό καθῆκον τῶν Ἐκκλησιῶν στήν εὐρύτερη Εὐρώπη»** καί ἔχει συγγραφεῖ καί ἐκδοθεῖ ἀπό κοινοῦ ἀπό τή ρωμαιοκαθολική καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης Ingeborg Gabriel, ἀπό τόν Ἀλέξανδρο Παπαδερό καί ἀπό τόν εὐαγγελικό καθηγητή τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης Ulrich Körtner.⁸

7) Ἡ προσπάθεια αὕτη παρουσιάζει γιά μία ἀκόμη φορά στό νέο εὐρωπαϊκό γίνεσθαι τή δυνατότητα, ἀλλά καί τίς συγκεκριμένες προτάσεις τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, συμπεριλαμβανομένης πλέον συνεχῶς καί περισσότερον καί τῆς Ὁρθοδόξου, ἡ ὁποία συνδιαλέγεται εὐθαρσῶς μέ αὐτές, γιά τή δημιουργία τῆς νέας Εὐρώπης μέ χριστιανικές ἀρχές γιά ἀρμονική καί εἰρηνική συμβίωση τῶν λαῶν καί γιά σεβασμό τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Καί ἐδῶ ἀκριβῶς ἔχει διαπιστωθεῖ ὅτι ὅλες οἱ Ἐκκλησίες μαζί ἔχουν μεγαλύτερο κύρος καί δύναμη, γιά νά ἀντιμετωπίσει ὁ χριστιανισμός μέ μία φωνή ὅλα αὐτά τά συγκεκριμένα προβλήματα τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τήν πνευματικότητά της καί μέ τήν ἀνθρωπολογία της μπορεῖ νά εἶναι καθοριστική. Ἡ Ὁρθοδοξία διαλεγόμενη καί συνεργαζομένη μέσα στή σύγχρονη κοινωνία ἔχει τή δυνατότητα καί τό χρέος νά μαρτυρήσει καί νά ὑπενθυμίσει ἀξιοπιστα τήν παροδικότητα τῶν ἐπιγείων καί ὅτι στό προσκήνιο πρέπει νά βρῖσκεται ὁ ἄνθρωπος ὡς ἄνθρωπος μέ τήν ἀναφαίρετη ἀξιοπρέπειά του. Μέ βάση τήν ἀρχή αὕτη εἶναι δυνατόν νά ὑπενθυμίζεται ὅτι ἡ πολιτική δέν πρέπει νά ὑπηρετεῖ μόνο τά ποικίλα συμφέροντα καί κυρίως τήν οἰκονομία καί νά μειώνεται ἢ νά ἐξαφανίζεται ἡ κοινωνική διάσταση, ὅπως ζοῦμε σήμερα ὀδυνηρά σέ πολλές περιπτώσεις. Εἶναι εὐτύχημα ὅτι ὑπάρχουν καί φωτεινές ἐξαιρέσεις καί δείγματα περισκέψεως καί ἀναπροσανατολισμοῦ. Δέν πρέπει, ἐπίσης, νά ἀγνοοῦμε ὅτι καί ἡ οἰκονομία ἔχει τάσεις νά χάνει τήν ἀρχική της σημασία καί τόν πρωταρχικό της σκοπό, δηλ. τή δίκαιη κατανομή τῶν ἀγαθῶν (ἡ ἐτυμολογική προέλευση τῆς λέξης ἀπό τό *οἶκος καί νέμω*), καί νά ἐκφυλίζεται σέ ἓνα ἄθην ἐπιτυχημένο κύριο σκοπό της, δηλ. μόνο στήν αὔξηση τοῦ κέρδους καί τοῦ κεφαλαίου τῶν ὀλίγων. Οὔτε ἐπιτρέπεται γιά τήν ἐπίτευξη αὕτη τοῦ μονόπλευρου σκοποῦ τῆς οἰκονομίας νά ἀγνοεῖται ἢ νά ἐκμεταλλεύεται ἢ καί νά καταπατεῖται συνειδητά ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, ἡ ἀνθρωπιά, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ εἰρήνη, ἡ ἐλευθερία, ἡ ἀδελφότης καί ἡ ἀγάπη μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, ἀρχές καί ἀξίες γιά τίς ὁποῖες ἀγωνίζεται ἡ Ὁρθοδοξία,

⁸ Ingeborg Gabriel, Alexandros Papaderos, Ulrich H. J. Körtner, *Perspektiven ökumenischer Sozialethik. Der Auftrag der Kirchen im größeren Europa*, Matthias - Grünewald - Verlag. Mainz 2005, 2. Aufl. 2006.

ὥς δηλώνει ἀνεπιφύλακτα καί τό κείμενο πού ἀναφέραμε προηγουμένως, τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως τῆς Γενεύης τό 1986.⁹

Αὕτῃ εἶναι ἡ ζωσα Ὁρθοδοξία, πρὸς τήν ὁποία πορεύεται καί τήν ὁποία θέλει νά προβάλλει καί ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης στήν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς κοινωνίας τῆς Κρήτης καί γενικώτερα στή δύσκολη συγκυρία τῶν καιρῶν μας. Ἔχομε ἀνάγκη ὁάσεων καί ἐργαστηρίων ἐναλλακτικῶν προσπαθειῶν. Εἶμαι δέ βέβαιος, ὅτι ἐάν θέλουμε καί μπορούμε νά ἀντιμετωπίσουμε καί τή σημερινή κρίση, πρέπει νά παραδεχθοῦμε ὅτι ἡ κρίση αὕτῃ δέν εἶναι μόνο οἰκονομική ἢ καί πολιτική, ἀλλά πρῶτιστα κρίση ἀρχῶν καί ἀξιῶν, οἱ ὁποῖες ἀγνοοῦνται καί παραμερίζονται!

Μέ τή διαπίστωση αὕτῃ, θεωρῶ εὐτυχές τό γεγονός ὅτι ἡ Μητρόπολις Κισάμου καί Σελίνου μέ τόν Μητροπολίτη κύριο Ἀμφιλόχιο, Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀκαδημίας, ἡ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης μέ τόν Ἀντιπρόσωπό της στό Συμβούλιο τῆς Ἀκαδημίας, τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου κύριο Δαμασκηνό καί ἡ σημερινή σημαντική παρουσία τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κυρίου Εἰρηναίου, παλαιοῦ καί στενοῦ συνεργάτου τῆς Ἀκαδημίας, ἐπιβεβαιώνουν τό ἀμέριστον ἐνδιαφέρον καί τήν ἀναγνώριση καί διαχρονική στήριξη τῆς Ἐκκλησίας στό πολύπλευρο ἔργο τῆς Ἀκαδημίας. Πεποίθηση καί εὐχή μας.

Ἀπό καρδίας ἐκφράζω, τέλος, τά συγχαρητήριά μου στόν τιμώμενο Ἀλέξανδρο Παπαδερό, καί εὐχομαι ὑγεία καί δύναμη στή ζωή του, μαζί μέ τήν ἀγαπητή, τήν προσηνή καί ὑπομονετική σύζυγό του, τά παιδιά καί τά ἐγγόνια του.

⁹ Πρβλ. Ingeborg Gabriel, Alexandros Papaderos, Ulrich H. J. Körtner, *Perspektiven ökumenischer Sozialethik*, 92 ἐξ.



Δρ. Γεώργιος Τσέτσης

Μ. Πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερὸς

Μιά ἐνοχλητική «ἀλογόμυγα» στή διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Οἰκουμένης

Ἐν ἔτει 1981, τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ) εἶχε προβεῖ στήν ἔκδοση ἑνὸς κομποῦ τόμου, ὑπὸ τὸν τίτλο *Voices of Unity* («Φωνές Ἐνότητας») ¹⁰, προκειμένου ὅπως τιμηθεῖ, μέ τὴν εὐκαιρία τῶν ὀγδοηκοστῶν γενεθλίων του, ὁ μακαριστὸς Willem Adolf Visser 't Hooft, ὁ ἐπιφανὴς αὐτὸς πρωτοπόρος τῆς σύγχρονης Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καί ἐπὶ τριακονταετία ὅλη Γενικὸς Γραμματεὺς καί ἐμπνευστὴς τοῦ θεσμικοῦ ὄργάνου τῆς Κινήσεως αὐτῆς, τουτέστι τοῦ ΠΣΕ. Μεταξὺ τῶν δέκα συνεργατῶν τοῦ συλλογικοῦ αὐτοῦ Τόμου, ὑπῆρχε καί ἓνας Ὁρθόδοξος. Ὁ ἐπιστήθιος φίλος, ἀδελφός καί συνοδοιπὸρος Δρ. Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς, πού τιμᾶται ἀπόψε ἀπὸ τὸν Φιλολογικὸ Σύλλογο Χανίων «Ὁ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ» γιὰ τὴν πολυδιάστατη καί ἀνεκτίμητη προσφορά του πρὸς τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὴν Ἐκκλησίαν καί τὸν λαὸ τῆς Κρήτης, πρὸς τό Γένος τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τὰ ἑλληνικά γράμματα καί γενικά τὴν χριστιανικὴ οἰκουμένη.

Στὴν ἐνδιαφέρουσα καί τολμηρὴ πραγματεία του πού δημοσιεύεταν στὸν ἐν λόγῳ τόμο, τιτλοφορούμενη «Ἡ ἀλογόμυγα» στὸ ἐδῶλιο», ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς, παραπέμποντας στὸν παραβολικὸ λόγο τοῦ Πλάτωνα, πού φέρει τὸν Σωκράτη νά θεωρεῖ ἑαυτὸν «ἀλογόμυγα», ταγμένη ἀπὸ τὸν θεὸ νά εἶναι κολημένη διαρκῶς στήν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν καί νά ἀφυπνίζει, νά ἐρεθίζει καί νά πείθει τὸν κάθε Ἀθηναῖο, ¹¹ χαρακτηρίζει τὸν Visser 't Hooft ὡς τὴν πιὸ ὀχληρὴ «ἀλογόμυγα» τῆς παγκόσμιας Χριστιανοσύνης κατὰ τὸν εἰκοστό αἰῶνα! Μιά «ἀλογόμυγα» σταλμένη καί αὐτὴ ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νά τραντάζει, νά ἀφυπνίζει, καί νά πειράζει τοὺς χριστιανούς τῆς σύγχρονης ἐποχῆς.

Καὶ δὲν εἶχε ἄδικο! Διότι, πράγματι, ὁ χαρισματικὸς αὐτὸς Ὁλλανδὸς θεολόγος καί διανοούμενος, μέ τὸν ὁποῖο εἶχα τό προνόμιο νά συνεργασθῶ στὴ Γενεὺή στίς ἀρχές τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μου σταδιοδρομίας περὶ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ '60, οὐδέποτε εἶχε παύσει νά προκαλεῖ τίς Ἐκκλησίες μέ τὸν χαριτωμένο του λόγο καί τὰ πειστικὰ ἐπιχειρήματά του, καί νά τίς προσκαλεῖ ὅπως, ἐξερχόμενες ἀπὸ τὰ ὁμολογιακά τους στεγανά, στρατευθοῦν ἀπὸ κοινοῦ στὸν θεοφιλεῖ ἀγῶνα τῆς προωθήσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητας. ¹²

Δέν θά ἦταν ὑπερβολή, ὅμως, ἂν διετείνετο κανεὶς ὅτι καί ὁ φίλος Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς, κατὰ τὴ σαραντάχρονη περίπου ἐνεργὸ συμμετοχὴ του στὰ διαχριστιανικῶς δρώ-

¹⁰Ans J.van der Bent (ed), *Voices of Unity-Essays in honour of Willem Adolf Visser 't Hooft*, WCC, Geneva, 1981.

¹¹Πλάτωνος *Ἀπολογία*, 18.

¹²Ἀλεξάνδρου Παπαδερῶ, *Οἰκουμενισμός: Κλήση καί Πρόκληση*, Ἐκδ. Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Γωνιά-Χανίων 1984, σελ.17 (στὸ ἐξῆς *Οἰκουμενισμός*).

μενα, τόσο στά πλαίσια του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Ἐκκλησιῶν (ΚΕΚ), ὅσο καί σέ ἐκεῖνα τοῦ ΠΣΕ, ὑπῆρξε μιὰ «ἀλογόμυγα», ἕνας «οἷστρος», ἕνας «μύωψ», ὅπως ἀποκαλεῖ ὁ Πλάτων τό ἔντομο αὐτό. Ὁ Παπαδερὸς ὑπῆρξε, πράγματι, ἡ Ὁρθόδοξη ἐκείνη «ἀλογόμυγα», ἡ ὁποία, διερμηνεύοντας μέ λόγους πειστικούς τό περὶ χριστιανικῆς καταλλαγῆς καί ἐνότητος ὄραμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐρέθιζε, κέντριζε καί πείραζε ὅσους ἀσχολοῦνταν μέ τή σύγχρονη διαχριστιανική προβληματική, εἰδικώτερα δέ μέ τά καίρια ζητήματα τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος καί τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Καί κέντριζε ὁ ἀδελφός Ἀλέξανδρος πρὸς δύο κατευθύνσεις. Μιά πρὸς τὴν κατεύθυνση τῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν ἐκείνων τῆς Δύσεως πού ἦταν ἐνεργὰ μέλη τῶν ἀνωτέρω Διαχριστιανικῶν Ὁργανισμῶν, ὑπενθυμίζοντας σ' αὐτές πὼς ἡ Ὁρθοδοξία δέν εἶναι ὁ «φτωχὸς ἀδελφός» τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, οὔτε κάποιο ξένο σῶμα μέσα στά θεσμικά ὄργανά της, ἀλλὰ πλήρες μέλος, μάλιστα δέ καί ἐμπνευστὴς τῆς Κινήσεως αὐτῆς. Καί εἶχε δίκαιο. Διότι καθὼς δήλωνε τό 1967 ἤδη ὁ προαναφερθεὶς Visser 't Hooft, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηνᾶγορα στὴν ἐν Γενεύῃ ἔδρα τοῦ ΠΣΕ, ἡ Πρώτη τῆς Ὁρθοδοξίας Καθέδρα, «ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἦταν ἐκείνη πού μέ τὴν Ἐγκύκλιο τοῦ 1920 εἶχε ἐξαγγελεῖ τὴ σύναξη τῶν χριστιανῶν, καί πού ὑπῆρξε ἡ πρώτη στή νεώτερη ἱστορία στό νά ὑπομνήσει ὅτι ἡ χριστιανοσύνη θά ἦταν ἀπειθὴς στό θέλημα τοῦ διδασκάλου καί Σωτῆρος της, ἂν δέν ἐπιζητοῦσε νά δεῖξει στὸν κόσμον τὴν ἐνότητα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ».¹³

Ὡστόσο, ὁ ἀδελφός Ἀλέξανδρος κέντριζε καί πρὸς Ἀνατολάς. Πρὸς τὴν δική μας κατεύθυνση. Κυρίως δέ πρὸς τὴν κατεύθυνση τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιαστικῶν καί παρα-εκκλησιαστικῶν ἐκείνων κύκλων, πού μέ πάθος ἀντιδροῦσαν ὄχι μόνο στίς διάφορες ἐνωτικές καί κοινωνικοπολιτικές πρωτοβουλίες τοῦ ΚΕΚ ἢ τοῦ ΠΣΕ, ἀλλὰ καί στίς συναφεῖς πρωτοβουλίες καί τοποθετήσεις τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Θεωρῶντας πὼς ἦταν πλέον καιρὸς ἡ Ὁρθοδοξία νά «δώσει ἐν ἐνὶ στόματι μιὰ ἀπάντηση στὴν κοινωνικοπολιτικὴ πρόκληση τόσο τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης ὅσο καί τῆς σύγχρονης παγκόσμιας κατάστασης»¹⁴ μέ βάση τό ὀρθόδοξο ἦθος καί τὴν ἰδιάξουσα κοσμοαντίληψή της, ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς μέ μονογραφίες, ἄρθρα, ὁμιλίες καί παρεμβάσεις του σέ διεθνῇ φόρα καί σέ διαχριστιανικὲς συνελεύσεις, τάρασσε διαρκῶς τά λμινάζοντα ὕδατα, προβάλλοντας ρηξικέλευθες θέσεις καί προτάσεις, πρωτάκουστες εἰς ὧτα ὀρθοδόξων!! Γί' αὐτό, ἴσως, γινόταν κάποτε στόχος ἐπικρίσεων ἐκ μέρους μερικῶν ἐκκλησιαστικῶν καί ἀκαδημαϊκῶν κύκλων τοῦ εὐρύτερου χώρου μας.

Περὶττό νά εἰπωθεῖ πὼς ἐνεργοῦσε μέ τὸν ἴδιο πρωτοποριακὸ τρόπο καί μέσα στά πλαίσια τῶν ἀπειράριθμων θεολογικῆς, κοινωνικῆς, ἐπιστημονικῆς καί πολιτισμικῆς ὑφῆς τοπικῶν ἐπιμορφωτικῶν ἡμερίδων καί συνάξεων ἢ διεθνῶν συνεδρίων, πού συγκαλοῦνταν κατὰ ταχὲὰ διαστήματα στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, «τό κορυφαῖον τοῦτο πνευματικὸν ἴδρυμα τῆς Κρήτης μέ ὀρθόδοξον καί διαχριστιανικὴν ἀκτινοβολίαν, καί ἐπιτελικόν ὄργανον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν προώθησιν καί ὑλοποίησιν τοῦ ὁράματος

¹³ W.A. Visser 't Hooft, «Ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει», ἐν *Στάχys*, Ἰανουάριος-Ἰούνιος 1969, σελ. 51.

¹⁴ *Οἰκουμενισμός*, σελ. 20.

της ενότητος καί της καταλλαγής», καθώς χαρακτήριζε τήν Ἀκαδημία ὁ Σεπτὸς Προκαθήμενός μας, ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, κατὰ τήν ἐπίσκεψή του σ' αὐτήν τόν Νοέμβριο τοῦ 1992.¹⁵

Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς μῆκε στό διαχριστιανικὸ προσκῆνιο τὸ 1974, ὅταν ὁ μακαριστὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος τὸν συμπεριέλαβε στὴν Ἀντιπροσωπεΐα τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως στὴν ἑβδομῃ Γενικῇ Συνέλευση τοῦ Συμβουλίου Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν (ΚΕΚ), ἡ ὁποία εἶχε συγκαληθεῖ στό Engelberg τῆς Ἑλβετίας. Κατὰ τὴ Συνέλευση αὐτῇ, ἐξελέγη, διαδεχόμενος τὸν Μητροπολίτη Σηλυβρίας Αἰμιλιανό, μέλος τοῦ ἀνώτατου διοικητικοῦ Σώματος τοῦ Πανευρωπαϊκοῦ αὐτοῦ ὀργανισμοῦ, ἥτοι τῆς Συμβουλευτικῆς (μετέπειτα δέ Κεντρικῆς) Ἐπιτροπῆς, ὅπου καί παρέμεινε ἐπὶ 30 συναπτά ἔτη, μέχρι τὴν δωδέκατη Γενικῇ Συνέλευση τοῦ Trondheim (2003), γενόμενος ἔτσι τὸ μακροβιότερο μέλος τοῦ ἐν λόγῳ Σώματος.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ διετέλεσε Συντονιστὴς διαφόρων ἐπὶ μέρους Ἐπιτροπῶν τοῦ ΚΕΚ, ἀντιπρόσωπός του στό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης γιὰ θέματα Παιδείας, γιὰ ἓνα δέ διάστημα καί Πρόεδρος του, στὴ θέση τὴν ὁποία κατεῖχε ὁ Μητροπολίτης Λένινγκραντ Ἀλέξιος, μέχρις ὅτου ἐκλεγεῖ Πατριάρχης Μόσχας. Πρέπει δέ νὰ ὑπογραμμισθεῖ ὅτι, παρὰ τὴν παρουσία πολλῶν καταξιωμένων ἱεραρχῶν καί θεολόγων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σέ ποικίλα διοικητικὰ καί συμβουλευτικὰ ὄργανα τοῦ ΚΕΚ, ὁ Παπαδερὸς ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν «ἄνθρωπος τοῦ Φαναρίου» μέσα στὸν Διαχριστιανικὸ αὐτὸ Ὅργανισμὸ.

Ὁ πρωταγωνιστικὸς ρόλος τὸν ὁποῖο διεδραμάτισε στό ΚΕΚ ὁ ἀδελφός Ἀλέξανδρος, συνετέλεσε, χωρὶς ἀμφιβολία, καί στὴν οὐσιαστικώτερη δραστηριοποίηση τῆς ἐλληνοφωνῆς Ὁρθοδοξίας, σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ χριστιανικὴ μαρτυρία μέσα στὴ σύγχρονη καί διαρκῶς ἐκκοσμικευόμενη Εὐρωπαϊκὴ κοινωνία.

Ὡς γνωστόν, κατὰ τὰ πρῶτα εἴκοσι χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ ΚΕΚ, ἡ «Ὁρθόδοξη φωνή» μέσα σ' αὐτὸ προερχόταν κυρίως ἀπὸ τίς χώρες τοῦ τότε «Ἀνατολικοῦ Μπλόκ», μέ πρωταγωνιστές τίς Ἐκκλησίες Ρωσίας καί Ρουμανίας. Τὰ πράγματα ὅμως ἄλλαξαν ριζικὰ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχή, «μέ τὸ ἔτσι θέλω», θά ἔλεγε κανεῖς, ἀπόπειρα τοῦ Παπαδεροῦ ὅπως ἡ ὁδοὶ Γενικῇ Συνέλευση τοῦ ΚΕΚ πραγματοποιηθεῖ στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης. Τοιουτοτρόπως, οἱ ἐκ Δύσεως Ἐκκλησίες μέλη τοῦ ΚΕΚ εἶχαν γιὰ πρώτη φορὰ, τὸ 1979, τὴν εὐκαιρία νὰ συνέλθουν ἐπὶ τὸ αὐτὸ στήν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή», πάνω στό ἔδαφος μιᾶς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί νὰ βιώσουν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν Κρητικὴ φιλοξενία, ἀκούοντας ὅμως ταυτόχρονα καί μιάν ἄλλη θεολογικὴ φωνή. Ἐκείνῃ τοῦ Ὁρθόδοξου Εὐρωπαϊκοῦ νότου. Μπορεῖ δέ νὰ λεχθεῖ ἀνεπιφύλακτα, ὅτι ἡ σημερινὴ δυναμικὴ παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῶν Ἐκκλησιῶν Κύπρου καί Ἑλλάδος στό ΚΕΚ, ἐγκαινιάσθηκε ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ Συνέλευση τῆς Γωνιάς.

Σημαντικὴ, ὅμως, ἦταν ἡ παρουσία καί συμβολὴ τοῦ Παπαδεροῦ καί μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ΠΣΕ. Χωρὶς ποτὲ νὰ διατελέσει μέλος κάποιου διοικητικοῦ ἢ συμβουλευτικοῦ ὀργάνου τοῦ διαχριστιανικοῦ αὐτοῦ ὀργανισμοῦ (μέ ἐξαίρεση τὴ συμμετοχὴ του στὴ σημαντικὴ

¹⁵ Μ. Χατζηφώτη, *Φανάρι-Κρήτη. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στὴν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης* (6-22 Νοεμβρίου 1992), Ἀθήνα 1998, σελ. 209.

Ἐπιτροπή Commission on the Churches' Participation in Development, CCPD), ὁ Ἀλέξανδρος, σέ Γενικές Συνελεύσεις, συμπόσια καί συνέδρια του, ἢ σέ διάφορες ἀποστολές στήν Εὐρώπη, τή Μέση Ἀνατολή, τήν Ἀσία, τόν Καύκασο ἢ τά Βαλκάνια, διεδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο, κομίζοντας τήν Φαναριωτική καί γενικά τήν Ὁρθόδοξη «νότα» σέ συζητήσεις καί διαβουλεύσεις πού ἀφοροῦσαν στή θεολογική ἔρευνα, τήν ἱεραποστολή, τήν παιδεία ἢ τήν κοινωνικο-πολιτική διάσταση τῆς χριστιανικῆς διακονίας. Ἄς μοῦ ἐπιτραπεί νά σταθῶ γιά λίγο στό τελευταῖο τοῦτο σημεῖο.

Τόν Νοέμβριο τοῦ 1978, καί σέ μιά περίοδο κατά τήν ὁποία οἱ ἀνά τήν οἰκουμένη Ἐκκλησίες ἀναζητοῦσαν τρόπους προωθήσεως στόν κόσμο τῆς ιδέας γιά μιά δίκαιη καί «ἀειφόρο ἀνάπτυξη», στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης φιλοξενήθηκε ἕνα ἄτυπο διορθόδοξο συμπόσιο, τό ὁποῖο εἶχε συγκαλέσει τό ΠΣΕ ὑπό τό γενικό θέμα «Ἐκκλησία καί Διακονία: Μιά Ὁρθόδοξη προσέγγιση τῆς Διακονίας».¹⁶ Τό συμπόσιο ἀποσκοποῦσε στή θεολογική ἐμβάθυνση στό θέμα τῆς χριστιανικῆς διακονίας καί στήν ἐξεύρεση τρόπων συντονισμοῦ καί συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν στους τομεῖς τῆς ἀναπτύξεως καί τῆς κοινωνικῆς μέριμνας. Ὡς κύριος ὁμιλητής τοῦ συμποσίου εἶχε ἐπιλεγεί ὁ φιλοξενῶν αὐτό Γενικός Διευθυντής τῆς Ἀκαδημίας, ὁ Δρ Ἀλέξανδρος Παπαδερός.

Στήν ἐμπεριστατωμένη εἰσηγητική του ὁμιλία, τιτλοφορούμενη «Ἡ Λειτουργική Διακονία»,¹⁷ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδερός, ἀφοῦ πρῶτα ἔκαμε μιά βιβλική, θεολογική καί ἱστορική ἀνάλυση τῆς διακονίας, φέροντας παραδείγματα γιά τό πῶς βιώθηκε καί ἀσκήθηκε αὐτή μέσα στήν Ἐκκλησία διά μέσου τῶν αἰώνων, στή συνέχεια μίλησε διά μακρῶν γιά τήν ἀνάγκη ἀλλαγῆς στό μέχρι σήμερα πρότυπο διακονίας-φιλανθρωπίας, καί πλειοδότησε γιά τή διάβασή μας ἀπό τή «θεραπευτική διακονία» στήν «προληπτική διακονία». Καί ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου ἔκαμε μνεΐα, γιά πρώτη φορά στά οἰκουμενικά χρονικά, περί «μικροδιάστατης καί μακροδιάστατης διακονίας». Ὅλα τά μέτρα, ἔλεγε, πού λαμβάνονται σέ ὠρισμένο τόπο καί χρόνο ἀπό φιλανθρωπικά ἱδρύματα, μέ σκοπό τήν ἀντιμετώπιση τῶν διαφόρων μορφῶν ἀνθρώπινης δυστυχίας ἢ τήν περίθαλψη ἐπὶ μέρους ἀτόμων καί ομάδων, συνιστοῦν «μικροδιάστατη διακονία»¹⁸. Παρατηρῶντας, ὅμως, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ἔδειξε πάντοτε μίαν ἀξιοθαύμαστη εὐελξία...καί ἐφευρετικότητα ὅσον ἀφορᾷ στήν ἐγκατάλειψη παλαιῶν καί τήν ἐφαρμογή νέων μεθόδων διακονικῆς δραστηριότητος», σέ βαθμό πού νά εἶναι σέ θέση νά ἐπηρεάζει θετικά ὁλόκληρο τό σῶμα τῆς κοινωνίας καί τῆς Πολιτείας μέ βάση τό χριστιανικό πνεῦμα τοῦ ἐλέους καί τῆς φιλανθρωπίας, ὁ Παπαδερός τόνιζε πῶς αὐτή ἀκριβῶς ἡ προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ αὐτό πού μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ ὡς «μακροδιάστατη διακονία»¹⁹. Ἡ Ἐκκλησία, προσέθετε, ἀπό νωρίς εἶχε διαπιστώσει πῶς ἡ «μικροδιάστατη διακονία», ὅσο ἀπαραίτητη καί ἐντυπωσιακή καί ἄν ἦταν, οὔτε ὡς ἀσφαλές τεκμήριο γιά τή ζωτικότητα μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ, οὔτε καί θά ἦταν ποτέ σέ θέση νά ἀνταποκριθεῖ στό

¹⁶ *An Orthodox Approach to Diaconia-Consultation on Church and Service, Orthodox Academy of Crete, November 20-25, 1978, WCC Publications, Geneva 1980.*

¹⁷ Ἀλεξάνδρου Παπαδερῶ, *Λειτουργική Διακονία-Ἡ κοινωνική ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας στόν σύγχρονο κόσμο*, Ἐκδ. ΟΑΚ, Χανιά 1981 (στό ἐξῆς «*Λειτουργική Διακονία*»).

¹⁸ *Λειτουργική Διακονία*, σελ. 43.

¹⁹ *Ὁ.π.π.*

μέγεθος της κοινωνικής αθλιότητας που πρέπει να αντιμετωπισθεί κάθε φορά²⁰. Γι' αυτό ακριβώς, έλεγε, οι ποιμένες θεώρησαν, και πρέπει να θεωρούν, την διακονική αποστολή της Έκκλησίας σε πολύ ευρύτερα πλαίσια, δηλ. ως «μακροδιάστατη διακονία». Μιά διακονία προς τρεις κατευθύνσεις: α) ως οικοδόμηση μιᾶς κοινότητας ἀλληλεγγύης, β) ως διακονική Ἱεραποστολή, και γ) ως στράτευση για κοινωνική δικαιοσύνη και ἀπελευθέρωση²¹.

Ἄν στάθηναι στό σημείο αὐτό εἶναι για να ἐπισημάνω τό γεγονός πώς, μετά τό συνέδριο τῆς Γωνιάς τό 1978, τό γλωσσικό αὐτό «εὗρημα» τοῦ Παπαδερροῦ, οἱ ὅροι «Μικροδιακονία»-«Μακροδιακονία» καθιερώθηκαν διεθνῶς και χρησιμοποιοῦνται πλέον κατά κόρον, ὁσάκις σε διαχριστιανικούς κύκλους, και ὄχι μόνο, γίνεται λόγος για ἀνάπτυξη, για κοινωνική δικαιοσύνη και για ἀνθρώπινα δικαιώματα.

Ἡ ἐξ ὀνόματος τοῦ Ὁρόνου Κωνσταντινουπόλεως στιβαρά δέσμευση τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδερροῦ στόν χώρο τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως και γενικά τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου, μπορεῖ να ἐρμηνευθεῖ ὑπό τό φῶς τοῦ φρονήματός του, ὅτι «Κίνηση σημαίνει κυρίως ἀναζήτηση τοῦ ἄλλου»²². Ἀλλά ἐρμηνεύεται, νομίζω, και ὑπό τό πρίσμα τῆς διαρκῶς ἐπαναλαμβανόμενης πεποιθήσεώς του, ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι ὀφείλουν να κινητοποιηθοῦν στό πλαίσιο τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, προκειμένου να συναντήσουν τόν «ἄλλον», τόν ἑτερόδοξο, και να συμβάλουν μαζί του στήν ἐγκατάλειψη τῆς σχολαστικῆς και ὁμολογιακῆς Θεολογίας και τήν ἀντικατάστασή της ἀπό τόν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἔτσι ὅπως αὐτός ἐρμηνεύεται ἀθθεντικά και βιώνεται στήν παράδοση και τό φρόνημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας²³.

Κατά τή γνώμη τοῦ Παπαδερροῦ, τοῦτο εἶχε μερικῶς ἐπιτευχθεῖ κατά τόν εἰκοστό αἰῶνα. Τόν αἰῶνα τῶν τολμηρῶν πρωτοβουλιῶν σ' Ἀνατολή και Δύση, που στόχευαν στήν ἔξοδο τῶν ποικιλώνυμων Χριστιανικῶν παραδόσεων ἀπό τήν ἐσωστρέφειά τους, τή διάσταση, τή ἀποξένωση και τήν ἀκοινωνησία τους, και συνηγοροῦσαν ὑπέρ τῆς προαγωγῆς ἐνός ὑπεύθυνου διαλόγου προς ἐπίτευξη θεολογικά ἐφικτῶν συγκλίσεων, μέ ἀπώτερο στόχο τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν ἐν τῇ πίστῃ και τοῖς μυστηρίοις, ἀλλά και τήν ἀλληλοβοήθεια και τήν ἀπό κοινού μαρτυρία στόν κόσμο τοῦ σωστικοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου²⁴.

Ὡστόσο, δέν παρέλειπε ὁ Παπαδερρος να ἐκφράζει τήν ἀπογοήτευσή του μπροστά στήν «οἰκουμενική κόπωση» που παρατηρήθηκε φθίνοντας τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Κόπωση και ἀδράνεια που ἐνεθάρρυνε ὅσους ἐξ ἀρχῆς εἶχαν ἐπιφυλάξεις για τήν προσέγγιση τῶν Ἐκκλησιῶν, ὠθώντας τους ἐπ' ἐσχάτων να ἐντείνουν τίς ἀντιρρήσεις τους για ὁποιαδήποτε οἰκουμενική πρωτοβουλία. Γι' αὐτό, ἀκολουθώντας τή γραμμή που εἶχε χαράξει μέ τήν Ἐγκύκλιο τοῦ 1920 τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, παρατηροῦσε: «Αὐτό τό κλίμα τῆς παραίτησης ἀπό τό ὄραμα τῆς καταλλαγῆς ἰσοδυναμεῖ κατ' οὐσίαν μέ ἀνυπακοή στό θέλημα τοῦ Θεοῦ και βλασφημία κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος....Διά τοῦτο, χρειζόμαστε πρωτίστως μιᾶ δημιουργική οἰκουμενική ζωτική ὁρμή (un élan vital œcuménique) που μόνο ἀπό τόν Παρά-

²⁰ Ὁ.π.

²¹ *Λειτουργική Διακονία*, σελ. 44.

²² Βλ. *Οἰκουμενισμός*, σελ. 45.

²³ Ὁ.π.

²⁴ Ἀλεξάνδρου Παπαδερροῦ, «Élan Vital Œcuménique», στό «*Διάλογοι Καταλλαγῆς*», ἀρ. 79 (2005), σελ. 1.

κλητο, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, μπορεῖ νά ἐκπορευθεῖ (καί τοῦτο), γιά νά ὑπερνικηθεῖ ἡ ἀδράνεια καί νά χαραχθεῖ μιά νέα, βατή οἰκουμενική πορεία πρὸς ὁρατοὺς στόχους»²⁵.

Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς, ἀφοῦ ἐπὶ τριάντα καί πλέον ἔτη ἀγωνίστηκε τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, καί τὸν δρόμον τετέλεκε καί τὴν πίστιν τετήρηκε (Β΄ Κορ. 4,7), ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ Διαχριστιανικὸ προσκήνιο οἰκεία βουλήσει τὸ 2003, προκειμένου νά δώσει «τόπο στά νιάτα». Τό ἴδιο ἔπραξε καί πρὸ διετίας ἀποχωρῶντας ἀπὸ τὴ Γενικὴ Διεύθυνση τῆς ΟΑΚ. Τοῦτο ὅμως δέν σημαίνει ὅτι «ἐξέλιπε» ἀπὸ τὸ Ὁρθόδοξο στερέωμα! Ὁ ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος ἀνήκει, νομίζω, στὴν «πάστα» ἐκείνη τῶν ἀνθρώπων πού τὴν ἐξοδό τους ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία δέν τὴν ἐκλαμβάνουν ὡς «παροπλισμό». Τοῦναντίον, ξαλαφρωμένοι ἀπὸ τίς καθημερινές μέριμνες, ἔχοντας δέ στὴ διάθεσή τους ἄνεση χρόνου, θέτουν ἑαυτοὺς στὴν διακονία τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς κοινωνίας, ἔτοιμοι νά προσφέρουν τίς καλές τους ὑπηρεσίες ὅταν δεήσει, ὡς ἂν ὑπάρξει ἀνάγκη.

Δέν μοῦ ἀπομένει, λοιπόν, παρὰ νά ἐπαναλάβω, δίκην κατακλείδος, αὐτὰ πού εὐχήθηκε μέ τὸ ἀποψινὸ Του μήνυμα ὁ Σεπτὸς μας Προκαθήμενος: «Ὁ Κύριος νά διαφυλάσσει τὸν τιμώμενον σήμερον Ἀρχонта Ὑπομνηματογράφου τοῦ Θρόνου ἐν ἀκλονήτῳ ὑγιείᾳ ἐπὶ ἔτη πολλά, ἵνα συνεχίσῃ μετὰ τοῦ ἰδίου πάντοτε σφρίγγους τὸ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καί τὸ Γένος πολύτιμον αὐτοῦ διακόνημα».

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Σύντομους χαιρετισμούς ἀπηύθυναν
ο ἐπιτόπιος Σεβασμ. Μητροπολίτης
Κυδωνίας καὶ Αποκορώνου κ. Δαμασκηνός
καὶ ο Σεβασμ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Αμφιλόχιος,
Πρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης.

²⁵ Ὁπ.π.

ΤΙΜΗΤΙΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ

Ο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΧΑΝΙΩΝ «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ»

σε αναγνώριση της εξαιρετικής συμβολής του

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟΥ

στην Ελληνική Παιδεία, στην Εκκλησία και στον Πολιτισμό

και σύμφωνα με το άρθρο 3 του Καταστατικού

και τη σχετική ομόφωνη απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου

με την οποία ανακηρύσσεται Επίτιμο Μέλος του Συλλόγου,

απονέμει σ' αυτόν το παρόν Δίπλωμα.

ΧΑΝΙΑ, 24 Νοεμβρίου 2010

Ο Πρόεδρος



ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ



Ο Γραμματέας

κ.κ. 

Ευάγγελος ΜΠΟΥΡΜΠΟΣ



Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός

Δuo λόγια ευχαριστίας

Συμπέρασμα, όσον αφορά στα ευμενώς δοξολογηθέντα και τα γε-
νόμενα ευγενώς: Ισχύει ο αυστηρός μεν, προστατευτικός όμως από τον
πειρασμό της κενοδοξίας λόγος του Χριστού: «...όταν ποιήσετε πάντα
τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ωφείλομεν
ποιῆσαι πεποιθήκαμεν» (Λουκ. 17, 10) – απλά, πράξαμε το καθήκον
μας, και αυτό πλημμελώς κατά το πλείστον. Όσα δε έγιναν ΕΠΕ-

ΚΕΙΝΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΣ ΕΦΙΚΤΟΥ –και είναι πολλά! -, έγιναν μόνο με τη Χάρη Εκείνου
που είπε, ότι «τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν» (Λουκ. 18, 27).

Ισχύει όμως και ο άλλος λόγος – η παλιά εμπειρία: Ὅτι «οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ
πατρίδι αὐτοῦ» (Λουκ. 4,24), μάλιστα δε σε μια εποχή, που αρέσκεται να σκοτώνει όσους επι-
μένουν να ονειρεύονται. Γι' αυτό και άλλη τιμή δεν φωτίζει σαν φλόγα και δεν ξεσταίνει τόσο,
όσον η προσφερόμενη από ανθρώπους του τόπου σου και μάλιστα από αγαθή προαίρεση και
αυτόβουλη, ομόφωνη απόφαση.

Μοιράζομαι τη χαρά όχι μόνο με τη σύζυγο και τα παιδιά μου, αλλά και με τους συνεργάτες
μου στις διάφορες δραστηριότητες και με πλήθος άλλων ανθρώπων, που δικαιωματικά έχουν
μερίδιο στην τιμή. Ευχαριστίες οφείλω και ευγνωμόνως εκφράζω:

Προς τον Παναγιώτατο Οικουμενικό Πατριάρχη κ. κ. Βαρθολομαίο, που ευαρεστήθηκε όχι
μόνο να μας ευλογήσει με το σεπτό Πατριαρχικό Γράμμα του, αλλ' απέστειλε και Αντιπρό-
σωπον Αυτού, για να είναι και ο ίδιος ωσει παρών!

Προς τον Σεβασμιώτατο Αρχιεπίσκοπο Κρήτης κ. Ειρηναίον τόσο για την παρουσία του, όσο
και για τους μεστούς αγάπης και σοφίας λόγους του.

Προς τον αιδεσιμολογιώτατον Μέγαν Πρωτοπρεσβύτερον του Οικουμενικού Πατριαρχείου
Δρα Γεώργιο Τσέτην, Εταίρον της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης, τον πολυτρόπως στηρί-
ξαντα και το Ίδρυμα, την Εκκλησία Κρήτης και πρώτιστα το σεπτό Οικουμενικό μας Πα-
τριαρχείο από θέσεις που ελάμπρυνε στο Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών, για όσα είχε την
καλοσύνη να προσθέσει απόψε στα λεχθέντα από τους προλαλήσαντες.

Προς τη φίλη διακεκριμένη Καθηγήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου κυρία Ισμήνη Κριαρή
- Κατράνη, που διατηρεί τη φρόνηση, την αγάπη για τα γράμματα και το αγωνιστικό ήθος
των Σελινιωτών ηρωϊκών της προγόνων.

Τον ιδιαίτερα αγαπητό στην Κρήτη –και όχι μόνο – από πολλών ετών επιστήθιο φίλο και δια-
κεκριμένο μελετητή καί διδάσκαλο των Ελληνικών Γραμμάτων Καθηγητή κ. Φάνη Κακριδή,
η όποια μετά του οποίου επικοινωνία μου φέρνει στη μνήμη τον μακαριστό πατέρα του Ιωάννη
Κακριδή, που με πλούτισε με τη σοφία του και με τίμησε με την εμπιστοσύνη και τη φιλία του.
Τον Άρχοντα του Οικουμενικού Πατριαρχείου συμπολίτη μας Καθηγητή κ. Γρηγόριο Λαρεν-
τζάκη, τον ακάματο μελετητή και αυθεντικό ερμηνευτή του αγιοπατερικού λόγου, που τιμά
στο εξωτερικό μεγάλως Κρήτη και Ορθοδοξία.

Τους Σεβασμιωτάτους Κισάμου και Σελίνου κ. Αμφιλόχιο, Πρόεδρο της Ορθοδόξου

Ακαδημίας Κρήτης, και Κυδωνίας και Αποκορώνου κ. Δαμασκηνό, αντιπρόσωπο της Ι. Επαρχιακής Συνόδου της Εκκλησίας Κρήτης στο Συμβούλιο του Ιδρύματος, ευχαριστώ για την παρουσία τους. Τιμούν τον εαυτό τους όσοι από το βήμα που τούς προσφέρεται, εκφέρουν λόγον αληθείας και παρακλήσεως. Χαίρω γιατί είναι μαζί μας και ο διάδοχός μου στη Γενική Διεύθυνση της Ακαδημίας κ. Κων. Κενανίδης. Θα ήθελα να τον γνωρίσετε και θερμώς παρακαλώ να στηρίξετε το έργο του [ανταποκρινόμενος σε σχετικό νεύμα εγείρεται, χειροκροτήματα]. Και βέβαια ευχαριστώ όλους εσάς, σεβαστοί Πατέρες, οσιότατες Μοναχές, κυρίες και κύριοι, φίλοι διαλεκτοί, που με την παρουσία σας επιδοκιμάζετε την απόφαση του Συλλόγου να τιμήσει το πρόσωπο και το έργο μου.

Αποδέχθηκα ευγνωμόνως την αποψινή εξαιρετική τιμή για διάφορους λόγους. Ο Φιλολογικός Σύλλογος που με τιμά δεν οφείλει τίποτε σε μένα. Ό,τι αποφάσισε και έπραξε πήγασε, όπως είπα ήδη, από αγαθή προαίρεση και αυτόβουλη απόφαση.

Είναι εξαιρετως καλοδεχούμενη η αναγνώριση και η τιμή, όταν απονέμεται στον τόπο σου, από ανθρώπους του τόπου σου.

Και είναι καλοδεχούμενη η τιμή πολύ περισσότερο, όταν το πράττει ένας Σύλλογος, που τιμάται με το όνομα ενός από τους «τρεις μεγίστους φωστήρας της τρισηλίου θεότητας», του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Σύλλογος που αισθάνεται το βάρος του ονόματός του και είναι καταξιωμένος στη συνείδηση του λαού μας με την υπεραιώνobia λαμπρή πορεία και πνευματική προσφορά του.

Τον άφησα τελευταίο τον Φιλολογικό Σύλλογο των Χανίων «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ». Όχι ασφαλώς προς επίδειξη ρητορικής ευστροφίας. Η επωνυμία ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, με την οποία τιμά τον εαυτό του ο Σύλλογος και αναφέρεται προφανώς στον μέγιστο των χριστιανών ρητόρων όλων των αιώνων, αποτρέπει κάθε παρόμοιο πειρασμό. Άφησα τελευταίο τον Σύλλογο, επειδή επιθυμία και παράκλησή μου είναι, α ν τ ό ς μάλλον να μείνει στη σκέψη και στη μέριμνά μας, παρά ο υπ' αυτού τιμηθείς.

Θυμούμαι πως μαθητής της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης, ανέβηκα τις σκάλες αυτού του οικοδομήματος για πρώτη φορά την Κυριακή, 5 Δεκεμβρίου 1948, για να ακούσω τη διάλεξη του διδασκάλου μου, τότε Αρχιμανδρίτη, Ειρηναίου Γαλανάκη με θέμα: «Ο Διδάσκαλος της Θρησκείας διά μέσου τῶν αἰώνων» (βλπ. *Παρατηρητής*. 68 τ. Ι, 7-12-1948, σελ. 2).



(Αρχιμ. Ειρηναίος Γαλανάκης - φωτογραφία της εποχής)

Βρέθηκα έκτοτε πολλές φορές στη φιλόξενη αυτή στέγη των Γραμμάτων και των Τεχνών. Ευγνωμονώ τον άξιο Πρόεδρο κ. Αντώνη Πετρουλάκη και τους εκλεκτούς συνεργάτες του στο Συμβούλιο, όχι μόνο για την προς την ελαχιστότητά μου μεγάλη τιμή. Τους συγχαίρω, γιατί συνεχίζουν αταλάντευτα και χωρίς παρεκκλίσεις το έργο που τους κληροδότησαν άξιοι προκατόχοί τους πολλών γενεών. Τους ευγνωμονώ για την καρτερία και την επιμονή τους, να εντατικοποιούν μάλιστα το έργο αυτό, παρά την πνευματοκτόνο αυτοκαταστροφική παραζάλη των καιρών μας, που εμπαιίζει τον ποιητή και ευτελίζει τον προφήτη. Ακριβώς εξ αιτίας αυτής της εξαχρείωσης χρειαζόμαστε όσο ποτέ άλλοτε λόγους αλήθειας και σωφροσύνης· δηλαδή χρειαζόμαστε τον «ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ».

Τον χρειάζονται τα Χανιά. Τον χρειάζεται η Κρήτη. Και οφείλει να τον στηρίζει. Σας ευχαριστώ!



(από αριστερά): Γρ. Λαρεντζάκης, Άννα Παπαδερού, Ισμήνη Κριάρη, Φ. Κακριδής, Αλ. Κ. Παπαδερός, π. Γ. Τσέτσης, Χρυσούλα Πετρουλάκη, Αντ. Πετρουλάκης, Κ. Μαυρακάκης.

ΧΟΡΗΓΟΙ:

Σύνδεσμος Αποφοίτων της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης «Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ».
Ξενοδοχείο Σαμαριά.

Μετά την τελετή ο Πρόεδρος του Συνδέσμου των Αποφοίτων αιδεσμιολ. Αντώνιος Σαπουνάκης, Προϊστάμενος της Ενορίας των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στη Νέα Χώρα Χανίων, και οι συνεργάτες του δεξιώθηκαν τους εισηγητές, τον τιμηθέντα, μέλη του Δ.Σ. του Συλλόγου «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ» και άλλους καλεσμένους στο ενοριακό Κέντρο της «Κωνσταντινουπολειάδας», με τη συνήθη κρητική αρχοντιά.

Η ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ΠΑΓΚΡΗΤΙΟΣ
ΕΝΩΣΙΣ

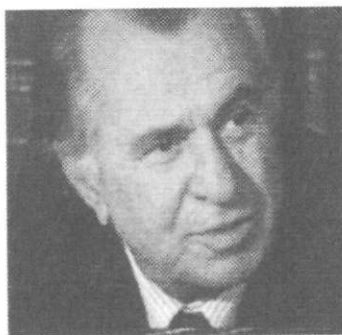
Πνευματικό Ίδρυμα
ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Παγκρήτιο Καλλιτεχνικό Σωματείο
ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

Τα Διοικητικά Συμβούλια των παραπάνω
Σωματείων και του Πνευματικού Ίδρυματος
σας προσκαλούν

στην **Τ**ιμητική **Ε**κδήλωση
για τον

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟ



ΤΕΤΑΡΤΗ 6 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2011, ΩΡΑ 19:00
στο ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ του ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ «ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»
(Στράβωνος 12 - Παγκράτι)

Τα Διοικητικά Συμβούλια των Σωματείων της Αθήνας ΠΑΓΚΡΗΤΙΟΣ ΕΝΩΣΙΣ, Πνευματικό Ίδρυμα ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ και Παγκρήτιο Καλλιτεχνικό Σωματείο ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ συνδιοργάνωσαν τιμητική εκδήλωση για τον Αλέξανδρο Παπαδερό, που πραγματοποιήθηκε το βράδυ της 6ης Απριλίου 2011 στο Αμφιθέατρο της Κρητικής Εστίας (Στράβωνος 12, Παγκράτι), σύμφωνα με το ακόλουθο πρόγραμμα:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

- 19:00 *Γεώργιος Μαριδάκης*
Πρόεδρος Παγκρητίου Ενώσεως
- 19:05 *Χαράλαμπος Σαλβαράκης*
Πρόεδρος του Πνευματικού Ιδρύματος Κρητική Εστία
- 19:10 *Σωτήριος Αρετουλάκης*
Πρόεδρος του Παγκρήτιου Καλλιτεχνικού Σωματείου
Κρητική Μούσα
- 19:15 Από τα καθημερινά της Ακαδημίας
Αιδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος *Δημήτριος Παπαχατζής*
- 19:30 Μια ματιά στο εκπαιδευτικό και συγγραφικό έργο
του Α. Παπαδερού
Νικόλαος Τζιράκης, Ομότ. Καθηγητής του Παν/μίου Αθηνών
- 20:00 «Του κόσμου ο πόνος πόνος μου
κι οι χάρες του χαρές μου»

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
Α.Κ. Παπαδερός

ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΙΜΗΤΙΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ

Κρητική μουσική και χορός
από τη χορευτική ομάδα της Κρητικής Εστίας

Κρητικό κέρασμα

Μουσικό προανάκρουσμα στη διάρκεια εισόδου των καλεσμένων

ΩΔΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Κείμενα: Α. Κ. Παπαδερός • Μουσική: Γ. Χατζηθεοδώρου

Εκτέλεση: Χορωδία Ιεροψαλιτών Χανίων



Μαρία Χαιρέτη
(*Συντονίστρια της εκδήλωσης*)

Πανοσιολογιώτατε κ. Βασίλειε, εκπρόσωπε του Μακαριωτάτου Πατριάρχου Αλεξανδρείας κ. κ. Θεοδώρου,
Σεβασμιώτατε Δημητριάδος κ. Ιγνάτιε,
Σεβασμιώτατε Αχελώου κ. Ευθύμιε,
Αξιότιμοι κ. κ. Υπουργοί, κ. Πρύτανη, κ. Αντιπρύτανη, κ.κ. Βουλευτές,
κ. Πρόεδρε του Κόμματος Φιλελευθέρων, κυρίες και κύριοι,

Με αφορμή τη σημερινή εκδήλωση, που σκοπό έχει να απονεμίσει τιμή στον κ. Αλέξανδρο Παπαδερό για την εξαιρετική προσφορά του στο χώρο της Εκκλησίας, της Παιδείας και του Πολιτισμού εντός και εκτός Ελλάδος, από πλευράς των Κρητικών Σωματείων της ΠΑΓΚΡΗΤΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ, του Πνευματικού Ιδρύματος ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ και του Παγκρήτιου Καλλιτεχνικού Σωματίου ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ, θα ήθελα να σας καλωσορίσω και να σας ευχαριστήσω για την ανταπόκριση στο κάλεσμα.

Παρακαλώ τους Οργανωτές να προσέλθουν στο βήμα για ένα σύντομο χαιρετισμό. Και πρώτα τον κ. Γεώργιο Μαριδάκη, Πρόεδρο της Παγκρήτιας Ένωσης.



Χαιρετισμοί



Γεώργιος Μαριδάκης

Πρόεδρος Παγκρήτιας Ένωσης

Όταν έγινε στην Παγκρήτιο Ένωση η πρόταση από τον Σωτήρη Αρετουλάκη, που είχε την πρωτοβουλία για τη διοργάνωση της σημερινής εκδήλωσης, δεν το σκεφτήκαμε καθόλου. Απαντήσαμε αμέσως καταφατικά. Άλλωστε, εδώ πρέπει να αναφέρω, πιο πολύ για ενημέρωση, γιατί ίσως δεν το γνωρίζουν πολλοί, ότι ο Πρόεδρος της Παγκρητίου

Ενώσεως συμμετέχει *ex officio*, συμμετέχει θεσμικά, στο Διοικητικό

Συμβούλιο της Ορθόδοξης Ακαδημίας Κρήτης. Έχουμε λοιπόν έναν επιπλέον λόγο. Σήμερα τιμούμε έναν άνθρωπο, που εγώ προσωπικά δεν είχα την ευκαιρία να τον ζήσω από κοντά. Θυμάμαι όμως ότι από τότε που πρωτοασχολήθηκα με το πολιτιστικό κίνημα το 1975, τον έβρισκα συνεχώς μπροστά μου.

Εδώ πρέπει να επισημάνω ακόμη ότι στο τελευταίο Παγκόσμιο Συνέδριο Κρητών που διοργάνωσε η Παγκρήτιος Ένωση στην Ορθόδοξο Ακαδημία, το 2003, αν θυμάμαι καλά, ήταν πανταχού παρών, προσπαθώντας να μη μας λείπει τίποτα. Μια αξέχαστη φιλοξενία.

Αλέξανδρος Παπαδερός. Συνέδεσε το όνομά του με την Εκκλησία. Και βέβαια, με τη διδασκαλία και τη μετάδοση της γνώσης. Αλλά κυρίως συνέδεσε το όνομά του με την Ορθόδοξο Ακαδημία Κρήτης στο Κολυμπάρι, της οποίας ήταν ο Γενικός Διευθυντής, κυριολεκτικά η ψυχή της, για σαράνταπέντε χρόνια. Σήμερα λοιπόν τιμούμε τον Αλέξανδρο Παπαδερό, αναγνωρίζοντας την προσφορά του στην Εκκλησία, στην Ορθόδοξο Ακαδημία Κρήτης και στην κοινωνία γενικότερα.

Κύριε Παπαδεδέ, εύχομαι ο Ύψιστος να σας δίνει υγεία, να είστε κοντά μας πολλά χρόνια ακόμη, γιατί έχουμε ανάγκη της γνώσης σας, της εμπειρίας, της σύνεσής σας, ειδικότερα αυτές τις δύσκολες μέρες που περνάει η πατρίδα μας.

Να είστε πάντα καλά.

Ευχαριστώ!



Χαράλαμπος Σαλβαράκης

Πρόεδρος του Πνευματικού Ιδρύματος ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Αγαπητοί,

Συμπατριώτες και συμπατριώτισσες,

Φίλοι και φίλες

Το Πνευματικό Ίδρυμα “Κρητική Εστία” σε συνεργασία με την Παγκρήτιο Ένωση και το Παγκρήτιο Καλλιτεχνικό Σωματείο “Κρητική

Μούσα” τιμούμε σήμερα τον Αλέξανδρο Παπαδερό.

Ο Αλέξανδρος Παπαδερός γεννήθηκε σ’ ένα χωριό στην Κρήτη, στον Λιβαδά Σελίνου. Χανίων πριν 78 χρόνια και διέθεσε όλη τη ζωή του στην υπηρεσία της Ορθοδοξίας και της Ελληνικής Παιδείας.

Ήταν το δεξί χέρι του τότε Σεβασμιώτατου Μητροπολίτη Κισσάμου και Σελίνου Γέροντα Ειρηναίου. Μαζί ίδρυσαν την Ορθόδοξο Ακαδημία Κρήτης, για την οποία εμείς οι Κρητικοί αισθανόμαστε υπερήφανοι και για το ότι είναι Φάρος της Ορθοδοξίας που βρίσκεται στο νησί μας.

Ήταν τότε στην αρχή της δεκαετίας του 1960 που ο Επίσκοπος Ειρηναίος και ο μαθητής του Αλέξανδρος Παπαδερός συνεργάστηκαν, προκειμένου να ετοιμασθεί η Ορθόδοξος Ακαδημία ως ιδέα και ως τρόπος δράσης, ταυτόχρονα δε να εξασφαλισθούν και οι αναγκαίοι πόροι. Συνιδρυτής λοιπόν της ΟΑΚ θα γίνει ένα με την Ακαδημία και το όνομά του τα επόμενα χρόνια θα είναι ταυτόσημο με αυτήν.

Ένα πλούσιο βιογραφικό από προσφορά στα γράμματα και στην Ορθοδοξία θα είναι η αφορμή για σημαντικές διακρίσεις, μεταξύ των οποίων:

1. Άρχων Υπομνηματογράφος του Οικουμενικού Πατριαρχείου το 1968.
2. Τα παράσημα των Πατριαρχείων Αντιοχείας, Μόσχας, Βουκουρεστίου, Σόφιας, της Αρμενικής Εκκλησίας του Λιβάνου κ.α.
3. Το ομοσπονδιακό παράσημο Γερμανίας, Σταυρός διακεκριμένων Υπηρεσιών Α’ Τάξεως.

Πολλές είναι, επίσης, οι αναφορές ελληνικών και διεθνών εντύπων στο όνομα του Αλέξανδρου Παπαδερού.

Όλα αυτά και όσα θα ακούσουμε από τους ειδικούς αγορητές της εκδήλωσης αποτέλεσαν την αφορμή για να γίνει η σημερινή εκδήλωση και να τιμηθεί σ’ αυτόν ειδικά το χώρο του Πνευματικού Ιδρύματος της Κρητικής Εστίας, σ’ ένα χώρο που τα Κρητικόπουλα και όχι μόνο γαλουχούνται με τα ελληνικά ιδεώδη, τις αρχές των προγόνων μας και της Ορθοδοξίας. Το Δ.Σ. ομόφωνα αποφάσισε να συμμετάσχουμε και να τιμήσουμε ένα πνευματικό άνθρωπο για τη μακροχρόνια προσφορά του.

Και ως τέτοιος τιμάται από το Πνευματικό μας Ίδρυμα ο Αλέξανδρος Παπαδερός.



Σωτήριος Αρετουλάκης

Πρόεδρος του Παγκρήτιου Καλλιτεχνικού Σωματείου
ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

Καλησπέρα και από μένα. Καλώς ήρθατε!

Σας ευχαριστούμε θερμά που μας τιμάτε με την παρουσία σας.

Τιμούμε σήμερα έναν κορυφαίο Κρήτα Επιστήμονα, ένα θεολόγο αφοσιωμένο στη διακονία της Εκκλησίας, εργάτη του Πνεύματος, της

Παιδείας και του Πολιτισμού γενικότερα.

Τιμούμε τον κύριο **Αλέξανδρο Κ. Παπαδερό**, το αγροτόπουλο από τον Λιβαδά Σελίνου, που κατάφερε, παρά τις δυσκολίες, και έγινε σημαντική προσωπικότητα, αναγνωρισμένη στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Στο πλούσιο βιογραφικό του αναφέρονται οι εξαιρετικές σπουδές του σε Ανώτατα Ιδρύματα της χώρας μας, αλλά και του εξωτερικού.

Στις ανώτατες θέσεις που εκλήθη και υπηρέτησε, προσέφερε με συνέπεια και απλοχεριά τις σημαντικές και αποτελεσματικές υπηρεσίες του. Ηθικός, δημιουργικός ο κ. Παπαδερός, χαρισματικός, μεθοδικός, τολμηρός, δυνατός, αλτρουιστής, εφευρίσκει τρόπους αντιμετώπισης όλων των δυσκολιών.

Με τον πολυσέβαστο και οραματιστή Μητροπολίτη μας Γέροντα Ειρηναίο Γαλανάκη οργάνωσαν την Ορθόδοξο Ακαδημία Κρήτης, αυτό το σπουδαίο Πνευματικό Ίδρυμα, που έκανε γνωστή την Κρήτη σε όλη τη υφήλιο.

Με τον κ. Παπαδερό συνεργάστηκα πολλές φορές στην Ορθόδοξο Ακαδημία και ιδιαίτερα τη δεκαετία που εκπροσωπούσα στο Διοικητικό Συμβούλιό της τους Κρήτες της Αττικής, με εντολή της Παγκρητίου Ενώσεως.

Η Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης είναι ένα από τα σημαντικά πνευματικά ιδρύματα της Ελλάδος. Ιδιαίτερα για την Κρήτη είναι ο πνευματικός φάρος που διαφωτίζει και καθοδηγεί. Παράγεται εξαιρετικά σημαντικό έργο εκεί. Έχουν πραγματοποιηθεί δύο χιλιάδες επιστημονικά, επιμορφωτικά και άλλα Συνέδρια, από τα οποία πάνω του 50% ήταν διεθνή. Μεγάλη ευθύνη πάντοτε έφερε ο κ. Παπαδερός για την όλη σωστή λειτουργία της Ακαδημίας, αλλά και ιδιαίτερα όταν πραγματοποιούνταν τα Συνέδρια αυτά ή και άλλες εκδηλώσεις πνευματικού περιεχομένου.

Ο κ. Παπαδερός είναι ο άνθρωπος που δίδει απαντήσεις σε όλα τα θέματα και προβλήματα. Πάντοτε πρόσχαρος, συνεπής, ειλικρινής, ενημερωμένος, λειτουργός και απόστολος. Μεγάλος συγγραφέας με πάνω από τετρακόσια πενήντα δημοσιεύματα. Ο Αλέξανδρος Παπαδερός γνωρίζει και μπορεί να προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες.

Πρέπει να αξιοποιηθούν από την Πολιτεία οι τεράστιες εμπειρίες, δυνατότητες, και ικανότητές του. Του ευχόμεθα να έχει υγεία και δύναμη να συνεχίζει την προσφορά του για το καλό του τόπου μας.

Σας ευχαριστώ.

Χαιρετισμός του Θεοδώρου Ηλιάκη,

Προέδρου της Ένωσης Κρητών Σελίνου Αττικής «Η ΕΛΥΡΟΣ»

(για τεχνικούς λόγους δεν εκφωνήθηκε, αλλά επιδόθηκε στους Οργανωτές).

Είναι άκρως τιμητική για το Σέλινο, την Επαρχία των Αρμάτων και των Γραμμάτων, όπως πάγια αποκαλείται, να τιμάται απόψε ο Αλέξανδρος Κωνσταντίνου Παπαδερός, το πέμπτο από τα έξι παιδιά μιας σελινιώτικης αγροτικής οικογένειας, που ο Θεός τον όπλισε με δύναμη για ανεκτίμητη προσφορά στην Εκκλησία, στην Παιδεία και στον Πολιτισμό.

Γεννήθηκε στο ιστορικό χωριό Λιβαδάς. Σε μικρή ηλικία, στις 29-9-1943 έζησε με την ισοπέδωση του χωριού τη χιτλερική θηριωδία και στη συνέχεια με τον εγκλεισμό του, μαζί με άλλα παιδιά και γυναίκες, στο Στρατόπεδο της Αγιάς. Χάρη στη σθεναρή παρέμβαση του Κυδωνιάς και Αποκορώνου Αγαθαγγέλου αποφύγανε την τελευταία στιγμή τη μεταφορά τους στο Νταχάου. Ο Αλέξανδρος μεταφέρθηκε αργότερα στο Ορφανοτροφείο Χανίων, πληροφορήθηκε πως τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς του είχαν επιζήσει και είχαν βρει καταφύγιο στο χωριό της μητέρας του, στο Κακοδίκι (Κάδρος), όπου και τα συνάντησε.

Εξ αιτίας αυτών των τραυματικών εμπειριών αφιέρωσε τη ζωή του σε δράσεις για την ειρήνη και τη συμφιλίωση των λαών και για την ανάπτυξη της Κρήτης. Άξονας και οδηγός της ζωής του είναι η ορθόδοξη πίστη. Σπούδασε στην Ελλάδα και στο εξωτερικό θεολογία, θρησκειολογία, φιλοσοφία και έκαμε διδακτορική διατριβή με το θέμα METAKENOSIS, που δημοσιεύθηκε σε βιβλία (στη γερμανική και στην ελληνική γλώσσα).

Συνεργάστηκε στενά περί τα πενήντα χρόνια με τον πρώην Μητροπολίτη μας, τον πρώην Κισάμου και Σελίνου γέροντα πλέον Ειρηναίο Γαλανάκη, του οποίου στήριξε το κοινωνικό και αναπτυξιακό έργο πνοής για τη Μητρόπολή μας. Σπουδαιότερος καρπός της συνεργασίας αυτής ήταν η Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης, της οποίας από τα εγκαίνιά της το έτος 1968 μέχρι 31-12-2008 υπήρξε Γενικός Διευθυντής με θεαματική δράση. Πέραν αυτών ανέπτυξε και άλλες πολύπλευρες δραστηριότητες, στις οποίες θα αναφερθούν ασφαλώς οι κύριοι ομιλητές της τιμητικής αυτής βραδιάς.

Εγώ, ως Πρόεδρος της Ένωσης Κρητών Σελίνου Αττικής «Η ΕΛΥΡΟΣ» θα περιοριστώ στο να εκφράσω τα συγχαρητήριά μας προς τους οργανωτές της εκδήλωσης αυτής και προς όσους άλλους συντελούν στην εκπλήρωση του υψηλού στόχου της.

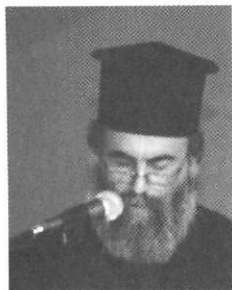
Άξιε Σελινιώτη, σημαντικέ πνευματικέ άνθρωπε κ. Αλέξανδρε Παπαδερέ, σου εύχομαι εκ μέρους και των λοιπών Σελινιωτών, η σημαντική δράση και προσφορά σου να συνεχισθεί με δύναμη και υγεία για πολλά ακόμη χρόνια.

Θα τελειώσω με μια μαντινάδα που έγραψε για σένα ο συγχωριανός σου κύριος Αντώνης Τσουρής, την οποία σου αφιερώνουμε:

Γυιός του Σελίνου διαλεκτός, του Λιβαδά καμάρι,

ο Αλέξανδρος Παπαδερός Θεού έχει τη χάρη.

Ευχαριστώ!



ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Παπαχατζής Από τα καθημερινά της Ακαδημίας

Ευχαριστώ από μέσης καρδιάς όλους όσοι είχατε την ευγενική καλοσύνη να με προσκαλέσετε και δη ως ομιλητή στη σημερινή τιμητική εκδήλωση για τον κύριο Αλέξανδρο Παπαδερό.

Θα πρέπει να ομολογήσω απαρχής, ότι με πολύ δέος και συστολή ψυχής αποδέχτηκα την πρόσκληση αυτή, μήπως και δεν ανταποκριθώ επάξια στις προσδοκίες σας. Ο φόβος μου αυτός παραμένει.

Πλην όμως θα πρέπει να ομολογήσω πάλι ότι την πρόσκλησή σας την είδα και ως πρόκληση, ως σημαντική δηλαδή ευκαιρία, να αναφερθώ δημοσίως και δη από του βήματος της Κρητικής Εστίας, αφενός μεν στην εμπειρία μου από τον χρόνο παραμονής μου στην ΟΑΚ, αφετέρου δε να συμβάλω στην ωραία εκδήλωσή σας, τιμώντας και εγώ τον τιμώμενο, καταθέτοντας στην αγάπη σας τις ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη της οικογένειάς μου και τη δική μου για όλα, όσα ο κύριος Παπαδερός σήμανε στη ζωή μας.

Θα προσπαθήσω με τη Χάρη του Θεού να απλώσω ενώπιόν σας ένα μέρος, τουλάχιστον, από «Τα Καθημερινά της Ακαδημίας», όπως είναι το θέμα που ζητήσατε να αναπτύξω. Ωστόσο, και εκ των προτέρων θα πρέπει να επισημάνω ότι είναι αδύνατο να αναφερθεί κανείς στην ΟΑΚ χωρίς να αναφερθεί και στον, έως και εχθές, Γεν. Διευθυντή της, όπως είναι ακριβώς αδύνατο να αναφερθεί κανείς στο πρόσωπο του κυρίου Παπαδερού χωρίς να κάνει αναφορά και στο Ίδρυμα, που διεθνώς ανέδειξε με το βάρος της προσωπικότητάς του.

Από τον καιρό που γνώρισα τον κύριο Παπαδερό (είναι περισσότερα από 30 χρόνια, όπως στην συνέχεια θα πω), μέχρι και σήμερα, ένα θέμα που απασχολεί θετικά τη σκέψη μου, ήταν και είναι, το πώς είναι δυνατόν ένα παιδί μιας πολυμελούς αγροτικής οικογένειας από ένα μικρό χωριό, τον Λιβαδά του ανατολικού Σελίνου, που μόλις στα δέκα (10) του χρόνια γνώρισε την ανθρώπινη βαρβαρότητα σε όλη της την αγριότητα κατά τη Γερμανική κατοχή και το Ολοκαύτωμα του χωριού του, πώς αυτό το παιδί ανυψώθηκε και διέγραψε μέχρι τώρα μια τόσο εντυπωσιακή τροχιά διάττοντος αστέρος στο ανθρώπινο στερέωμα της Κρήτης και ασφαλώς όχι μόνο.

Ποιοι άραγε να ήταν οι παράγοντες που συνέτειναν στην ανοδική αυτή πορεία;

Η σπουδαία καταγωγή; Ασφαλώς όχι.

Η οικονομική δύναμη, την οποία στην εποχή μας θεοποιήσαμε; Δύο φορές όχι.

Ο σπουδαίος κοινωνικός περίγυρος ή οι υψηλές γνωριμιές;

Και πάλι όχι.

Μήπως, τότε, η προσωπική ευφυΐα;

Θα μπορούσε ίσως αυτό να είναι μια απάντηση, γιατί αναμφίβολα ο κύριος Παπαδερός έχει την ευλογία ενός σπινθηροβόλου νου, που σε ξαφνιάζει. Αλλά και πάλι αυτή η παράμετρος από μόνη της αδυνατεί να μας δώσει ικανοποιητική και πλήρη απάντηση.

-Τότε, όμως, τί;

Ας μου επιτραπεί να διακινδυνεύσω μια κάποια εξήγηση υπό το πρίσμα όχι της στείρας λογικής, όχι των ανθρώπινων δεδομένων, που θέλουν το ανθρώπινο πρόσωπο να είναι η συνι-

σταμένη και το αποτέλεσμα κάποιων παραμέτρων απόλυτα εξηγήσιμων και απόλυτα προδιαγεγραμμένων. Ας επιτραπεί να δω το θέμα υπό το πρίσμα ΑΥΤΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΕΝ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΛΟΓΙΚΗ. Ας επιτραπεί να διακινδυνεύσω την άποψη, ότι ο κύριος Παπαδεδρός, για λόγους που μόνον ο Θεός γνωρίζει, ήταν «άφωρισμένος εκ κοιλίας μητρός», για να χρησιμοποιήσω μια φράση του Αποστόλου Παύλου, να γίνει αυτό που έγινε και να διαδραματίσει στο κοινωνικό γίγνεσθαι της Κρήτης, του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας στην οικουμενική της διάσταση, τον ρόλο που διαδραμάτισε και που πιστεύουμε ότι μπορεί ακόμη να διαδραματίσει. Στο «λογικό» επιχείρημα «γιατί αυτός;», θα μπορούσε να απαντήσει κανείς με τον λόγο του υμνογράφου: «οὐ φέρει τὸ μυστήριον ἔρευναν». Και είναι νομίζω μωρία, το να θέλει ο άνθρωπος να ερμηνεύσει λογικά αυτό που ο Θεός ευλογεί και επιτρέπει.

Η βαρύτητα του ερωτήματος, νομίζω, δεν θα πρέπει να εστιαστεί στο «Γιατί;», αλλά να αναζητηθεί στο άλλο μεγάλο ερώτημα, δηλαδή στο :«πώς κατά την ιδίαν δύναμιν, ειργάσατο το δοθέν εις αυτόν τάλαντον» και επ' αυτού, νομίζω, ότι ο κύριος Παπαδεδρός μπορεί: «χωρίς πάσης αντιλογίας», να πει προς εμάς και προς τον ΔΩΡΕΟΔΟΤΗ:

- «εργασάμην επ' αυτού...».

Οποιαδήποτε άλλη προσέγγιση του ερωτήματος τη θεωρώ μάταιη και αναποτελεσματική. Συγχωρήσατέ με που η σύντομη ομιλία μου για «τα Καθημερινά της Ακαδημίας», θα έχει αναγκαστικώς και έναν αυτοβιογραφικό χαρακτήρα, καθόσον δεν μου είναι δυνατό να δω την Ακαδημία και τους ανθρώπους της, που σταδιακά θα διαβούν από μπροστά μας, έστω και αν εσείς δεν τους γνωρίζετε, παρά μέσα από την προσωπική μου εμπειρία και τη δική μου ματιά.

Ήταν τέλη Αυγούστου του 1978, όταν δύο νέοι, παιδιά θα έλεγα, η σύζυγός μου και εγώ, μόλις τότε απόφοιτοι της Σχολής Κοινωνικών Λειτουργιών κα αρραβωνιασμένοι, ακολουθήσαμε την προτροπή μιας καθηγήτριάς μας να επισκεφτούμε την ΟΑΚ προς αναζήτηση εργασίας.

Λογικά κρίνοντας σήμερα σκέπτομαι πόσο αφελείς και πόσο νέοι, ή και τα δύο, θα έπρεπε να είμαστε, για ένα τέτοιο τόλμημα, και μάλιστα εμείς που δεν είχαμε καμία σχέση με την Κρήτη. Και όμως αυτό το αφελές και παράτολμο εγχείρημα, αποδείχτηκε σωτήριο για τη ζωή μας. Αισθάνομαι να συνέβη πράγματι σε μάς, αυτό που η Εκκλησία λέει στην Ακολουθία του αρραβώνα: «Και άγγελος Κυρίου προπορευέσθω ἔμπροσθεν αὐτῶν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν». Αυτό βιώσαμε, αυτό και μαρτυρούμε. Και ο «άγγελος Κυρίου» μπορεί μεν να μένει αόρατος στα πήλινα μάτια μας, γίνεται όμως ορατός μέσα από τα πρόσωπα ανθρώπων που συναντάμε στο διάβα της ζωής μας, μιάς και η Χάρις του Θεού ενεργείται μέσω των ανθρώπων του Θεού.

Και αυτούς τους ανθρώπους του Θεού εμείς τους συναντήσαμε και τους αναγνωρίσαμε στο πρόσωπο του τότε Μητροπολίτη Κυδωνίας και Αποκορώνου και σημερινού Αρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Ειρηναίου αφενός, και αφετέρου στο πρόσωπο του Γενικού Διευθυντή της ΟΑΚ, του κυρίου Αλέξανδρου Παπαδερού.

Με αβειαιότητα και αμηχανία και ένα τρελό σφίξιμο στη καρδιά αφήσαμε πίσω μας τα Χανιά και κατευθυνθήκαμε προς το Κολυμπάρι σε μία πορεία κυριολεκτικώς προς το άγνωστο.

«Καλώς τους», ήταν ο πρώτος λόγος, με καλοσυνάτο ύφος και συγκρατημένο χαμόγελο, από τον κύριο Παπαδερό.

«Να ταχτοποιηθείτε στα δωμάτιά σας, θα σας πει η Έλσα πού, και η Ναυσικά κάτι να ετοιμάσει για να φάτε, και εμείς θα τα πούμε αργότερα».

Αυτό ήταν το κατώφλι της νέας μας ζωής. Έτσι απλά άνοιξε μια πόρτα στη ζωή μας, που έμελε ακατάλυτα να μας προσδιορίσει, γι' αυτό και δεν μπορούμε παρά με ευγνωμοσύνη να βλέπουμε προς το πρόσωπο που μας άνοιξε την πόρτα αυτή.

Αυτό το: «θα τα πούμε αργότερα», του κυρίου Παπαδερού, ήταν πράγματι «κάπως... αργότερα», δηλαδή κάτι λιγότερο από ένα μήνα.

Η άφιξή μας, βλέπετε, συνέπεσε με τη λήξη ενός Διεθνούς Θεολογικού Συνεδρίου και την επομένη ή τη μεθεπομένη ημέρα θα άρχιζε ένα Παγκόσμιο Συνέδριο Μοριακής Βιολογίας με υπεύθυνο τον διεθνούς φήμης καθηγητή κ. Καφάτο και στο οποίο θα συμμετείχαν ένας ή δυο Νομπελίστες, πέραν των άλλων κορυφαίων παγκοσμίως επιστημόνων.

Οι νέοι σύνεδροι ήταν περισσότεροι από όσους χωρούσε το παλαιό κτήριο της Ακαδημίας (το νέο δεν υπήρχε ακόμη), γι' αυτό και κάποιοι σύνεδροι θα έμεναν σε δωμάτια στο Κολυμπάρι.

Τότε είδαμε το Διευθυντή της Ακαδημίας πώς αντιμετώπιζε τα χίλια δυό προβλήματα που προέκυπταν, πώς έδινε λύσεις στο λεπτό, πώς έδινε εντολές και οδηγίες, πώς προετοίμαζε τα ενημερωτικά κείμενα για τους συνέδρους, πώς είχε την έννοια και δοκίμαζε αν ρυθμίστηκε σωστά το σύστημα αυτόματης μετάφρασης των ομιλιών, πώς υπαγόρευε στη Βάσω, τη γραμματέα της ΟΑΚ, τη δική του εισήγηση.

Τον είδαμε να συζητά με τη Λιλίκα για τα αναγκαία ψώνια, στο Δημήτρη να δίνει εντολές για τις μετακινήσεις των συνέδρων και στην κυρία Καραμπάση συμβουλές ως προς την υποδοχή, στο δε υπόλοιπο βοηθητικό προσωπικό οδηγίες για την φροντίδα των συνέδρων.

Από την πρώτη κιόλας ημέρα, όλοι οι εργαζόμενοι στο Ίδρυμα μας έδωσαν την εντύπωση μιας καλοεκπαιδευμένης ορχήστρας, που ο μαέστρος της όχι μόνο μπορούσε με δεξιότητες να τη διευθύνει, ώστε να προκύπτει το κατά το δυνατόν καλύτερο αποτέλεσμα, αλλά και που, όταν χρειαζόταν, μπορούσε να αναλάβει τον ρόλο του οποιουδήποτε οργάνου, χωρίς να παραμελήσει στο ελάχιστο και τη γενική διεύθυνση της ορχήστρας.

Μιά τέτοιου είδους πρακτική, το να καλύπτει δηλαδή ο ένας τα κενά του άλλου και όλοι μαζί το σύνολο των απαιτήσεων της κάθε ημέρας, ήταν η βασική αρχή, που γρήγορα διαπιστώσαμε ότι συμμεριζόταν το σύνολο του προσωπικού στην καθημερινή του δράση.

Δεν θυμάμαι δηλαδή ποτέ να είχε ο Δημήτρης: - «είμαι κηπουρός και δεν κάνω τον οδηγό ή είμαι φύλακας και δεν κάνω τον συντηρητή».

Δεν θυμάμαι ποτέ να είχε η Κατίνα: - «είμαι Κοινωνική Λειτουργός και δεν κάνω ξενάγηση ή ανήκω στο επιστημονικό προσωπικό και δεν δίνω ένα χέρι στην κουζίνα».

Δεν θυμάμαι την Έλσα να είχε ποτέ: - «είμαι υπεύθυνη για τα δωμάτια και δεν βοηθώ στο στρώσιμο της τραπεζαρίας».

Ούτε τη Λιλίκα θυμάμαι να είχε: - «είμαι για τις εξωτερικές δουλειές και δεν σερβίρω καφέ στα διαλείμματα των συνεδρίων».

Δεν θυμάμαι ποτέ την Κούλα, που ήταν υπεύθυνη στο τηλεφωνικό κέντρο, να αρνήθηκε τις

υπηρεσίες της στην υποδοχή ή την ξενάγηση των επισκεπτών ή να προσφέρει κάποιο κέρασμα, όταν χρειαζόταν.

Σε αυτό το κλίμα και σε αυτή τη νοοτροπία, φυσικά και αβίαστα, μπήκαμε και εμείς. Συνεργαζόμασταν, βοηθούσαμε, τρέχαμε και αναλαμβάναμε όπως όλοι πρόθυμα, ακόμη και εργασίες που δεν γνωρίζαμε, παίρναμε πρωτοβουλίες, καλύπταμε κενά και στην κουζίνα και στην τραπεζαρία και στον καφέ και στη λάντζα και στην ξενάγηση και στα ψώνια και στην υποδοχή. Όλοι εμείς, κατά το πλείστον νέοι άνθρωποι από διάφορα μέρη της Ελλάδας, κάποτε και κάποιοι από το εξωτερικό, όπως η Αγγέλικα και η Σαμπίνα από τη Γερμανία, φυσιολογικά και χωρίς να το πολυκαταλάβουμε, αποδεχόμασταν στην πράξη τη Διοικούσα Αρχή της Ακαδημίας, όπως την προσδιόριζε στις συναντήσεις του προσωπικού ο Γενικός της Διευθυντής: «Αυτό το σπίτι μας σκεπάζει και εμείς το στηρίζουμε». Αυτή η αρχή διαμόρφωνε και τις μεταξύ μας σχέσεις.

Από όσο θυμάμαι, ακόμη και οι όποιες τριβές, που προέκυπταν, δεν ήταν ούτε περισσότερες, ούτε εντονότερες από τις τριβές της όποιας πολυμελούς οικογένειας. Έτσι ζούσαμε, έτσι αισθανόμασταν. Η ΟΑΚ σπίτι μας και όλοι μια οικογένεια. Γι' αυτό και μείς που φτάσαμε στην Κρήτη χωρίς τον πατέρα ή τη μητέρα, χωρίς τους αδελφούς ή τις αδελφές μας, χωρίς τους γνωστούς και τους φίλους μας, γρήγορα βρήκαμε και πατέρα και μητέρα και αδελφούς και αδελφές και φίλους και φίλες στα πρόσωπα της ευρύτερης οικογένειας της ΟΑΚ, που την απάρτιζαν, ο πολυσέβαστος Μητροπολίτης πρώην Κισάμου και Σελίνου κ. Ειρηναίος στη δεύτερη Ποιμαντορία του στην Ιερά Μητρόπολη, ο τότε Μητροπολίτης Κυδωνίας και Αποκορώνου κ. Ειρηναίος, νυν Αρχιεπισκόπος Κρήτης, ο Γενικός Διευθυντής της ΟΑΚ και όλο το υπόλοιπο επιστημονικό και βοηθητικό προσωπικό. Μεταξύ μας αναπτύχθηκαν σχέσεις σεβασμού, εκτίμησης και φιλίας ακατάλυτες μέσα στο χρόνο.

Δεν είναι τυχαίο και έχει τη σημασιολογία του, νομίζω, να αναφέρω πως στα χρόνια, που είχα την τιμή να ενταχθώ στο επιστημονικό προσωπικό της Ακαδημίας είδα να βγαίνει από τα σκαλοπάτια του Ιδρύματος νύφη η Έλσα από το Έλλος της Κισάμου, που μας έφυγε για την Ολλανδία, η Κατίνα από τη Μακεδονία που παντρεύτηκε στο Κολυμπάρι, η Ναυσικά από το Κουστογέρακο που παντρεύτηκε στον Ταυρωνίτη, η Βάσω από την Κύπρο που παντρεύτηκε στα Καμισιανά, η Βαγγελιώ από τη Μακεδονία που πήγε νύφη στα Χανιά και εγώ, κατά κάποιον τρόπο, από την Ακαδημία βγήκα γαμπρός για να παντρευτώ την Κατερίνα και να μείνουμε στα Χανιά, όπου και γεννήθηκαν οι δύο πρώτες από τις τέσσερις κόρες μας. Από όσο μπόρεσα να παρακολουθώ, αυτός ο κύκλος ζωής συνεχιζόταν και συνεχίζεται νομίζω, γι' αυτό και δεν είναι τυχαίο, που στα 40 χρόνια της Ακαδημίας, με Γενικό Διευθυντή τον κύριο Παπαδερό, από το σύνολο των τακτικών συνεργατών που ξεπερνούν τα 150 πρόσωπα διαφόρων ειδικοτήτων, ποτέ δε μάθαμε ότι κάποιος απολύθηκε ή έφυγε από δυσανεκτικότητα.

Για μένα η ΟΑΚ υπήρξε χώρος μαθητείας, ή μάλλον μετεκπαίδευσης σε πολλά επίπεδα, όπως στη διοίκηση προσωπικού, στη διεκπεραίωση θεμάτων, στη λήψη αποφάσεων, στις δημόσιες σχέσεις, στη θέση και επίτευξη στόχων.

Έχοντας την τιμή να βρίσκομαι στο συμβούλιο των επιστημονικών συνεργατών της Ακαδημίας, διαπίστωνα πως κάθε συνεδρία μας ήταν και ένα μάθημα.

Είχαμε, φυσικά, ελευθερία δράσης στον τομέα και το πρόγραμμα της Ακαδημίας, για το

οποίο, ο καθένας μας ήταν υπεύθυνος. Π.χ. ο παπα-Γιάννης ο Τσιτσιρίδης για τα θέματα επιμόρφωσης των Ιερέων και τις Ενοριακές συνάξεις, ο Νίκος ο Πιακής για τα εκπαιδευτικά θέματα και τους Ιεροψάλτες, η Κατίνα η Γρένδα ως Κοινωνική Λειτουργός συντόνιζε τη δράση των «Γυναικείων Συλλόγων» της Μητροπόλεως και εγώ, ως Κοινωνικός Λειτουργός, συντόνιζα τα θέματα που αφορούσαν τους νέους και τον τουρισμό, διαμόρφωνα και εφάρμοζα προγράμματα με τους νέους των χωριών στον οδικό άξονα από Αφράτα έως Χανιά.

Θα έπρεπε όμως κάποιες φορές, που προετοιμάζαμε ένα νέο πρόγραμμα, κάποια συνάντηση ή κάποιο συνέδριο, να αναλάβουμε και πρόσθετες ευθύνες. Ο Διευθυντής μας έλεγε: «Αυτό το συνέδριο θα έχουμε..., αυτοί οι σύνεδροι..., αυτός ο στόχος μας..., αυτή η δική μας συμμετοχή..., αυτός ο ρόλος μας ...ώστε να...».

Τελείωνε η συνεδρίαση, παίρναμε τις κατευθύνσεις και στα γραφεία μας για δουλειά.

Θυμάμαι τον Νίκο τον Πιακή, ο οποίος μετά από μία τέτοια συνεδρίαση μου λέει στον διάδρομο με θαυμασμό:

«Βρε παιδί μου, αυτός ο κύριος Αλέκος (έτσι τον λέγαμε) έχει θηλυκό μυαλό».

Δηλαδή του λέω;

«Δεν είδες πώς κατεβάζει ιδέες, αναλύει, συνδυάζει, προγραμματίζει, βλέπει πράγματα εκεί που εμείς δεν βλέπουμε τίποτα και μιλάει για θέματα που εμείς τίποτα δεν έχουμε να πούμε;». Και είχε δίκιο. Γιατί έτσι ακριβώς ή ακόμη πιο σύνθετη ήταν η πραγματικότητα που ζούσαμε. Στη μικρή μας οικογένεια, την ΟΑΚ, εμείς οι «ακαδημαϊκοί πολίτες», όπως χαριτωμένα μας πείραζε ο τότε Μητροπολίτης Χανίων, είχαμε ξεχωριστή χαρά αν στο μεσημεριανό μας τραπέζι βρισκόταν και ο κύριος Παπαδερός. Ήταν ευκαιρία να μάθουμε νέα και εντυπώσεις από κάποιο ή κάποια ταξίδια του στο εξωτερικό. Να ακούσουμε για θέματα που συζητούνται στο Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών, για τα προβλήματα και τις ανισότητες που υπάρχουν ανάμεσα σε Βορρά και Νότο, να μάθουμε για κάποια ομιλία του στο Συμβούλιο της Ευρώπης ή για την επίσκεψη στο Οικουμενικό Πατριαρχείο ή το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας ή το Πατριαρχείο της Μόσχας, ή κάποια συνάντησή του σε Ακαδημίες της Γερμανίας.

Στο μεσημεριανό τραπέζι, επίσης, μαθαίναμε και για κάποια «ανέκδοτα» από τη ζωή της Ακαδημίας, όπως αυτό παραδείγματος χάρη, κατά την περίοδο της Δικτατορίας, με τον Παττακό ομοτράπεζο στη γεμάτη από κόσμο μεγάλη τραπεζαρία της Ακαδημίας, κατά τα εγκαίνιά της (13-10-1968).

Τότε ήταν που μέσα στη γενική ησυχία ο κύριος Παπαδερός ακούστηκε να φωνάζει προς την άλλη άκρη της τραπεζαρίας:

- «Δημοκρατία, Δημοκρατία...».

Παύση... και παγωνιά στην αίθουσα...

- «Φέρε μας λίγο κρασί...», για να πάρουν ανάσα ανακούφισης οι αποσβολωμένοι συνδαιτυμόνες, διαπιστώνοντας ότι δεν επρόκειτο παρά μόνο για μία «αθώα» εντολή στη σερβιτόρα της Ακαδημίας που την έλεγαν Δημοκρατία και η οποία, φέρνοντας το κρασί, άκουσε τον κύριο Παπαδερό να λέει στον Παττακό:

- «Αυτό το κρασί, κύριε Πρόεδρε, είναι δημοκρατικό, νόστιμο!».

Ας μην ξεχνάμε πως, όταν ήταν να αρχίσει τις εργασίες της η Ορθόδοξος Ακαδημία, αντιμε-

τώπισε ένα μεγάλο δίλημμα: να αρχίσει το έργο της, έργο δι α λ ό γ ο υ, υπό δικτατορικό καθεστώς μ ο ν ο λ ό γ ο υ ή να περιμένει. Πόσο; Τελικώς, και πολύ ορθά επικράτησε η άποψη του κυρίου Παπαδερού, που έλεγε: «Όποιος δε ρισκάρει τίποτα, έχει χάσει κιόλας τα πάντα». Ο Σεβασμιώτατος Πρόεδρος της Ακαδημίας Μητροπολίτης πρώην Κισάμου και Σελίνου κ. Ειρηναίος ήξερε να ρισκάρει. Άλλωστε, και οι δυο συμφωνούσαν στην άλλη αποφασιστική θέση: «Όταν ένας λαός αναγκάζεται να σωπαίνει, οφείλει να ομιλεί η Εκκλησία του»! Τέτοια περιστατικά δύσκολα ξεχνιούνται. Όπως δύσκολα ξεχνιούνται και άλλα, τυχαία και φαινομενικά ασήμαντα γεγονότα, όπως αυτό στο οποίο τύχαμε μάρτυρες: όταν η κ. Μαρία, η ηλικιωμένη μητέρα του κυρίου Παπαδερού, που έμενε στο σπίτι του αδελφού του Δημήτρη, κατέβηκε τα σκαλοπάτια, με δυο κλαδάκια ροσμαρί στο χέρι, σταμάτησε το βιαστικό φευγικό του αυτοκινήτου, για να τού τα προσφέρει λέγοντας: « Ήθελα μόνο λίγο να σε δω, παιδί μου...», και να αποσύρεται διακριτικά... για να φύγει εκείνος και πάλι βιαστικά και καθυστερημένα, όπως συνήθως, δεν ξέρω με ποιά συναισθήματα.

Άλλοτε πάλι στις βεγγέρες είμαστε μάρτυρες και κάποιων χαριτωμένων και διδακτικών αφηγήσεων, όπως αυτών που μας έλεγε ότι, όταν ο πατέρας του με τη μητέρα του τύχαινε να μαλώσουν, αυτό το μάλωμα δεν διαρκούσε παρά μόνο μέχρι το επόμενο γεύμα τους. Γιατί οι γονείς του συνήθιζαν να τρώνε στο ίδιο πιάτο, ακόμη και όταν είχαν κόψει το...καλημέρα! Και στην τελευταία μπουκιά πάντα ο ένας την πρόσφερε στον άλλον, αρχικά σπρώχνοντάς την με το πηρούνι προς το μέρος του, για να την επιστρέψει εκείνος. Δυο-τρεις φορές, ώσπου κάποιος υποχωρούσε με ένα: «φάτο, μπρε, φάτο σου λέω...». Με πόσο απλό και άμεσο τρόπο εκφράζανε κάποτε οι άνθρωποι την αγαπητική τους σχέση.

Η καθηγήτρια του Πάντειου Πανεπιστημίου κυρία Ισμήνη Κριάρη, στην εκδήλωση για τα 40 χρόνια της ΟΑΚ, μεταξύ των άλλων σοφών διαπιστώσεών της, διατύπωσε εύστοχα και την άποψη, ότι η Ακαδημία προσέφερε στον κάθε άνθρωπο που περνούσε το κατώφλι της το αίσθημα της θαλπωρής του καταφυγίου και της φρεσκάδας του ορμητηρίου.

Ναι, αυτό ήταν η Ακαδημία για όλους εμάς. Ένας χώρος που μας προσέφερε τη θαλπωρή ενός καταφυγίου, με τις ανθρώπινες σχέσεις, με την κοινή στέγη, με την εργασία, με το μοναδικό και ανεπανάληπτο φυσικό και πνευματικό της περιβάλλον.

Παράλληλα, όμως, μας προσέφερε και τη φρεσκάδα και τις δυνατότητες ενός ορμητηρίου. Γιατί η Ακαδημία ήταν πράγματι για όλους εμάς, που περάσαμε το κατώφλι της, ένα ορμητήριο. Και ενώ θα μπορούσε να είναι συζητήσιμο, το τί εμείς προσφέραμε στην ΟΑΚ, αυτό που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση είναι το τί εμείς πήραμε από τη Ακαδημία. Μόνο ως ευλογία μπορείς να δεχτείς τη δυνατότητα να βρεθείς σε χώρο λόγου, αναζήτησης, συζήτησης, στοχασμού, ανάλυσης και σύνθεσης, προβληματισμού και διαλόγου και μάλιστα διαλόγου κατ'αλληγορίαν μεταξύ του ορθολογισμού της επιστήμης και της μεταφυσικής της θρησκείας, όπως εύστοχα παρατηρεί ο καθηγητής Ελευθέριος Οικονόμου.

Και ακόμη, δεν είναι μικρό πράγμα να βρεθείς στην ίδια αίθουσα συνεδρίων και διαλόγου με Νομπελίστες φυσικούς, με μαθηματικούς, με βιολόγους, με θεολόγους και εκπροσώπους άλλων θρησκειών και άλλων δογμάτων, με ανθρώπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με καθηγητές Πανεπιστημίων, με φοιτητές, με εκπαιδευτικούς, με επιχειρηματίες, με αγρότες, με Ιερείς, Αρχιερείς και Πατριάρχες ή ακόμη και με απλούς επισκέπτες ή θαυμαστές της Ακαδημίας.

Όλο αυτό το κλίμα, μέσα στο οποίο βρεθήκαμε, διεύρυνε τους ορίζοντές μας, μας έδωσε εφόδια και γνώσεις που αξιοποιώντας τες, ξανοιχτήκαμε από το ορμητήριο της Γωνιάς των Χανίων στην πορεία της προσωπικής μας ζωής, διαγράφοντας ο καθένας από εμάς, με τη Χάρη του Θεού μια πορεία, νομίζω, όχι ευκαταφρόνητη.

Σε ένα από τα βιβλία του, «Ο Χριστός σημάδεψε τη Κρήτη», ο οραματιστής Επίσκοπος, ο υψιπέτης νους της Εκκλησίας της Κρήτης, ο πολυσέβαστος Μητροπολίτης πρώην Κισάμου και Σελίνου και συνιδρυτής μετά του κ. Παπαδερού της Ακαδημίας κ. Ειρηναίος, αναφέρεται στη θέση της Κρήτης στο σταυροδρόμι των τριών ηπείρων, στη μέση της Μεσογείου, που γεννήθηκαν οι μεγάλες θρησκείες και οι μεγάλοι πολιτισμοί.

Ένας τόπος η Κρήτη που δεν έχει όρια, αλλά από παντού έχει ανοιχτούς ορίζοντες. Εκεί αναφέρει πως ο Κρητικός είναι ο μόνος άνθρωπος της γης, που έχει μάθει να βάζει την παλάμη του σαν κεραμίδι πάνω στο κούτελο, κάνοντας το δικό του τηλεσκόπιο, για να κοιτάξει μακριά..., μακριά και βαθιά τον ορίζοντα, την ιστορία, τον κόσμο, τα μελλούμενα. Μιά τέτοια χαρακτηριστική φωτογραφία του Ειρηναίου, όμοια με χίλιες λέξεις, κοσμεί το εξώφυλλο του χαριστηρίου τόμου προς το σεβάσμιο πρόσωπό του.

Τον κύριο Παπαδερό δεν θυμάμαι να τον είδα ποτέ σε ανάλογη φωτογραφία. Έχω όμως την αίσθηση, ότι ποτέ δεν έκανε κάτι διαφορετικό, ή μάλλον πάντα αυτό έκανε.

Από την ευλογημένη Γωνιά των Χανίων, πατώντας σταθερά σαν σε «ριζιμιό χαράκι» στην Ορθόδοξη Εκκλησία, βίγλιζε τους ορίζοντες του κόσμου. Και όπως επισημαίνει ο καθηγούμενος του Αγίου Όρους Βασίλειος Γοντικάκης, τολμούσε. Τολμούσε: «τη συστηματική διολογική μαρτυρία της Ορθοδοξίας με το σύγχρονο κόσμο, με τις αγωνίες και τις ελπίδες του, με τις απορίες, τα αινίγματα, με τους φόβους και τις προσδοκίες του σύγχρονου ανθρώπου, με τις ενστάσεις και τις αρνήσεις της διανόησης».

Σε αυτό τον χώρο, την Ορθόδοξο Ακαδημία Κρήτης, είδαμε τον κύριο Παπαδερό να κάνει : «του κόσμου τον πόνο πόνο του και του κόσμου τις χάρες χαρές του», γιατί όπως στη ζωή, έτσι και «στα καθημερινά της Ακαδημίας» τα δύο πορεύονταν μαζί και κάποτε χέρι - χέρι». ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ.





Νικόλαος Εμμ. Τζιράκης

Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Μια ματιά στο εκπαιδευτικό και συγγραφικό έργο του Αλέξανδρου Παπαδερού

Δεν είναι εύκολο να αποδώσει κανείς τον δίκαιο έπαινο αξιολογώντας με μια ματιά το εκπαιδευτικό και συγγραφικό έργο του Αλέξανδρου Παπαδερού, Αρχοντος Υπομνηματογράφου του Οικουμενικού Πατριαρχείου και μάχιμου θεολόγου, ο οποίος ασχολείται με την εκπαίδευση και τη συγγραφή, δηλαδή με τον γραπτό και προφορικό θε-

ολογικό λόγο, επί 59 ολόκληρα χρόνια, χωρίς, βεβαίως, να λάβουμε υπόψη τούς κόπους που κατέβαλε από το 1958 για την ίδρυση της Ορθόδοξης Ακαδημίας Κρήτης (ΟΑΚ) και από το 1968 μέχρι το 2008 για να διευθύνει και να καθοδηγεί το έργο της. Περαιτέρω, αν λάβουμε υπόψη τις μέχρι πρότινος 450 δημοσιεύσεις του, πολλές από τις οποίες είναι γραμμένες στις τρεις περισσότερο ομιλούμενες Ευρωπαϊκές γλώσσες, με κυρίαρχη τη γερμανική, τότε το έργο τού όποιου αποτυμητή ή κριτή αποβαίνει σαφώς δυσκολότερο. Σημειολογικά μάλιστα θα έλεγα ότι μπορεί να συγκριθεί με την πιο ψηλή κορυφή των Λευκών Ορέων και εξηγώ το γιατί: Περί τα μέσα Αυγούστου του 1952, λίγο δηλαδή χρόνο πριν αποφασίσει ο 19χρονος τότε Αλέξανδρος ποιον δρόμο θα ακολουθήσει, αυτόν που τον οδηγεί στην ιστορική Θεολογική Σχολή της Χάλκης (στην οποία είχε ήδη εγκριθεί η χωρίς εξετάσεις εγγραφή του) ή αυτόν που τον οδηγεί με εισαγωγικές εξετάσεις στη Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αποσύρθηκε στην περιοχή «Αγλάδα» των Λευκών Ορέων «προκειμένου», όπως σημειώνει ο ίδιος, «να ανιχνεύσει εαυτόν κατά μόνας και να λάβει ανεπηρέαστος αποφάσεις».

Λειτουργήσε δηλαδή από τη νεότητά του και ως προβληματιζόμενος Έλληνας και ως χριστιανός. Γιατί η συγκεκριμένη πράξη του νεαρού υποψηφίου μάς παραπέμπει από τη μια μεριά στο γνωστό ερώτημα τού Ηρακλή: «Πότεραν των οδών τράπωμαι;», δηλαδή ποιον από τους δύο δρόμους να επιλέξω; Και εννοεί η σχετική διήγηση του σοφιστή Προδίκου, τον δρόμο της αρετής ή τόν δρόμο της κακίας; Δεν χρειάζεται, βεβαίως, να τονίσω ότι το συγκεκριμένο ερώτημα είναι ιδιαιτέρως επίκαιρο στις μέρες μας. Από την άλλη μεριά, μάς παραπέμπει στο παράδειγμα πολλών μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας, οι οποίοι πριν εισέλθουν στον κλήρο αποσύρονταν σε έρημο τόπο, προκειμένου εκεί με ηρεμία και προσευχή να λάβουν ορθότερη απόφαση, μιμούμενοι και τον Ιησού Χριστό, ο οποίος αποσύρθηκε 40 ημέρες στην έρημο, όπου απέρριψε τους γνωστούς πειρασμούς τού Διαβόλου, λίγο πριν εισέλθει στον δημόσιο βίο Του.

Για να εκτιμήσουμε ορθότερα, κατά την κρίση μου, πώς οικοδομήθηκε ο χαλκέντερος πράγματι χαρακτήρας του Παπαδερού, ώστε να αποδώσει έργο θετικό και χρήσιμο τόσο ως εκπαιδευτικός, όσο και ως συγγραφέας, θεωρώ απαραίτητο να λάβουμε υπόψη τρεις αναφορές στο πρόσωπό του, άγνωστες μάλλον στους πολλούς. Είναι, όμως, απόλυτα χρήσιμες για όλους μας και ιδιαίτερα για τους νέους της εποχής μας, μιας εποχής που οι άνθρωποί της, σχεδόν αδιακρίτως, ηθικολογούν σχεδόν με αναίδεια, ενώ στην πράξη έχουν ακυρώσει τις ούτως

ή άλλως υποτιμημένες ηθικές αξίες και έχουν οδηγήσει στην έλλειψη υγιών κοινωνικών προτύπων και αντίστοιχων προσωπικών παραδειγμάτων.

Πρώτη αναφορά: Για να θυμηθούμε οι μεγαλύτεροι και να πληροφορηθούν οι νεότεροι, ο Λιβαδάς, το χωριό καταγωγής του Παπαδερού, και τα παραπλήσια χωριά Μονή και Κουστογέρακο στις ΝΔ υπώρειες των Λευκών Ορέων, υπήρξαν κατά τη Γερμανική κατοχή κέντρα Εθνικής αντίστασης, στην οποία μυήθηκαν, επικουρικά βεβαίως, και παιδιά που δεν είχαν κλείσει ακόμη την πρώτη δεκαετία της ζωής τους. Ο Παπαδερός περιγράφει τη συγκεκριμένη σκληρή πραγματικότητα της κατοχικής θηριωδίας των παιδικών του χρόνων ως εξής: «Μερικά από τα παιδιά του τόπου μου γεννηθήκαμε [...] έφηβοι». Η διαπίστωσή του αυτή απορρέει και από το γεγονός ότι, όταν στις 29 Σεπτεμβρίου 1943 τα τρία χωριά βομβαρδίστηκαν από γερμανικά αεροπλάνα, αρνήθηκε να διαφύγει με τη μητέρα του. Παρέμεινε και βοήθησε άλλα μικρότερα παιδιά, για να κλεισθεί τελικά με αυτά και άλλα στο γερμανικό στρατόπεδο της Αγιάς. Δεν μεταφέρθηκαν στο γνωστό κολαστήριο του Dachau μετά από θετική παρέμβαση του αείμνηστου επισκόπου Κυδωνίας και Αποκορώνου Αγαθαγγέλου Ξηρουχάκη.

Τολμηρός εξ απαλών ονύχων ο 10χρονος Αλέξανδρος παρουσιάστηκε στον Διοικητή των Φυλακών και του ζήτησε να επιτρέψει την έξοδο του ίδιου και τριών άλλων παιδιών από τη φυλακή, γιατί δεν είχαν κανένα μέλος των οικογενειών τους στην Αγιά. Εντελώς απροσδόκητα την επομένη, 26 Οκτωβρίου 1943, ο ίδιος ο Διοικητής μετέφερε τα τέσσερα παιδιά με το αυτοκίνητό του στο Ορφανοτροφείο Χανίων. Λίγο αργότερα και μετά από περιπετειώδες ταξίδι ο Αλέξανδρος βρέθηκε στο χωριό της μητέρας του.

Δεύτερη αναφορά: Μέσα Αυγούστου του 1952 αναχώρησε για Θεσσαλονίκη με το συνολικό ποσό των 5 δρχ. Μετά από νυχτερινή οδοιπορία έφθασε ξημερώματα στην Κάντανο, όπου περίμενε να περάσει το λεωφορείο της γραμμής Παλιόχωρας - Χανίων. Με ακροβατικό τρόπο κάθισε στον προφυλακτήρα (φετρό) του δεξιού μπροστινού τροχού και έφτασε στα Χανιά χωρίς να πληρώσει εισιτήριο, που κόστιζε 8 δρχ. και δεν τις είχε. Πεζοπορώντας έφτασε στο λιμάνι της Σούδας για να βρεθεί και πάλι χωρίς εισιτήριο στο κατάστρωμα του γνωστού στους παλιότερους Κρήτες πλοίου «Αγγέλικα». Ο φόβος του ελέγχου των εισιτηρίων τον οδήγησε σε δύο πράξεις, πριν αναχωρήσει το πλοίο. Η πρώτη με τη μορφή προσευχής και εσωτερικής εξομολόγησης κατέληξε σε ποίημα, του οποίου ο τίτλος «Όνειρο» δεν μπορούσε να εκφράσει πιο ρεαλιστικά την αγωνία ενός αγωνιζόμενου νέου των αρχών της δεκαετίας του '50. Το διαβάζω:

Φεύγω λοιπόν για τόπους μακρινούς,
σε χώρους πέρα του αγνώστου πάω,
με χίλιες σκέψεις κι όνειρα πολλά,
που τη μορφή τούς δίδ' η ξελογιάστρα ελπίδα.
Κι αν και στο πέρασμα του χρόνου τ' αδυσώπητο
τ' όνειρο όνειρο θέλει μείνει,
κι αν θα ξυπνήσω ένα πρωί να καίγομαι
στον πόνο της αλήθειας το καμίνι,
στο γοερό το κλάμα μου θα με παρηγορεί ένα μόνο,
πως τη ζωή μου δεν την πέρασα χωρίς να ονειρευτώ!

Η δεύτερη πράξη «παίχτηκε» με τον καπετάνιο του «Αγγέλικα», στον οποίο παρουσιάστηκε και είπε την αλήθεια, κλείνοντας τον μεταξύ τους διάλογο με τα λόγια: Αν θέλεις, καπετάνιο, μου επιτρέπεις να ταξιδέψω. Αν όχι, διώξε με πριν το πλοίο σαλπάρει. Το βράδυ, με εντολή του καπετάνιου, ο απένταρος και παρολίγον λαθρεπιβάτης, δέιπνισε ηγεμονικά ως ο επίσημος προσκεκλημένος του πλοιάρχου.

Τρίτη αναφορά: Το 1958, πτυχιούχος της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης και έχοντας εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις, έλαβε υποτροφία του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών για το πανεπιστήμιο του Yale των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Πιεζόμενος, όμως, όπως ο ίδιος αναφέρει, από το «γερμανικό αίνιγμα» των παιδικών του χρόνων, δηλαδή πώς ήταν δυνατόν ο ίδιος λαός να έχει εκθρέψει, να έχει αναδείξει ένα Μπετόβεν και ένα Χανς (αυτό ήταν το όνομα του σφαγέα της επαρχίας Σελίνου κατά τη Γερμανική κατοχή), ζήτησε να σπουδάσει στη Γερμανία. Έτσι βρέθηκε στο πανεπιστήμιο «Ιωάννης Γουτεμβέργιος» της όμορφης πόλης του Mainz, από τη Φιλοσοφική Σχολή του οποίου εγκρίθηκε με επιτυχία η διαχρονικά επίκαιρη διδακτορική διατριβή του, που έκανε ευρύτερα γνωστό τον όρο *Μετακένωση*.

Τα πλούσια επιστημονικά, θεολογικά και οργανωτικά προσόντα του Παπαδερού του άνοιξαν δρόμους νέων υπεύθυνων και ανοικτών οριζόντων και δραστηριοτήτων μεγάλου βεληνεκούς. Επιβεβαιώθηκε έτσι πολύ νωρίς από μια αρτίως λειτουργούσα επιστημονική κοινότητα, όπως ήταν το πανεπιστήμιο του Mainz, τόσο το διδακτικό/εκπαιδευτικό, όσο και το συγγραφικό ταλέντο του.

Οι διαπιστώσεις είναι χειροπιαστές:

- Με πρόταση της Φιλοσοφικής Σχολής τού εν λόγω Πανεπιστημίου, ο Υπουργός Παιδείας του κρατιδίου Ρηνανίας-Παλατινάτου τον διόρισε έμμισθο επιστημονικό βοηθό/επιμελητή στο Σεμινάριο της *Συγκριτικής Επιστήμης των Πολιτισμών* (1.1.1962-1.7.1963) με μερική αντικατάσταση του καθηγητή στις παραδόσεις, με συνδιεύθυνση με τον καθηγητή των φροντιστηριακών ασκήσεων και με επιμέλεια της βιβλιοθήκης του Σεμιναρίου.
- Περαιτέρω, μετά από έγκριση της Συγκλήτου, ανέλαβε με τον καθηγητή Eugen Ludwig Rapp τη διεύθυνση Επιστημονικής Ομάδας Εργασίας με τίτλο «*Η Ελληνορθόδοξος Εκκλησία εις το παρόν*», δίδαξε παράλληλα επί έξι εξάμηνα σχετικό μάθημα και ασκούσε συγχρόνως στη νεοελληνική γλώσσα φοιτητές, αλλά και καθηγητές διαφόρων Σχολών, στο πλαίσιο διεπιστημονικού προγράμματος του Πανεπιστημίου.
- Επίσης, ο πρώτος διευθυντής του Δεύτερου Τηλεοπτικού Σταθμού της Γερμανίας (του γνωστού ZDF) και μέλος της Επιτροπής κρίσεως της διδακτορικής διατριβής τού Παπαδερού Karl Holzamer, τον συμπεριέλαβε στο στενό επιτελείο του και τον όρισε επιστημονικό σύμβουλο τού τομέα «*Ο Κόσμος της Ορθοδοξίας*». Με την ιδιότητα αυτή ανέπτυξε διάφορα διορθόδοξα θέματα και κάλυψε, τηλεοπτικά, σημαντικά για την Ελλάδα και την Ορθοδοξία ιστορικά γεγονότα του περασμένου αιώνα, όπως π.χ. τις εορτές της χιλιετηρίδας του Αγίου Όρους (1963), την απόδοση της κάρας του αποστόλου Ανδρέα στην Εκκλησία των Πατρών από τον καρδινάλιο Αυγουστίνo Bea (1964), τη συνάντηση του οικουμενικού πατριάρχη Αθηνάγορα με τον πάπα Παύλο τον ΣΤ΄ στα Ιεροσόλυμα (1965) κ.ά.
- Στο σημείο αυτό αξίζει, πιστεύω, να αναφερθεί και το ακόλουθο γεγονός: Σε ενημέρωση

που έκανε ο Παπαδερός στον Horst Falke, πρύτανη του πανεπιστημίου του Mainz, περί του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος, του ανέφερε και την εορτή των Ελληνικών Γραμμάτων, τη γνωστή εορτή των *Τριών Ιεραρχών*. Το άμεσο ερώτημα του Γερμανού πρύτανη, καθηγητή Γεωγραφίας και Παλαιοντολογίας, ήταν: Γιατί να μην έχουμε κι εμείς μια τέτοια ωραία παράδοση; Το βράδυ της 30ής Ιανουαρίου 1962 η μεγάλη Αίθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου ήταν κατάμεστη όχι μόνο από Έλληνες αλλά και από Γερμανούς Πανεπιστημιακούς και μη, για να τιμήσουν την εορτή των *Τριών Ιεραρχών*. Τη σχετική δαπάνη ανέλαβε το Πανεπιστήμιο. Ο Παπαδερός ανέπτυξε το διόλου ευχερές θέμα: «*Η λειτουργική αυτογνωσία και κοσμοθεωρία του βυζαντινού ανθρώπου*». Το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, 1963, την ομιλία για την ίδια εορτή εκφώνησε ο ρώσος καθηγητής των Μαθηματικών του πανεπιστημίου του Mainz Νικόλαος Stulof με θέμα: «*Τα μαθηματικά στο Βυζάντιο*». Εδώ τελειώνει η τρίτη αναφορά*.

Το 1964 έκλεισε και η εξαετής παραμονή του Παπαδερού στη Γερμανία. Συμβολικά θα έλεγα ότι έκλεισε νικηφόρα η περίοδος του Τρωικού Πολέμου της ζωής του, χωρίς να χρησιμοποιήσει για τη νίκη δούρειο ίππο. Τη διαδέχτηκε η περίοδος της Οδύσσειας. Η άφιξη του Παπαδερού στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στην Κρήτη, είναι ακριβέστερα η αρχή της Οδύσσειάς του με πλοίο την ΟΑΚ και καπετάνιο τον ίδιο. Προορισμός του δεν είναι να καταλάβει κάποια θέση που θα τον καταξιώσει επαγγελματικά. Αυτή την είχε στο Mainz και την άφησε. Τώρα θα προσπαθήσει να αναπτύξει τα προσόντα του δασκάλου/εκπαιδευτικού και του μαχόμενου ορθόδοξου θεολόγου με εφαλτήριο την Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης.

Η προσφορά του Παπαδερού ως εκπαιδευτικού αρχίζει το 1965. Τότε διορίστηκε ως θεολόγος - Πάρεδρος του νεοσύστατου Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.), υπό τον όρο που έθεσε ο ίδιος, ότι θα παραμείνει σ' αυτή τη θέση ωσότου ετοιμασθούν οι εγκαταστάσεις της ΟΑΚ. Αυτό αποφασίστηκε σε σύσκεψη που έγινε στην Αθήνα με τη συμμετοχή του τότε υφυπουργού Παιδείας Λουκή Ακριτά, του Ευάγγελου Παπανούτσου, Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου, και του καθηγητή Ιωάννη Κακριδή, ο οποίος είχε δεχθεί τη θέση του προέδρου του Π.Ι. Παρών ήταν και ο μέχρι προ ολίγων ετών πρόεδρος της ΟΑΚ και σήμερα πρώην Κισσάμου και Σελίνου Μητροπολίτης Ειρηναίος.

Παραλλήλως προς τα καθήκοντα του παρέδρου, ο Παπαδερός υπηρέτησε ως αντιπρόεδρος του γνωστού ΚΥΣΔΕ (Κεντρικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης), κατά τη διετία 1965-1966. Υπηρέτησε, επίσης, ως μέλος: του Ανωτάτου Συμβουλίου Εκκλησιαστικής Εκπαιδύσεως, του Συμβουλίου Επιλογής Εποπτικού Προσωπικού, πολλών Επιτροπών κρίσεως και εγκρίσεως διδακτικών βιβλίων, της Δευτεροβάθμιας Επιτροπής ελέγχου θεαμάτων του υπουργείου Προεδρίας της Κυβερνήσεως και αναπληρωτής διευθυντής σπουδών του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαιδύσεως. Δίδαξε σε μετεκπαιδευόμενους καθηγητές Μέσης Εκπαιδύσεως τα μαθήματα: *Θρησκευτικά* *ζυμώσεις εις τον εξωχριστιανισμό*.

* Για ενημέρωση των αναγνωστών αναφέρω ότι η ΟΑΚ σε συνεργασία με το Πολυτεχνείο Κρήτης τίμησαν την εορτή των *Τριών Ιεραρχών* σε εκδήλωση που συνδιοργάνωσαν στην Ακαδημία με κύριο ομιλητή τον Μιχαήλ Δερμιτζάκη, πρώην αντιπρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα: «*Η Εξαήμερος του Μεγάλου Βασιλείου υπό το φως των Γεωεπιστημών*» (Βλ. σχετικώς: *Διάλογοι Καταλλαγής*, τεύχος 88 (2008), σ. 977/081-982.

νικόν κόσμον (σε Θεολόγους), *Εισαγωγή εις την Κοινωνιολογίαν* (σε Θεολόγους, Φιλολόγους, Μαθηματικούς και Φυσικούς), *Κοινωνιολογία της Αγωγής* στο Κέντρον Μετεκπαιδευσεως Δημοδιδασκάλων, και *Φιλοσοφία* στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής. Επίσης, εξεπροσώπησε το Υπουργείο ή το Π.Ι. σε διεθνή συνέδρια, σε διασκέψεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ουνέσκο και άλλων διεθνών οργανισμών.

Με τον αναγκαστικό νόμο 59/30.6.1967 όλα τα μέλη του Π.Ι. απολύθηκαν και επανήλθαν στις θέσεις που κατείχαν προ της εκλογής τους στο Π.Ι. Ο Παπαδερός δεν μπορούσε να επανέλθει με νόμο της δικτατορίας στο πανεπιστήμιο του Mainz. Το οξύμωρο, βεβαίως, είναι ότι κάτω από περιεργες, όπως ο ίδιος αναφέρει, συνθήκες, βολιδοσκοπήθηκε, με επιμονή μάλιστα, περί τα μέσα του 1967, να αναλάβει το Υπουργείο Παιδείας. Απέρριψε τη συγκεκριμένη πρόταση, όπως και δεύτερη που του έκανε ο τότε γνωστός Διοικητής Κρήτης Γεώργιος Γεωργαλάς για κατάληψη υψηλής δημόσιας θέσης. Αποζημιώθηκε για τη διπλή άρνηση με αφαίρεση του διαβατηρίου του. Ωστόσο, ανάλογες βολιδοσκοπήσεις για είσοδό του στην πολιτική, κατά τη μεταπολίτευση, επίσης τις απέρριψε. Άλλωστε, η Ακαδημία λειτουργούσε ήδη και είχε πολλές ανάγκες.

Στο μεταξύ με την πρώτη πράξη της αρμόδιας Επιτροπής του 1974, ο Παπαδερός επανήλθε στην υπηρεσία με βαθμό Εκπαιδευτικού Συμβούλου, για να αποσπασθεί στη συνέχεια με υπουργική απόφαση (19.3.1975) στην Επιτροπή Διοικήσεως και Οικονομικής Διαχειρίσεως του Πανεπιστημίου Κρήτης με αυξημένες αρμοδιότητες για επιτόπου επίλυση θεμάτων του Πανεπιστημίου. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής επιδιώχτηκε η ίδρυση Θεολογικής Σχολής στην Κρήτη. Συγκροτήθηκε μάλιστα Ειδική Τριμερής Επιτροπή (Γιανναράς, Ζηζιούλας, Παπαδερός), η οποία επεξεργάστηκε Κανονισμό Λειτουργίας της Σχολής. Το θέμα φάνηκε ότι θα είχε αίσιο τέλος, όταν ο αρμόδιος υπουργός έδωσε εντολή στον Παπαδερό να συντάξει απαντητικό γράμμα στον Οικουμενικό Πατριάρχη, ανακοινώνοντάς του την απόφαση της Κυβερνήσεως για ένταξη Θεολογικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Το γράμμα έφυγε πάραυτα. Μέχρι σήμερα αγνοείται η τύχη και του γράμματος και του θέματος.

Με τη σύσταση του γνωστού στους παλαιότερους Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (KEME, Ν. 186/75), ο Παπαδερός εντάχτηκε αυτοδικαίως σε θέση ειδικού συμβούλου, για να υποβάλει την παραίτησή του τον Μάιο του 1975, με βασικό λόγο, όπως αναφέρει σε δημοσίευμα γνωστής εφημερίδας των Αθηνών, ότι δεν υπήρχε διάθεση συνεργασίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με την ΟΑΚ σε ευρύ φάσμα θεμάτων και δραστηριοτήτων κοινού ενδιαφέροντος, για τα οποία ο Παπαδερός είχε υποβάλει σχετικό εκτενές Υπόμνημά του στο Υπουργείο.

Στις 15 Απριλίου 1982 διορίστηκε ειδικός σύμβουλος Θρησκευμάτων, αφού έγινε δεκτός ο όρος του, ότι αναλαμβάνει τη θέση με καθαρά επιστημονικά και όχι κομματικά κριτήρια. Παραιτήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 1984, μετά από διαφωνία του με την τότε πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Τον Ιούνιο του 1989 ανέλαβε υπηρεσία σε μόνιμη θέση συμβούλου του Π.Ι. ειδικότητας θεολόγου και τον Απρίλιο του 1995 αποσπάστηκε για μια τριετία στην ΟΑΚ, επιφορτισμένος με την εφαρμογή του προγράμματος «*Πειραματική διδασκαλία της τοπικής ιστορίας στην Κρήτη*». Σύμφωνα με σχετική υπουργική απόφαση, το πρόγραμμα αφορούσε 140 σχολεία, επί τη βάσει πρότασης του ίδιου του Πα-

παδερού, και τη διοργάνωση αναλόγων επιμορφωτικών προγραμμάτων για δασκάλους. Παρά τη μεγάλη σημασία του προγράμματος, αίτηση του Παπαδερού για ανανέωση της απόσπασής του απορρίφθηκε, για να ακολουθήσει αυτή τη φορά η υποβολή αίτησης παραίτησής του από το Π.Ι. τον Ιούλιο του 1999. Για λόγους αρχής και θεολογικής συνέπειας, ο Παπαδερός ήλθε σε σύγκρουση με τον Πρόεδρο του Π.Ι. Ειδικότερα, αρνήθηκε με σθένος να αφαιρεθούν από βιβλίο των Θρησκευτικών τα περί μασονίας, αιρέσεων και παραθρησκευτικών οργανώσεων, ενώ ήταν αντίθετος τόσο με την αύξηση της ύλης όσο και του αριθμού των μαθημάτων στο Γυμνάσιο και το Λύκειο.

Σημειώνω, για να μη διαφεύγει την προσοχή κανενός, ότι ο Παπαδερός ως εκπαιδευτικός λειτουργός ασκούσε όλα τα υπηρεσιακά του καθήκοντα παραλλήλως προς εκείνα που του επέβαλλε η άσκηση των διευθυντικών καθηκόντων στην ΟΑΚ. Αυτό οφειλόταν όχι μόνο στις βιολογικές του αντοχές, αλλά και στον μεγάλο πλούτο των χαρισμάτων που του έδωσε ο Θεός και τον περικοσμούν μέχρι σήμερα: ευστροφία, ευρηματικότητα, τόλμη και αξιοποίηση κάθε φορά της κατάλληλης χρονικής συγκυρίας, της εύκαιρης ή επίκαιρης παρέμβασης. Τί ακριβώς εννοώ το διασαφηνίζω αμέσως. Ο Παπαδερός συμμετείχε ως αντιπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου επί 30 συναπτά έτη, επανεκλεγόμενος κατά διαστήματα, στην Κεντρική Επιτροπή του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών, μέλη του οποίου είναι 126 Εκκλησίες (Ορθόδοξες, Αγγλικανικές και Προτεσταντικές) της Ευρώπης. Σε επίσημη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής στη Μόσχα (19-22 Μαΐου 1976) ήλθε προς συζήτηση το θέμα επιλογής του τόπου της επόμενης Γενικής Συνέλευσης. Ο Γεν. Γραμματέας του Συμβουλίου ανακοίνωσε πως έχει προβεί στις αναγκαίες συνεννοήσεις και έχουν εξασφαλισθεί όλες οι προϋποθέσεις για να γίνει η Συνέλευση στο Πανεπιστήμιο του Stirling της Σκωτίας. Προς έκπληξη και αιφνιδιασμό των συνέδρων ο Παπαδερός αντιπρότεινε την ΟΑΚ. Πολλοί σύνεδροι επιδοκίμασαν αμέσως, φωνάζοντας: Κρήτη! ναι ναι! Ο Γεν. Γραμματέας πρότεινε διάλειμμα, για να αντιπροτείνει αμέσως ο Παπαδερός: Διάλειμμα ναι, αφού πρώτα συζητηθεί η αντιπρότασή μου. Στην ορθή παρατήρηση του δικαίως εκνευρισμένου Γραμματέα, ότι δεν υπάρχει εκκλησιαστική πρόσκληση για την Κρήτη, ο Παπαδερός απάντησε: Εγώ είμαι η πρόσκληση! Η αμηχανία που επικράτησε ήταν εύλογη, γιατί μια τέτοια πρόταση έπρεπε να συνοδεύεται από επίσημη πρόσκληση της Εκκλησίας-μέλους, στη δικαιοδοσία της οποίας ανήκει ο προτεινόμενος τόπος σύγκλησης της επόμενης Γενικής Συνέλευσης. Οι σύνεδροι δέχτηκαν σχετική διαβεβαίωση του Παπαδερού, ότι η επίσημη πρόσκληση θα φθάσει προ της λήξεως των εργασιών της Επιτροπής, όπως και έγινε. Η πρόσκληση του Οικουμενικού Πατριαρχείου ήρθε πριν λήξουν οι εργασίες στη Μόσχα. Έτσι, τον Οκτώβριο του 1979 το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η Εκκλησία της Κρήτης και η ΟΑΚ υποδέχτηκαν τα μέλη του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών σε μία επιτυχημένη μεγάλη Συνέλευση.

Όσον αφορά την ΟΑΚ, θα ακούσουμε από το στόμα του επί 40 χρόνια Διευθυντή της τον πιο αυθεντικό λόγο. Σέ μένα θα επιτρέψετε να αναφερθώ στην κατακλείδα σχετικού λίμματος που έχει γράψει ο Παπαδερός στη 12τομη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία*, της οποίας υπήρξε ειδικός σύμβουλος και συντάκτης. Το πράττω αυτό, γιατί κατανοώντας κανείς το βαθύτερο νόημα των λόγων του σχετικού παραθέματος, αναγνωρίζει το στημόνι και το υφάδι συνόλου σχεδόν του συγγραφικού έργου του Παπαδερού, θεολογικού και θύραθεν.

Διαβάζω σε νεοελληνική απόδοση: «Η Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, ως βήμα υπεύθυνο και εντευκτήριο προσιτό σε όλους, φιλοδοξεί να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις, το “κλίμα” και τη μέθοδο για διεξαγωγή ενός ελεύθερου, ειλικρινούς και υπεύθυνου διαλόγου, αφενός μεν μεταξύ Χριστιανισμού και σύγχρονου κόσμου, και αφετέρου μεταξύ προσώπων ή και ομάδων που ενδιαφέρονται για κοινά ζητήματα, ακόμη και αν διαπληκτίζονται υπό την επίδραση αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων (πολιτικών, οικονομικών, επαγγελματικών, ιδεολογικών ή άλλης φύσεως). Η μέσω του διαλόγου εξασθένιση της τάσης για μονομέρεια, προκατάληψη και αυτοδικαίωση και η άσκηση στη νηφάλια αυτοσυγκέντρωση, τον αυτοέλεγχο ενώπιον του άλλου και το να συσχεπτόμαστε υπεύθυνα και ήρεμα και να συνεργαζόμαστε με προθυμία και μεθοδικότητα, δείχνουν ένα δρόμο, που ως πρώτο θετικό στάδιο μπορεί να βαδίζει με εμπιστοσύνη καθένας που επιθυμεί ειλικρινά την οικονομική πρόοδο του τόπου, την κοινωνική ειρήνευση, την εθνική καταλλαγή και την κατά Θεόν προκοπή». Το κείμενο είναι τόσο επίκαιρο, ώστε θα μπορούσε να πει κανείς ότι δεν γράφτηκε πριν από 40 χρόνια, ούτε καν σήμερα, αλλά ότι έρχεται από το μέλλον ως φωνή Αποκαλύψεως και ελέγχου για όσα έχει πράξει ένας κόσμος, δηλαδή εμείς που στροβιλιζόμαστε αδαείς και αμέρσιμοι στους ρυθμούς της παγκοσμιοποίησης υπό τους ήχους μιας, δυστυχώς, απρόσωπης και ψυχρής έως απάνθρωπης ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Από την άλλη μεριά εύκολα καταλαβαίνει κάθε καλόπιστος, γιατί ο Παπαδερός εγκατέλειψε κάθε προοπτική για ακαδημαϊκή σταδιοδρομία και αφιερώθηκε δια βίου ως λειτουργός και απόστολος στο δύσκολο και πολυκύμαντο έργο της ΟΑΚ. Υπό την επίδραση των τελευταίων επισημάνσεων τελεί η συγγραφική δραστηριότητα και παραγωγή του Παπαδερού, που είναι τεράστια σε όγκο και άκρως ενδιαφέρουσα σε περιεχόμενο, ακόμη και σε θέματα, για τα οποία μπορεί να έχει κάποιος, δικαίως ή αδικώς, αντίθετη άποψη.

Η προσωπική μου εκτίμηση με οδηγεί να αποδεχθώ ότι, πέρα των πλούσιων προσωπικών χαρισμάτων, των διανοητικών προσόντων, του μεγάλου αποθέματος γνώσεων, της κατά μορφή και περιεχόμενο βαθιάς ελληνομάθειας, του σεβασμού στην Ορθόδοξη Παράδοση και των λοιπών ικανοτήτων του, βαθύτεροι λόγοι που επηρέασαν το ύφος και το ήθος του γραπτού λόγου του Παπαδερού βρίσκονται και στο πρώτο μέρος της ομιλίας μου.

Όλα όσα ανέφερα ήδη αλλά και οι στόχοι της Ακαδημίας, στην οποία για να εισέλθεις περνάς πρώτα έξω από την ιστορική *Μονή Γωνιάς*, μια μικρή κιβωτό του Ορθόδοξου Μοναχισμού, ενέπνευσαν τον συγγραφέα Παπαδερό να υπηρετεί τη θεολογία ως όλο, να ασχολείται δηλαδή συγγραφικά με όλες τις όψεις της Ορθόδοξης εκκλησιαστικής διδασκαλίας και διακονίας και έτσι να την προβάλλει προς τα έξω είτε σε πρόσωπα είτε σε ομάδες είτε σε επίσημα συνέδρια είτε ακόμη σε μη θεολόγους επιστήμονες ή και σε πολιτικά πρόσωπα ευρωπαϊκής ή και παγκόσμιας εμβέλειας. Αυτό, ωστόσο, δεν τον εμπόδισε ως άνθρωπο του διαλόγου, του έντονου προβληματισμού και της ευθύνης να γράφει με την ίδια άνεση και επιστημονική επάρκεια για θέματα φιλοσοφίας, ιστορίας, κοινωνιολογίας, αγωγής, πολιτισμού κ.λπ., όπως διαπιστώνει κανείς από τους τίτλους του καταλόγου των 450 και πλέον δημοσιευμάτων του.

Το πρώτο κείμενό του δημοσιεύτηκε τον Σεπτέμβριο του 1953 στο περιοδικό Αναγέννηση της Ιεράς Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου με τον χαρακτηριστικό, σημειολογικό

θα έλεγα, τίτλο «Αιώνιο ψάρεμα». Ο τίτλος δηλαδή του πρωτόλειου άρθρου τού Παπαδερού προμήνυε ότι στα συγγραφικά του δίχτυα θα υπήρχε πάντοτε «πλούσια ψαριά», αφού η ορθόδοξη θεολογία ως προσπάθεια του πιστεύοντος ανθρώπου δεν έχει τέλος ως γραπτός λόγος. Έτσι και έγινε. Ο συγγραφικός κατάλογός του περιλαμβάνει διατριβές και αυτοτελείς μελέτες, μονογραφίες, συνεργασίες σε συλλογικούς τόμους και σε ελληνόγλωσσα και ξενόγλωσσα επιστημονικά περιοδικά, λήμματα σε ελληνικές και ξένες εγκυκλοπαιδείες, άρθρα στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, ομιλίες και λόγους, εισηγήσεις σε διεθνή και εγχώρια συνέδρια, προσφωνήσεις επισήμων προσώπων και αντιφωνήσεις κατά περίπτωση κ.λπ. Αναφέρω επί τη ευκαιρία, για όσους δεν το γνωρίζουν, ότι όλα τα ανυπόγραφα άρθρα του περιοδικού της Ακαδημίας *Διάλογοι Καταλαγής* ανήκουν στον Παπαδερό.

Απλή προσεκτική ανάγνωση μόνο των τίτλων των εργασιών τού Παπαδερού, ολιγοσέλιδων ή πολυσέλιδων – άλλωστε η θεολογική αλήθεια δεν ήταν και δεν είναι ποτέ ποσοτικό αλλά ποιοτικό μέγεθος – μας αποκαλύπτει το συγγραφικό του γίνεσθαι, που το υπηρετούν η ορθόδοξη προοπτική, η πλατιά θεολογική και φιλοσοφική του κατάρτιση, η πολιτιστική και πολιτική του ποιότητα, η αναλυτική και συνθετική επιστημονική του ικανότητα, η συμμετοχικότητά του στα προβλήματα της καθημερινότητας απλών ανθρώπων διαφόρων κοινωνικών ομάδων όλων των αποχρώσεων μαζί με την απλότητα και καταδεκτικότητα που του κληροδότησαν η ζωή του χωριού του, η ελληνικότητα και ο πατριωτισμός του και πολλές άλλες αρετές που ανακεφαλαιώνονται στην ορθόδοξη επινόιά του έτσι όπως την τροφοδοτεί ο λειτουργικός χρόνος, ο ίδιος δηλαδή ο Ιησούς Χριστός ως «*ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος*», κατά την Αποκάλυψη του Ιωάννου (Αποκ. 1, 4, 8).

Για να μην αδικήσω το συγγραφικό έργο του Παπαδερού με προσωπικές αξιολογικές κρίσεις, θα αναφέρω ευάριθμους μόνο τίτλους των δημοσιευμάτων του από τον έτους 1953 μέχρι σήμερα. Αυτό θα βοηθήσει, πιστεύω, ώστε η αξιολόγηση να είναι απόσταγμα της κρίσης όλων όσοι βρισκόμαστε μέσα και έξω από την αίθουσα αυτή. Άλλωστε, η διατύπωση των τίτλων είναι τόσο σαφής όσο και το νόημα που εκφράζουν. Οι ξενόγλωσσοι τίτλοι αποδίδονται στην ελληνική γλώσσα.

Ιδού, λοιπόν: *Όνομα και εσωτερική πραγματικότητα* (1953), *Προς ανέσπερο φως* (1954), *Στην υπηρεσία τοῦ Αγαθοῦ* (1955), *Και όμως είμαστε αδέλφια* (γερμανιστί, 1955), *Ξεχασμένες αλήθειες. Η διακονία μας να κάνουμε τους ανθρώπους ευτυχείς* (γερμανιστί, 1956), *Μπροστά στα πεθαμένα μας ιδανικά* (1957), *Μεταξύ προόδου και βαρβαρότητας* (1960), *Πολιτισμός, Θρησκεία, Χριστιανισμός* (1968), *Η κατάρρευση των αυτονοήτων* (σε συνέχειες, 1972-73), *Ορθοδοξία και Οικονομία* (αγγλιστί και στο Θέματα Κοινωνιολογίας της Ορθοδοξίας, Θεσσαλονίκη 1975, σσ. 83-165 και σε μορφή βιβλίου), *Η Εκκλησία στη διακονία της ειρήνης* (1976), *Η αλογόμυγα ενώπιον του Δικαστηρίου. Γύρω από τη διαμάχη για την «πολιτική» δέσμευση του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Εκκλησιών* (γερμανιστί, 1981), *Λειτουργική διακονία. Η κοινωνική αποστολή της Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο* (1981), *Σκίτσα από τη ζωή των κληρικών στην Κρήτη* (γερμανιστί, 1983), *Σημεία τριβής κατά την εφαρμογή Εκπαιδευτικών Μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα* (1986), *Εκκλησία και Καζαντζάκης* (1990), *Η παρακαταθήκη του ήθους* (1990), *Εσμοί -ισμών και Ορθοδοξία* (1991), *Μεταμόρφωση και παραμόρφωση του πολιτισμού στην Κρήτη* (1991), *Ο Θεός ενώνει* (1992), *Ορθοδοξία και Ευ-*

ρώπη (1993), *Η Ενωμένη Ευρώπη και η εθνική μας ταυτότητα* (1993), *Ελληνική Παιδεία και Ευρώπη* (1993), *Καταλλαγή, δωρεά του Θεού και πηγή νέας ζωής* (γερμανιστί, 1995), *Η Ευρώπη από ελληνορθόδοξη σκοπιά* (1995), *Ναι στην αλήθεια* (1996), *Θρησκείες και Πολιτισμοί. Σύγκλιση, σύγκρουση, διάλογος* (στον τόμο *Ορθοδοξία και η των πάντων ενότης*, έκδοσις Ιεράς Μονής Κουτλουμουσίου, Άγιον Όρος 1997, σσ. 199-207), *Η εκκλησιαστική Εκπαίδευση και ο κόσμος που έρχεται* (1999), *Ο γενικός προσανατολισμός της παιδείας και ο ρόλος της θρησκευτικής αγωγής* (1999), *ΕΛΛΗΝ ΛΟΓΟΣ. ΟΥΚ ΟΙΔΑ Α ΟΙΔΑ* (έκδοση ΟΑΚ, Χανιά 1999), *Παγκοσμιοποίηση της ειρήνης και της αγάπης* (2001), *Το σοκ της 11ης Σεπτεμβρίου και τα επακόλουθά του* (2002), *Εν απουσία του Θεού. Η διαμάχη περί αναφοράς του Θεού στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα* (γερμανιστί, 2003), *Η Βαβέλ των ραδιοτηλεοπτικών διαλόγων* (Χανιώτικη Ελευθεροτυπία, 7.2.2004), *Πρόσωπον προς πρόσωπον. Ετερότητα και κοινωνία* (τιμ. τόμος, εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2004, σσ. 445-460), *Το ξεροκόμματο* (στο βιβλίο *Γερμανικές φυλακές Αγίας 1941-1945*, Χανιά 2005, σσ. 139-143), *Ώψεις της Ορθόδοξης Κοινωνικής Ηθικής* (στον συλλογικό τόμο *Προοπτικές Οικουμενικής Κοινωνικής Ηθικής. Το καθήκον των Εκκλησιών στην ευρύτερη Ευρώπη* - γερμανιστί, Mainz 2005), *Πίστη - Επιστήμη - Ζωή. Η Ορθοδοξία σε διάλογο* (Χανιά 2007, σσ. 134), *Μετακένωσις. Ελλάδα - Ορθοδοξία - Διαφωτισμός κατά τον Κοραή και τον Οικονόμο* (εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2010), *Δαρβίνος και Εξέλιξη* (Ενοριακή Παρουσία 50, 13-14, Ρέθυμνο 2010).

Θα ήταν παράλειψή μου να μην αναφέρω την καταχώριση αξιολόγων και εμπειριστατωμένων άρθρων του Παπαδερού σε έγκυρα εγκυκλοπαιδικά λεξικά, όπως: η *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία*, η *Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαιδεία* και τα γερμανικά *Lexikon für Theologie und Kirche* και *Religion in Geschichte und Gegenwart*. Στην 4η έκδοση του τελευταίου Λεξικού έχει γράψει για σημαντικούς εκπροσώπους των γραμμάτων του Νέου Ελληνισμού, όπως οι: Θεόφιλος Καΐρης, Αδαμάντιος Κοραΐς, Απόστολος Μακράκης, Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ Οικονόμων, Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, Θεόκλητος Φαρμακίδης, Νικηφόρος Θεοτόκης, Νεόφυτος Βάμβας και Ευγένιος Βούλγαρης. Για το πόσο επίκαιρη και σημαντική είναι η ενασχόληση του Παπαδερού και με τους εκπροσώπους των θεολογικών γραμμάτων (και όχι μόνο) του Νέου Ελληνισμού, θα αναφέρω τη σχετικά πρόσφατη έγκριση της διδακτορικής διατριβής τής γνωστής σε πολλούς σ' αυτήν την αίθουσα ρωσίδας επιστήμονος Ευγενίας Ζούκοβα για τον Νικηφόρο Θεοτόκη από το γνωστό για το κύρος του Πανεπιστήμιο Lomonosov της Μόσχας.

Ο Παπαδερός, όμως, καθιερώθηκε και ως ονοματοθέτης-ανάδοχος τεχνικών όρων, οι οποίοι έγιναν ασμένως αποδεκτοί από τη διεθνή βιβλιογραφία και αφορούν κατά κύριο λόγο τον χώρο της Χριστιανικής Κοινωνιολογίας. Αναφέρω ως πρώτο τον όρο *Λειτουργική Διακονία*. Η δυναμική και των δύο ελληνικών λέξεων που τον απαρτίζουν είναι δεδομένη. Ο Παπαδερός έχει ασχοληθεί με το βαθύτερο νόημα του όρου αυτού και, κυρίως, με την εφαρμογή του στη ζωή της Εκκλησίας. Δύο άλλοι όροι με δεύτερο συνθετικό, επίσης, το ουσιαστικό *διακονία*, είναι οι όροι *Μικροδιακονία* και *Μακροδιακονία*. Με τον πρώτο ο Παπαδερός εννοεί κάθε ενέργεια της Εκκλησίας που στοχεύει να αντιμετωπίσει και να ανακουφίσει με αξιοπρέπεια συγκεκριμένες περιπτώσεις ανθρώπων, οι οποίοι βρίσκονται κάτω από ποικίλες ανάγκες. Με τον όρο *Μακροδιακονία* εννοεί αυτό που η Εκκλησία οφείλει, έχει ηθικό χρέος

να πράττει ως όλο προς όλους, όσοι έχουν ανάγκη της αρωγής και διακονίας της. Εννοεί τον αγώνα εναντίον των δομών και καταστάσεων, που κάνουν αναγκαία τη *Μικροδιακονία*. Οι δύο όροι έχουν γίνει αποδεκτοί, όχι μόνο από ανθρώπους που κινούνται στον θεολογικό-εκκλησιαστικό χώρο, αλλά και από επιστήμονες που υπηρετούν άλλους, μη θεολογικούς, επιστημονικούς κλάδους.

Θα κλείσω την αναφορά μου στο συγγραφικό έργο του Παπαδερού με την Ωδή του στην Αποκάλυψη του Ιωάννου (1996), μουσικά αποσπάσματα της οποίας απολαύσαμε καθώς εισερχόμασταν στη φιλόξενη στέγη της *Κρητικής Εστίας*. Η Ωδή παρουσιάστηκε σε πρώτη παγκόσμια εκτέλεση στη Μεγάλη Αίθουσα της Ακαδημίας στις 12 Μαρτίου 1995, Κυριακή της Ορθοδοξίας, σε μουσική του Γιάννη Μαρκόπουλου, ο οποίος τραγούδησε και έπαιξε στο πιάνο μέρη του έργου. Αποσπάσματα της Ωδής έψαλε ο χορός του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Χανίων *Γεώργιος ο Κρης*. Ολόκληρο το έργο παρουσιάστηκε ενώπιον των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως και Αλεξανδρείας, κατά τα εγκαίνια του νέου Συνεδριακού Κέντρου της ΟΑΚ στις 12 Νοεμβρίου 1995.

Κατακλείοντας την ομιλία μου θα ήθελα να σας διαβεβαιώσω ότι αισθάνομαι ανάμεσά μας αισθητή την παρουσία του γέροντα Μητροπολίτη πρώην Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίου, οι ώμοι και η ψυχή του οποίου σήκωσαν πολύ μεγάλο βάρος του έργου της Ακαδημίας και γι' αυτό του ανήκει μέρος από τη λαμπρότητα της αποψινής βραδιάς. Του αξίζει ο δημόσιος έπαινος πριν ο Θεός τον καλέσει κοντά του. Θα μου επιτρέψετε, επίσης, να ζητήσω συγγνώμη, αν σε κάποια σημεία της ομιλίας μου έσφαλα ή υπερέβαλα. Εξομολογούμενος ενώπιόν σας, σας πληροφορώ ότι ανήκω αμετανόητα σ' εκείνους που πιστεύουν ότι το οξυγόνο της Γης και η αγάπη μεταξύ των ανθρώπων πρέπει να διατίθενται πάντοτε δωρεάν και ανόθευτα. Τί πιο χριστιανικό, πιο ωραίο, πιο ορθόδοξο! Αλήθεια, δεν είναι κρίμα μια τέτοια οικουμενική και πανανθρώπινη αλήθεια να μας τη θυμίζουν κατά τρόπο τραγικό και αυτόχρονα συγκλονιστικό γεγονότα, όπως το καταστροφικό τσουνάμι της Φουκουσίμα, που ακολούθησε τον πρόσφατο φοβερό σεισμό των εννέα ρίχτερ; Ας αφουγκραστούμε με νηφαλιότητα την προτροπή της Εκκλησίας: «Στώμεν καλῶς!»

Αγαπητέ Αλέκο,

Σε ευχαριστούμε για την προσφορά σου στον *Ελληνισμό* και την *Ορθοδοξία* και σε συγχωρούμε αν κάπου αστόχησες. Σε ευχαριστούμε για όσες πικρίες και απογοητεύσεις έζησες και για όσες νύχτες έμεινες ξάγρυπνος, προκειμένου το έργο της ΟΑΚ να έχει συνέχεια και συνέπεια προς όφελος της αλήθειας του Χριστού, της Ορθόδοξης Παράδοσης, της Κρήτης και της Ελλάδας.

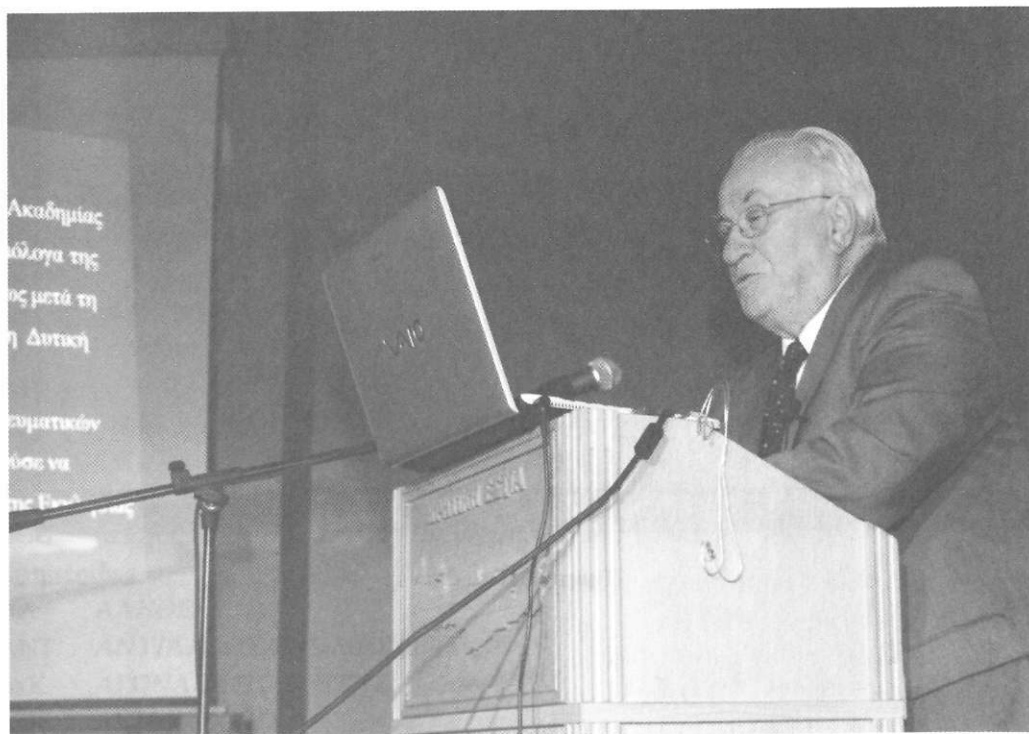
Σας ευχαριστώ!

Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός

*Του κόσμου ο πόνος πόνος μου
κι οι χάρες του χαρές μου*

Εικόνες από τη ζωή της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης

[Έγινε προβολή και σχολιασμός φωτογραφιών από το Ίδρυμα, τη ζωή και τις δράσεις του. Ο τιμώμενος έκρινε ότι θα προκαλούσε μεγάλη οικονομική επιβάρυνση η δημοσίευση και της δικής του εισηγήσης, κυρίως λόγω του πλήθους των έγχρωμων φωτογραφιών. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να προσφύγουν στο Λεύκωμα: Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός, Όρθόδοξος Ακαδημία Κρήτης. Τά πρώτα σαράντα χρόνια, Αθήνα 2011, καθώς και σε άλλα δημοσιεύματα, που αναγράφονται στην εργογραφία που ακολουθεί.]



Ο Α. Κ. Παπαδερός στην Κρητική Εστία

**ΠΑΓΚΡΗΤΙΟΣ
ΕΝΩΣΙΣ**

**Πνευματικό Ίδρυμα
ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ**

**Παγκρήτιο Καλλιτεχνικό Σωματείο
ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ**

**Τα Διοικητικά Συμβούλια των παραπάνω Σωματείων
και του Πνευματικού Ιδρύματος**

ΤΙΜΟΥΝ

τον ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟ

**για την εξαιρετική συμβολή του στην Ελληνορθόδοξη παιδεία,
την προσφορά του στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης
και τη συνεισφορά του στην προβολή της πολιτιστικής
κληρονομιάς της πατρίδος μας.**

ΑΘΗΝΑ, 6-4-2011

Τιμητική Πλακέτα



Αλεξάνδρου Κ. Παπαδερού, ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ (επιλογή)
Alexandros K. Papaderos, Publications (select.)

Όσα σημειώνονται με σημαίες    μπορούν να διαβαστούν στο διαδίκτυο
<http://alexandros.papaderos.org/> με Ctrl + κλικ στη σημαία.

Συντομογραφίες

Περιοδικές εκδόσεις

ΑΝΑΓ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ, Περιοδικό της Ι. Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου
(Χανιά)

ΔΚ ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ, Περιοδικό της Ορθόδοξης Ακαδημίας Κρήτης (ΟΑΚ)

ΧΚ, Περιοδικό της Ι. Μητροπόλεως Κισάμου και Σελίνου

ΧΚΣ ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ, Αθήνα

ΧΦ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΦΩΣ, Περιοδικό της Ι. Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου

ÖF ÖKUMENISCHES FORUM, Graz

ÖR ÖKUMENISCHE RUNDSCHAU, Frankfurt/M

RGG *Religion in Geschichte und Gegenwart*, 4. Aufl., Tübingen 1998 – 2005

Εφημερίδες

ΑΛ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΑΝΤ ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΑΡΑΣ

ΑτΚ ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΔτΧ ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ

ΚΕ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΚΗΡ ΚΗΡΥΞ

ΜΕΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

ΝΚ ΝΕΑ ΚΡΗΤΗ

Ν.ΚΗΡ ΝΕΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ

ΠΑΤ ΠΑΤΡΙΣ
 ΡΝ ΡΕΘΕΜΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ
 ΣΝ ΣΕΛΙΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ, Χανιά
 ΤΟΛ ΤΟΛΜΗ
 ΧΕ ΧΑΝΙΩΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
 ΧΝ ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ

1953

ΑΝΑΓ

1. Αιώνιο ψάρεμα (Σεπτέμβριος 1953)[Eternal fishing, September 1953].
2. Όνομα και έσωτερική πραγματικότητα (Όκτώβριος 1953). [Name and inner reality, October 1953].
3. Στῆς Αγάπης τό ἅγιο στρατί (Νοέμβριος 1953). [The holy path of Love, November 1953].
4. Ἡλιόδοσμα [ποίημα] (Δεκέμβριος 1953). [Sungiven (poem), December 1953].
5. Ὁ Λυτρωτής (Δεκέμβριος 1953). [The Saviour, December 1953].

1954

ΑΝΑΓ

6. Πρὸς ἀνέσπερο φῶς (Ἰανουάριος 1954).
7. Πρὸς τό χαμένο παρελθόν (Φεβρουάριος 1954).
8. Ἀρνήσεις (Μάρτιος 1954).
9. Σύμβολα ἀπὸ τὴν πορεία τοῦ θανάτου (Ἀπρίλιος 1954).
10. Τό νερό που φλογίζει τὴ δίψα (Μάιος 1954).
11. Κεῖνο πού μένει στό διάβα τοῦ κόσμου (Ἰούνιος 1954).
12. Γενῆτε σεις τραυματιοφορεῖς (Ἰούλιος 1954).
13. Ὡς πότε; (Αύγουστος 1954).
14. Μέτρον ἀγάπης (Σεπτέμβριος 1954).
15. Θεία σπορά (Όκτώβριος 1954).
16. Τρέξε στά μνήματα (Νοέμβριος 1954).
17. Σχέδια καί ὄνειρα (Δεκέμβριος 1954).

1955

ΑΝΑΓ

18. Ψυχική ἐγρήγορηση (Ἰανουάριος 1955).
19. Ξεχασμένες ἀλήθειες (Φεβρουάριος 1955).
20. Μακρόθυμοι (Μάρτιος 1955).
21. Ἀνάσταση καί ζωή (Ἀπρίλιος 1955).
22. Χριστιανικά Σύμβολα: Εἰσαγωγή (Ἀπρίλιος 1955).
23. Οἱ διαστροφεῖς (Ἰούνιος 1955).
24. Ἕνα γράμμα στοὺς Κρητικούς (Ἰούλιος 1955).
25. Τρία κέντρα τῆς χριστιανικῆς πίστεως (Αύγουστος 1955).
26. Στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἀγαθοῦ (Αύγουστος 55).
27. Αὐτοί πού κατέχουν τά πάντα (Σεπτέμβριος 1955).
28. Περιτομή...τῆς γέρικης θρησκευτικῆς ζωῆς μας (Όκτώβριος 1955).

29. Wir sind doch Brüder! (November 1955).
30. Πνευματική ένότης (Νοέμβριος 1955).
31. Χριστούγεννα (Γαλ. Δ' 4-7): Τό πλήρωμα τοῦ χρόνου (Δεκ.1955).

1956

ΑΝΑΓ

32. Γιά μιά ιδεώδη κοινωνία (Ἰανουάριος 1956).
33. Unser Dienst, Menschen froh machen (Φεβρουάριος 1956).
34. Οἱ Πατέρες καί ὁ κοινωνισμός των, Α' (Μάρτιος 1956).
35. Οἱ Πατέρες καί ὁ κοινωνισμός των, Β' (Ἀπρίλιος 1956).
36. Οἱ Πατέρες καί ὁ κοινωνισμός των, Γ' (Μάϊος 1956).
37. Τό πρόβλημα τοῦ γάμου (Ἰούνιος 1956).
38. Αἱ "κοινωνικαί ὑποχρεώσεις" καί ἡ σύγχρονος ζωή (Σεπτέμβριος 1956).
39. Τέχνη καί κοινωνία (Ὀκτώβριος 1956).
40. ὦ! ἀγαπημένε Θεέ, πόσον εἶσαι μακρυνά (Δεκέμβριος 1956).

1957

ΑΝΑΓ

41. Μανάδες φονιάδες (Μάιος 1957).
42. Σοβαροί προστά στή ζωή (Ἰούνιος 1957).
43. Φυγή ἀπό τήν πραγματικότητα (Σεπτέμβριος 1957).
44. Προστά στά πεθαμένα μας ἰδανικά (Ὀκτώβριος 1957).
45. Θά σωπάσωμε; (Νοέμβριος 1957).

1958

ΑΝΑΓ

46. Παῦλος καί ἐλευθερία (Ἰανουάριος 1958).
47. Δορυφόροι καί Θεός (Ἰούλιος 1958)
48. Τό Δ' Διεθνές Συνέδριον Ὁρθοδόξων Νέων (Σεπτέμβριος 1958).
- 1958].
49. "Ὑπακοή καί ἐλευθερία κατά τόν Ἀπόστολον Παῦλον", ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
41 (Θεσσαλονίκη 1958) 246-265.

1959

50. "Τό νόημα τῆς περισυλλογῆς" ΧΦ (Σεπτέμβριος 1959).
51. "Μεταπολεμικά προβλήματα τοῦ Γερμανικοῦ Προτεσταντισμοῦ" ΧΦ 5 (Νοέμβριος 1959)
71 - συνέχεια σειράς άρθρων).

1960

52. "Μεταξύ προόδου καί βαρβαρότητος", Ἀπόστολος Ἀνδρέας 461- 462 (11 καί 18 Μαΐου 1960).
53. "Ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τοῦ βιομηχανικοῦ ἀνθρώπου", ΧΚ 1-4 (1960) 12-13, 27-28, 37, 60 -61.

1961

54. "Προφύλαξη ἀπό τήν ἀγωνία τῆς ζωῆς", Μετάφραση ἀπό το γερμανικό πρωτότυπο, Fritz Joachim von Rintelen, ΧΚ 15 (1961) 212-213, (1962) 247-248.

1962

55. METAKENOSIS. *Griechenlands kulturelle Herausforderung durch die Aufklärung in der Sicht des Korais und des Oikonomos* (Diss., Mainz 1962), 2. Aufl. in: Archiv für Vergleichende Kulturwissenschaft, hrsg. von Anton Hilckman, Bd. 6, Verlag Anton Hain, Meisenheim am Glan 1970.
56. "Πίστις, Εὐχαριστία, Διακονία. Τό 79ον Συνέδριον τῶν ἐν Γερμανίᾳ Ρωμαιοκαθολικῶν", *Ἀπόστολος Ἀνδρέας* (5. 9. 1962 κ. ἐξ.-Α' μέχρι ΙΓ').

1963

57. "Eine Frage überschattet meine Bewunderung", in: *LEIBHAFTIGE ÖKUMENE*, hrsg. von Christian Berg und Franz von Hammerstein, Lettner-Verlag, Berlin-Stuttgart 1963, 188-196.
58. "Kirche und Gesellschaft in Griechenland", in: *Aktuelle Gespräche* 4 (Bad Boll, 1963) 8-13. ■
59. "Aus der Geschichte und Gegenwart des Athos", *Begegnung IX* (1963). [From History and Presence of Mount Athos, *Begegnung IX* (1963)].
60. Tausend Jahre Athosrepublik, in: *Der Konstantinsritter* 3 (Oktober 1963) 1-6. ■
61. Ἀποχαιρετισμός ἀπό τόν Spranger, *XK* 36 (1963) 147-149.

1964

62. "Griechenland von heute im Bild, Bericht über einen Bildvortrag", in: *Reutlinger Nachrichten* (7. Februar 1964).
63. "Papst und Patriarch auf dem Ölberg", in: *Stimme der Arbeit*, Stuttgart (8. 2. 1964) 3.
64. "Das liturgische Selbst - und Weltbewußtsein des byzantinischen Menschen", in: *KYRIOS IV.*, No 3 (1964) 206 - 218. ■
65. "Ein griechisches Problem: Gastarbeiter um der Mitgift Willen", [unter dem Pseudonym C.A. Lefkoritis], in: *Hannoversche Allgemeine Zeitung* (6.-7. Juni 1964).
66. "Kulturelle Metakenosis und kirchliche Diakonie", in: *Kirche in der Zeit XIX.* 7 (Düsseldorf 1964) 328-331.
67. "Τό νόημα τῆς ἑκατονταετηρίδος", *XK* (1964) 131 - 132.

1965

68. "Κοραῖς Ἀδαμάντιος", *Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία* 7 (Ἀθῆναι 1965) 818-825.
69. "Das griechische Schulwesen und die Ausbildung für soziale Berufe in Griechenland", in: *Der Konstantinsritter* 14 (1965) 5-12.

1966

70. "Ἀὼν Ἰωάννης", *Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία* 8 (Ἀθῆναι 1966) στ. 431-433.
71. "Μενωνῖται", *Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία* 8 (Ἀθῆναι 1966) στ. 993-994.
72. "Πολιτισμός", *Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία* 10 (1966) 507- 514. Καί ἀνάτυπον, Ἀθῆναι 1967.

1967

73. "Ἅγιον καί βέβηλον", *Μεγάλη Παιδαγωγική Ἐγκυκλοπαιδεία* - Herder, τόμ. 1 (Ἀθήνα 1967), 14-15.
74. "Ἀποκαλυπτική φιλοσοφία", *Μεγάλη Παιδαγωγική Ἐγκυκλοπαιδεία* - Herder, τόμ. 1 (Ἀθήνα 1967), 340-341.

75. “Αποκάλυψις, αλήθεια ἐξ ἀποκαλύψεως”, *Μεγάλη Παιδαγωγικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα* - Herder, τόμ. 1 (Ἀθήνα 1967) 441 - 442.
 76. “Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος”, *Μεγάλη Παιδαγωγικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα* - Herder, τόμ. 1 (Ἀθήνα 1967) 486-489.
 77. “Ἐκκλησία καὶ μὴ Χριστιανικαὶ Θρησκεῖαι κατὰ τὴν Β' Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ”, *ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ*, Χαριστήριον εἰς τὸν Καθηγ. Π. Χρήστου, Θεσσαλονίκη 1967, 487-500. Το αὐτὸ ὡς ἀνάτυπον, Θεσσαλονίκη 1967.
 78. “Συμμετοχὴ στὴν οἰκουμενικὴ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας”, *ΧΚ* 76 (1967) 99 - 100.- 100.
 79. “Κωνσταντῖνος Κριάρης, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Σελίνου”, *Κρητικὴ Ἑστία*, Ἀθήνα 1967.
- 1968**
80. “Κοραῖς, Ἀδαμάντιος”, *Μεγάλη Παιδαγωγικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα* - Herder, τόμ. Γ' (Ἀθῆναι 1968) 491- 493. ≡
 81. “Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς”, *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα* 12 (1968) στ. 187-190.
 82. “Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης”, *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα* 12 (1968) 873-877.
 83. “Πολιτισμὸς, Θρησκεία, Χριστιανισμὸς”, Ἀθῆναι 1968.
- 1969**
84. “Εὐχὴ λεχθεῖσα ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ Γωνιάς τὴν 20ὴν Ἰουλίου 1969 ἐπὶ τῇ πορείᾳ τῶν Ἀστροναυτῶν εἰς τὴν Σελήνην”, *ΧΚ* 98 (1969) 110.
- 1970**
85. “Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης”, *ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ* διετίας 1968-1969, Γωνιά 1970.
- 1971**
86. *ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΕΥΘΥΝΗΣ*, Ι, Α', 1968 - 1970. Εκδότης: Αλέξ. Κ. Παπαδερός. Ἐκδόσεις Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Γωνιά Κισάμου Χανίων 1971.
 87. “Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης. Τὸ Ἴδρυμα καὶ οἱ σκοποὶ του”. *ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΕΥΘΥΝΗΣ* Α', 1968-1970, Ἐκδόσεις Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Γωνιά Κισάμου Χανίων 1971, 66 - 87.
 88. “La formation du peuple Chrétien pour le futur Grand Concile de l' Eglise Orthodoxe”, *EPISKEPSIS* 23 (1971). [The preparation of the people of the Church for the Great Synod of the Orthodox Church].
- 1972**
89. “Προσφώνησις τοῦ κ. Εἰρηναίου” [κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἐνθρόνισής του στη Μητρόπολη Γερμανίας], *ΑΜΠΕΛΟΣ* 5-6 (1972) 4.
 90. “Ἀξιοὶ τῆς ἐλευθερίας”, *ΧΚ* 129 (1972) 33 - 34.
 91. “Ἀνάστασις καὶ ἐπανάστασις”, *ΧΚ* 130 (1972) 49 - 50.
 92. “Ἡ διάκρισις τῶν πνευμάτων”, *ΧΚ* 131 (1972) 65 - 66.
 93. “Ἡ κατάρρευσις τῶν αὐτονοήτων”, *ΧΚ* 132 (1972) 81 - 82.
 94. “Ἡ κατάρρευσις τῶν αὐτονοήτων. Ὁ Πατριάρχης καταλυτῆς”, *ΧΚ* 133 (1972), 97 - 101.
 95. “Ἀπὸ τὴν κηδεῖαν τοῦ Πατριάρχου”, *ΧΚ* 133 (1972) 109-110.
 96. “Ἡ κατάρρευσις τῶν αὐτονοήτων. Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς συντηρητὴς”, *ΧΚ* 134 (1972) 113 - 114.

97. "Η κατάρρευση τῶν αὐτονοήτων. Ἐκκλησία χωρὶς Θεολογία;" ΧΚ 135 (1972) 129 - 130.
98. "Ὁμίλῃ καὶ φῶς. Ἡ Μονή τῶν Βενεδικτίνων τῆς Σεφτόν Βελγίου", ΧΚ 135 (1972) 138 - 139.
99. "Η κατάρρευση τῶν αὐτονοήτων. Ἡ κρίσις τῆς Θεολογίας", ΧΚ 136 (1972) 145 - 146.
100. "Η κατάρρευση τῶν αὐτονοήτων. "Τά πρῶτα ἀπῆλθεν...ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα", ΧΚ 137 (1972) 161-162.
101. "Η παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου κόσμου" (Διορθόδοξον Θεολογικόν Συμπόσιον Θεσσαλονίκης), ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ 10 (1972).
102. "Τό Ὑπόμνημα τῶν Καθολικῶν τῆς Βορματίας περὶ ἐπανακρίσεως τοῦ Λουθήρου" (Πρόλογος -Μετάφραση ἀπὸ το γερμανικὸ πρωτότυπο), Χανιά 1972.
103. "Ἰδρυσίς Ορθοδόξου Οἰκουμενικοῦ Ἰνστιτούτου", (πρόταση κατὰ το Διορθόδοξον Θεολογικόν Συμπόσιον Θεσσαλονίκης, Ἀπόστολος Τίτος 10 (1972) 195 - 199.
104. "Weihnacht im "tostenstillen Lärm"", in: *Die Rheinpfalz*, 23-12-1972, 1. Τό αὐτό: *Der Konstantinsritter* 32 (1973) 2. Τό αὐτό: "Noel dans le "bruit-selence de mort"", (*LE CHEVALIER CONSTANTINIEN*).

1973

105. "Η κατάρρευση τῶν αὐτονοήτων. Νῦν καὶ ἀεὶ". ΧΚ 138, (1973) 4 - 5.
106. "Η κατάρρευση τῶν αὐτονοήτων. Ὅχι θρηνωδοὶ ἐρειπίων", ΧΚ 139 (1973) 17 - 18.
107. "Ἀντιλαβοῦ, Σῶσον, Ἐλέησον", ΧΚ 140 (1973) 33 - 35.
108. "Griechenland braucht Arbeitskräfte. Probleme eines Herkunftslandes", Berliner Sonntagsblatt 18 (6. Mai 1973) 2.
109. *Wovon leben die Menschen? Die Bibelarbeit vom 15. Deutschen Evangelischen Kirchentag*, Düsseldorf 1973 (Bibelarbeit über Luk. 15, 20-23, zusammen mit Walter Hollenweger), Stuttgart - Berlin 1973, 134 -144. in: *Deutscher Evangelischer Kirchentag Düsseldorf*. Dokumente. Kreuz Verlag, Stuttgart-Berlin 1973, 143-147, 150-152.
110. "Οἱ χριστιανικὲς Ἐκκλησίαις μπροστά σέ νέα καθήκοντα. Ἀνακαθορισμός τῆς ἀποστολῆς τους", *ΤΑ ΝΕΑ* (Ἀθήνα, 6. Αὐγούστου 1973) 5.
111. "Ἐπιβεβαιοῦται ἡ καταφρόνησις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων", *ΧΝ* (22. Δεκ. 1973).
112. "Τό Β΄ Διεθνὲς Συνέδριον τῆς «Ἐταιρείας τοῦ Δικαίου τῶν Ἀνατ. Ἐκκλησιῶν» ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἀκαδημίᾳ Κρήτης", *Ἀπόστολος Τίτος* 10 (1973) 181 - 187.

1974

113. "Integration oder Rückwanderung - eine Alternative?", in: *DIE INNERE MISSION* 9/10 (1974) 404 - 408. ■■■
114. "L' Academie Orthodoxe de Crete", *Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου* 3 (1974) 123-126.
115. "Τό πλήρωμα τοῦ χρόνου", ΧΚΣ 38 (1974), 1 καὶ 4.

1975

116. "Τό πνευματικὸ κέντρο τῆς Μεγαλονήσου μέ διεθνῇ ἀκτινοβολία" (συνέντευξις) *Περιοδικὸ ΚΡΗΤΗ*, (25. Ἰαν. 1975).
117. "Orthodoxy and Economy. A Dialogue with Alfred Müller-Armack", in: *SOCIAL COMPASS*, (International Review of Socio-Religious Studies) XXII, 1975/1, 33-66.
118. "Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκονομία. Διάλογος μέ τόν Alfred Müller-Armack", *Μετάφρασις*

- ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ Ἰσμήνης Κριάρη [βλπ. Προηγούμενο, ΘΕΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ, ἐπιμ. Γ. Μαντζαρίδου, Θεσσαλονίκη 1975, 83 - 165. -Τό αὐτό σέ μορφή βιβλίου: Ὁρθόδοξία καί Οἰκονομία, Θεσσαλονίκη 1975.
119. “Ἡ χριστιανική εὐθύνη στὸν κόσμο ποῦ ἔρχεται”, στο περιοδικό της Ι. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Αρκαδίας ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ 146 (1975) 3027 ἐξ. (μέχρι σελ. 3090).
120. “Συμπεράσματα καί προτάσεις τοῦ συνεδρίου Θεολόγων Καθηγητῶν Κρήτης”, ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ (Ἡράκλειον, Δεκ. 1975) 259-260.
121. “Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης”, Γωνιά Χανίων 1975 (πολυγραφημένη ἔκδοση).
- 1976**
122. “Ἡ Ἐκκλησία στή διακονία τῆς εἰρήνης”, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ 59 (Θεσσαλονίκη 1976) 254-258.
123. “ΓΙΑΧΒΕ ΓΙΡΕ”: Ὁ Κύριος λαμβάνει πρόνοιαν”, ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ 49 (Μάρτιος 1976) 3.
124. “Die Botschaft vom Frieden ist immer aktuell, weil sie allein Zukunft ermöglicht”, in: *Die Evangelische Frau* 12 (Neustadt-Pfalz Dez.1976) 3-4.
125. “Προσφώνηση πρὸς τὸν Μ. Στασινόπουλον, Ἡ παράκληση πορείας τοῦ ἀνθρώπου”, Ἐκδόσεις Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Γωνιά Κισάμου - Χανιά 1976, σελ. 5 -7.
126. “Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης”, Γωνιά Χανίων (1976).
- 1977**
127. “Gonia: Orthodoxe Akademie von Kreta. Frühgemüse für Kreta”, in: *Deutsches Allgemeines Sonntagsblatt* 5 (30. Januar 1977) 11.
128. “Ἡ Σύνοδος σέ σχέση μετ’ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καί τὸν κόσμον”, ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ 9 (1977) 180 -190.
129. [Εκδ.], *Τὰ νέα Πανεπιστήμια. Προβλήματα ὁργανώσεως καὶ ἀναπτύξεως*, Γωνιά Χανίων 1977.
- 1978**
130. *Orthodoxe Akademie von Kreta - Unsere Arbeit 1968 - 1977*, Gonia/Chania. ■
131. “Θρησκείες καί εἰρήνη στή Μεσόγειο”, ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ (Χανιά, 12-2-1978).
132. “Ἡ Μάχη τῆς Κρήτης”, ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ (Μάϊος - Ἰούνιος 1978).
133. “Προσφώνηση...πρὸς τὰ μέλη τῆς Β’ Συνάξεως τῶν Ἑλλήνων Βιβλικῶν Θεολόγων”, ΔΕΛΤΙΟ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ 2-3 (1978) 97-98.
134. “Ποιό εἶναι τὸ μέλλον τῆς προίκας στήν Ἑλλάδα;” ΚΗΡ (Χανιά, 18-5-1978).
135. “Ἀπὸ τῆς Μάχης τῆς Κρήτης. Ὁμιλία στήν Κάντανο”, ΧΚ 196 (1978) 104-106.
136. “Das Volksleben auf Kreta einst und noch!”, Chania 1978.
137. “Um Freiheit und Wahrheit. Die Kirche Kretas”, in: *MERIAN / KRETA* (Hamburg 4. XXXI/C 4701 EX/1978) 53-60.
138. *Die Liturgische Diakonie*, Otterbach 1978. - Πρβλ. SOP No 33, Dec. 1978.
- 1979**
139. “Liturgical Diaconia”, in: *Mid-Stream* XVIII, 2 (1979) 134-141.
140. “Auf dem Weg zu einer europäischen Sozialpolitik - im Horizont unserer Schau des Reiches Gottes, Ökumenische Vereinigung der Akademien und Laieninstitute in Europa”, *INFORMATIONSBRIEF* VIII. (März 1979) 27-31.

141. “Ο ἔσχατος κύκλος”, ΧΝ, 3. Ιουνίου 1979.
142. Τό Συμβούλιον Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν καί ἡ Ἡ' Γενική Συνέλευσή του στήν Κρήτη (Ὀκτώβριος 1979).

1980

143. “Liturgical Diaconia”, in: An Orthodox Approach to Diaconia. Consultation on Church and Service, Orthodox Academy of Crete, November 20-25, 1978, WCC, Geneva 1980, 17-46.
144. “Sozio-kulturelle Aspekte der EG - Erweiterung. Griechenland als Vermittler. Referat gehalten am 12. Juni 1980 im EG - Kommissionsgebäude, Orthodoxe Akademie von Kreta”, Chania 1980.
145. “Ἡ Μάχη καί ἡ Ἀντίσταση τῆς Κρήτης”, ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ τ. 254-255 (1980). [The Battle and the Resistance of Crete, KE, 254-255 (1980)].
146. Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης. Πρώτη Δεκαετία (1968-1977), Γωνιά Χανίων 1980, 1-70.

1981

147. “The “gadfly” on trial : The “political” commitment of the World Council of Churches”, in VOICES OF UNITY. Essays in honour of Dr W. A. Visser ‘t Hooft on the occasion of his 80th birthday, WCC, Geneva 1981, 78-91 (1983 second printing).
148. “Die “Pferdebremse” vor Gericht. Zum Streit um das “politische” Engagement des ÖRK”, in: Ökumenische Rundschau 4 (1981) 408 - 425. ■■■
149. “Τό Ἀρχάδι καί ὁ ἄνθρωπος τῆς Κρήτης τόν καιρό τοῦ Ὀλοκαυτώματος”, ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, τεύχη 272-273 (Ἀθήνα 1981). Το αὐτό και ἀνάτυπο, Ἀθῆναι 1981.
150. Ἡ παράδοση τῆς Κρήτης καί ἡ ἐπιβίωσή της, Ἀθήνα 1981 [Ἀνάτυπο ἀπό τά Πρακτικά τοῦ Α΄ Πανελληνίου Συνεδρίου Κρητικῶν Σωματείων].
151. “Γλῶσσα καί Πολιτισμός τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς διασποράς”, ΚΡΗΤΗ 94 (1981) 45-46, 95 (1981) 45-46.
152. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης. Τό Ἴδρυμα καί οἱ σκοποὶ του, Γωνιά Κισάμου Χανίων 1981 (Πρβλ. ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΕΥΘΥΝΗΣ, 1971).
153. Λειτουργική Διακονία. Ἡ κοινωνική ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας στό σύγχρονο κόσμο. Πρακτικά Διορθοδόξου Διασκέψεως. Ἐκδόσεις Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Χανιά 1981.
154. “Εὐχαριστιακή ὑπέρβαση τῆς Ἱστορίας” (εἰσήγηση στό ἑλληνο-βουλγαρικό Συμπόσιο Σόφιας, 1980), ΧΕΙΡΑΨΙΑ 28 (Ἅγιος Νικόλαος Κρήτης, 1981) 195-206.

1982

155. “Τό Ὁρθόδοξο γένος τῶν Βουλγάρων”, ΣΥΝΑΞΗ 3 (1982).
156. “Εὐρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητος. Κρήτη - Γαῦδος”. ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ 284 - 285 (1982) 421- 431.
157. “Προσφώνηση κατά την τελετή ἀνακηρύξεως του Παντελή Πρεβελάκη σε Εταῖρον της Ορθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης”, στον τόμο: Ἡ Κρήτη εορτάζει τον Πρεβελάκη, ἐκδ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, Χανιά 1982, 87 - 90.
158. “Grußwort [bei der Einweihung des Martin-Niemöller-Hauses]”, aus: Ökumenische Tage Mainz (16.- 19.9.). Wählt das Leben. Miteinander leben, voneinander lernen. Für eine menschliche Zukunft, hg. von Reinhard Hinzel, (1982) 300-303. Vgl. Arnoldshainer

1983

159. Ν. Δασκαλάκη, *Ψδαί πνευματικά, Έκδόσεις Όρθοδόξου Άκαδημίας Κρήτης*, Γωνιά Χανίων 1983.
160. “Μουσικολογικό Ψυχογράφημα”, στο παραπάνω βιβλίο, ιβ' - ιε'.
161. “Η διδασκαλία της Ιστορίας του Πολιτισμού και των Θρησκευτικών, Συζήτηση, Έκπαιδευτικοί Όμογενείς, 58 - 67.
162. *Die Orthodoxe Akademie von Kreta in Gonia Chania*, Gonia 1983.
163. “Skizzen aus dem Leben kretischer Priester”, in: *Wenn Theologie praktisch wird, Festschrift für Hauptpastor H. J. Quest*, hrsg. von J. Sonnenberg, Steinkopf Verlag, Stuttgart 1983, 230-245. ■
164. “Orthodoxe Akademie von Kreta”, in: *Ökumene-Lexikon*, Frankfurt/M., 1983, 32-33. ■
165. “Diakonie II, Orth. Sich”, in: *Ökumene-Lexikon*, Frankfurtu/M., 1983, 245-247. ■
166. “Nicht am Volk und am Leben vorbei. Reflektionen über Rezeption”, in: *Una Sancta* 3 (1983) 207 - 216 {Referat zu den BEM-Texten bei der VI. Vollversammlung des ÖRK in: Vancouver, 1983}.[1] ■
167. “Grußwort”, in: *ÖKUMENISCHE TAGE*, Mainz 1983, 300-303.
168. “Τό πλήρωμα του χρόνου”, *ΧΕΙΡΑΨΙΑ* 40 (Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1983) 397 - 398.
169. “Η Συνέλεση του Βανκούβερ όπως την είδαν εκπρόσωποι των Όρθοδόξων Πατριαρχείων”, *ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ* 172 (1. 12. 1983) 7.
170. “Αγώνας από τη Γωνιά για ένα παγκόσμιο βήμα της Ορθοδοξίας”, *ΧΚΣ* 146 (1983) 4 - 5 και 23.

1984

171. “L'État Socialiste et l'Église en Grèce: Le Danger de l'Autojustification (Interview)”, *SOP* 84 (Janvier 1984) 8-10.
172. “Άπόψεις διά τας σχέσεις Έκκλησίας και Πολιτείας εις την Ελλάδα σήμερα”, *ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ* 308 (1984) 6-7.[2] (πρβλ. *SOP*, Ιαν. 1984).
173. “Μουσικολογικό Ψυχογράφημα. Ό Άλέξανδρος Παπαδερός γράφει για τό Νίκο Δασκαλάκη”, *ΑΓΩΝΑΣ* (Χανιά, 13 και 15-5-1984).
174. “Ecumenism as Celebration, in: Faith and Faithfulness. Essays on contemporary ecumenical themes. A tribute to Philip A. Potter”, *WCC*, Geneva 1984, 28 - 39.
175. “Baptism, Eucharist, Ministry”, in: *The Ecumenical Review* 36, 2 (1984) 193 - 203.
176. “Some Thoughts on Reception: Not Forgetting the People and Life”, in: *MID - STREAM* XXIII.1 (1984) 51 - 63.
177. *Οίκουμενισμός: Κλήση και πρόκληση*, Έκδόσεις Όρθοδόξου Άκαδημίας Κρήτης, Γωνιά Χανίων 1984.
178. “Τό ΠΙΣΤΕΥΩ χωρίς ΦΙΛΙΟΚΒΕ”, *ΕΝΟΠΙΑ* 717 (1984) 219 - 220.
179. “Grußwort bei der Einweihung des Martin - Niemöller-Hauses am 31. August 1984”, in: *Arnoldshainer Akzente* 2 (1984) 9-10.
180. “Αναζήτηση λόγου παραμυθίας και ελπίδας”, *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ* 3 (1984) 44.

1985

181. "Jesus Christus - Herr der einen Welt und der einen Kirche. Reflektionen zu Kol.1, 15-23", in: *ÖF* 8 (1985) 131 - 149. ■■
182. "Plurale und doch EINE Welt", in: *ÖKUMENISCH LERNEN*. Ein Dank an Werner Simpfendorfer, Bad Boll 1985, 151 - 161. ■■
183. "Ökumene auf dem Prüfstand", *ÖRF - Ökumenische Morgenfeier*, 27. Jänner 1985, 1-19.
184. "Προς έναν υπεύθυνο Τουρισμό", *ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ* 171 (1985) 7.
185. "Διακονία και κοινωνικό Κράτος", *ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ* 68 (1985) 408-415.

1986

186. "Μεταποιήσατε το «ύδωρ τῆς χολῆς» σε ύδωρ ζωῆς", *ΔΚ* 2 (1986) 9.
187. "Zeithistorische Betrachtungen zur Entwicklung Kretas. Referat in der Orthodoxen Akademie Kretas am 11.6. 1986, in: Kreta - eine griechische Insel", in: *Arnoldshainer Protokolle* 2 '87, 40-43.
188. "Εγκαίνια του παρεκκλησίου της Ο.Α.Κ.", *ΔΚ* 2 (1986) 12.
189. "Quo vadis, Europa?", *ΔΚ* 3 (1986) 17-18.
190. "Θ' Γενική Συνέλευση του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών", *ΔΚ* 3 (1986) 24.
191. "Η Ορθόδοξος Ακαδημία του Νέου Βαλάμο", *ΔΚ* 4 (1986) 29 -30.
192. "Ian Cameron, ΑΡΚΑΔΙ (ἐλεύθερη ἀπόδοση Α.Π. από τα Αγγλικά)", στο περιοδικό της Ι. Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου *ΜΑΡΤΥΡΙΑ* 92 (1986)
193. *Κυρίλλου καί Μεθοδίου τῶν Ἁγίων Τεραποστόλων, μνήμη καί ὑπόμνηση*, Θεσσαλονίκη 1986. Το αυτό στο περιοδικό *Ὁρθόδοξη Παρουσία*, ΙΘ-Κ (1986) 14 - 17 και ΚΑ-ΚΒ (1986) 42 - 45.
194. "Σημεία τριβῆς κατά την εφαρμογή Εκπαιδευτικών Μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα", στον τόμο: *Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. Πανελλήνιο Παιδαγωγικό Συνέδριο. Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης, 11 - 13 Ιουλίου 1982*. Επιμέλεια Α. Καζαμία, Μ. Κασσωτάκη, Ρέθυμνο 1986, 277 - 283.
195. "Der Bischof in der Zeitenwende. Fragen aus der Orthodoxie zum heutigen Amtsverständnis der Kirche(n)" in: *DIAKONIA. Internationale Zeitschrift für die Praxis der Kirche*, Grünewald / Herder (1986/3) 174 - 178.
196. "Our Ecumenical Diaconia - Both Large and Small", in: *HOPE IN THE DESERT. The Churches' United Response to Human Need, 1944-1984*, Edited by Kenneth Slack, 1986 19 WCC, Geneva 1986, 91 - 106.
197. "Παιχνίδι με το φως και το σκότος", *ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ* (Αθήνα) Δεκ. 1986, 5.
198. "Makrodiakonia, Jumalan Kansan tehtävä ajassamme", in: *Aamun Koitto* No 23 (1986) 379 - 380.

1987

199. "Μετά ταύτα", *ΔΚ* 5 (1987) 33-34.
200. "Υπέρετρα κριτήρια", *ΔΚ* 6 (1987) 41-42.
201. "Ελληνίδες εργάτριες «συμπάλλουν» με τον Μπετόβεν!", *ΔΚ* 6 (1987) 48.

202. "Πονεῖν ἀνόητα; Ένα ερώτημα για τα «τέκνα τοῦ Ἀβραάμ»", ΔΚ 7 (1987) 49-52.
 203. "Διακονιάρης για τους άλλους (Πολύδωρος Βαρδουλάκης)", ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ Ιουνίος - Ιούλιος, (Αθήνα 1987) 3.
 204. "Makrodiakonia. Jumalan Kansan tehtävä meidän aikanamme", in: *DIAKONIA* 3 (Helsinki 1987) 4-7.
 205. "De Staat", *De Tijd* (17. April 1987) 34-35.
 206. "Makrodiakonia: Ein Auftrag für das Volk Gottes im Kontext unserer Zeit", in: *Una Sancta* 42 (1987 /1) 69 - 73. ■■
 207. "The Challenge of Racisme. Some Aspects of Orthodox Belief and Experience, in: Catalysing Hope for Justice, a tribute to C.I.Itty", ed. by W.R.Schmidt, WCC, in Association with Christian Conference of Asia, Singapore - Geneva 1987, pp. 33-42.
 208. "Contribution to: Diakonia 2000 - Called to be Neighbours. Larnaca", 1986, WCC Geneva 1987, 58 - 61.
 209. "Anfragen an Victorio Araya Guillén", in: *UNA SANCTA* 2 (1987) 141-144 (zur *DIAKONIA* 2000, WCC Geneva 1987).
 210. "Die Lima-Texte zu Taufe, Eucharistie und Amt als Schritte zur Einheit?" in: *Am Beginn des theologischen Dialogs. Dokumentation des römischen, des Wiener und des Salzburger Ökumenismus. Festschrift zum 75. Geburtstag von Theodor Piffl-Perçevi mit einem Geleitwort von Erzbischof Karl Berg*. Bd. 10 der PRO ORIENTE - Publikationen, Innsbruck-Wien 1987.
 211. "Geburt, Hochzeit und Tod auf Kreta", in: *Sympathie Magazin Europa* Nr 18 (Griechenland verstehen) Thomas Gaitanides (Redaktion), Starnberg 1987/1993/1997, 40-43. Vgl. Lieber Gast, 36-37. ■■
- 1988**
212. "Οδοιπορικό της Ασίας", ΔΚ 9 (1988) 67-80. ■■■
 213. "Πριν από 20 χρόνια!", ΔΚ 10 (1988) 81.
 214. "J P I C και C F C", ΔΚ 10 (1988) 82-83.
 215. "BEZ TROJTSY NIET NADAZDY NA PERESTROJKY" («Χωρίς Τροίτσα [Αγία Τριάδα] δεν υπάρχει ελπίδα για περεστρόϊκα») ΔΚ 11 (1988) 89-91.
 216. "Δικαιοσύνη καί ειρήνη κατεφίλησαν", ΔΚ 12 (1988) 97 - 98.
 217. "Τα μαύρα Όρη της Κρήτης", ΔΚ 12 (1988) 103.
 218. "Αναπτυξιακή Εταιρεία Σελίνου", ΔΚ 12 (1988) 104.
 219. "Die liturgische Diakonie. Diakonie in biblisch-theologischer Sicht", in: K. Raiser (Hr.), *Ökumenische Diakonie, Eine Option für das Leben*, Frankfurt am Main 1988 (ÖR 57) 104 -116.
 220. "Άγιο και βέβηλο, Παιδαγωγική και Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια", εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.
 221. "Αποκάλυψη, αλήθεια εξ Αποκαλύψεως", *Παιδαγωγική και Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια*, εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.
 222. "Αυτοκέφαλος Εκκλησία της Ελλάδος", *Παιδαγωγική και Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια*, εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.

223. “Η εκτέλεση της Μαίρις”, ΧΚΣ 204 (1988) 3.
 224. Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης. Δεύτερη Δεκαετία (1978 -1988), Χανιά 1988.
- 1989**
225. “Ὁράματα και παροράματα”, ΔΚ 13 (1989) 105.
 226. “Ενορία-Κοινότητα-Περιφέρεια”, ΔΚ 13 (1989) 112.
 227. “PURIFICATIO (Μια άλλη άποψη για την κάθαρση)”, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (Αθήνα, 20 Ιουλίου 1989) 18.
 228. “Η Συνέλευση της Βασιλείας”, ΔΚ 14 (1989) 116 - 117.
 229. “Ένωτιζόμενοι τήν αγωνίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου”, ΔΚ 15 (1989) 121 - 117.
 230. “Ανασκόπηση και προοπτική”, ΔΚ 16 (1989) 129 - 130.
 231. “Στον Χαλκηδόνο Μελίτωνα: Ὡρα σου καλή”, ΔΚ 16 (1989) 132 - 133.
 232. “Προς νέους από τη Σοβ. Ένωση”, ΔΚ 16 (1989) 136.
 233. “El monacato hoy en el Patricado de Constantinopla”, in: *Vida Religiosa* 66 (1989 /1) 223 - 230.
 234. “Μιά άλλη άποψη για την κάθαρση”, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (Αθήνα, 20. Ιουλ. 1989) 18.
 235. “An der Metamorphosis Europas mitwirken”, in: *Verantwortung der Kirche für Europa. Interdisziplinäre Gespräche zwischen Orthodoxen und Katholiken* (in der Orthodoxen Akademie Kretas), H. Krätzl, A. Papaderos, R. Plaschka, I. Weismeyer (Hg.) Religionspädagogisches Institut, Wien 1989, 9 - 10.
 236. “Drei Bilder - drei diakonische Aufgaben für die Kirchen Europas”, in: “*Dein Reich komme*” - Konferenz Europäischer Kirchen, Genf 1989.
 237. “Χρήστος Λεβεντάκης”, KHP (Χανιά) 25. Νοεμβρίου
- 1990**
238. “Εκκλησία και Καζαντζάκης”, ΧΝ, 24. Ιαν. 1990.
 239. (Alexander Madaritis, Pseudonym für A. K. Papaderos), “Der friedfertige Streiter Irineos. Ein Mann der Kirche, steinalt und ewigung, ist die größte Hoffnung für Kreta”, in: *MERIAN* (2. Feb. 1990/C 4701E) 44-48.
 240. “Noch ist der Gast ein Geschenk”, in: *MERIAN* (2. Feb. 1990/C 4701E) 50-54.
 241. “ΚΡΗΤΗ 2020”, ΔΚ 17 (1990) 141 - 142.
 242. “Ὀδοιπορικό στη Γεωργία”, ΔΚ 18 - 19 (1990) 154 -157.
 243. “Σύγχρονες εικόνες από τη Γεωργία”, ΤΟ ΒΗΜΑ (Αθήνα, 21. Οκτ. 1990).
 244. “Κραυγή στην έρημο”, ΔΚ 20 (1990) 161.
 245. ““Τί κωλύει με βαπτισθῆναι;”, ΔΚ 20 (1990) 164.
 246. “Κράτησε ψηλά το ήθος και το χατήρι της Κρήτης. Προσλαλιά κατά την κηδεία του Αλέξη Μινωτή στον Καθεδρικό Ναό Αθηνών”, ΔΚ 20 (1990) 166. Το αυτό, ΧΚΣ 226 (1990) 9.
 247. “Η Ζ΄ Γεν. Συνέλευση του Π.Σ.Ε.”, ΔΚ 20 (1990) 167.
 248. “Η παρακαταθήκη του ήθους”, KHP (Χανιά) 23. Αυγ. 1990.
- 1991**
249. “Arkadi Gol”f, ΔΚ 21 (1991) 169.
 250. “Από τη Ζ΄ Γενική Συνέλευση του Π.Σ.Ε.”, ΔΚ 21 (1991) 173.

251. "Μνήμη Μάχης, μάχη για την ειρήνη και τη ζωή", ΔΚ 22 (1991) 177 - 178.
252. "Εσμοί -ισμών και Ορθοδοξία", ΔΚ 23-24 (1991) 185 - 186.
253. "FACE TO FACE. Literature and Art in the renewal of the Church's Mission. A Project of the Orthodox Academy of Crete", in: *International Review of Mission*, Vol. LXXX, No. 317, January 1991, CWME/WCC, Geneva.
254. "Die sakramentale Struktur der Heilsverwirklichung. Das Handeln der Kirche in der sakramentalen Heilsverwirklichung nach orthodoxer Sicht", in: ÖF 14 (Graz 1991) 33 - 55. ■■■
255. "Leben aus der Kraft des Heiligen Geistes in der "säkularen" Welt, in: ÖF 1 (München 1991) 31- 48.
256. "Erneuerung im Sinne des göttlichen Heilsplans", in: *Diakonie* 1(1991) 5 -11.
257. "Μεταμόρφωση και παραμόρφωση του πολιτισμού στην Κρήτη", ΑτΚ 31 Ιουλ.-7 Αυγ. 1991. Το αυτό ΚΗΡ 4-10 Αυγ. 1991, ΧΕ 1-7 Αυγ. 1991, ΜΕΣ 2-4 Αυγ. 1991.
258. "Grusswort an die Mitglieder der Studienkonsultation der KEK", ΟΑΚ 7.-14. Oktober 1991, in: *Praktische Aspekte der Mission der Kirche in einem sich wandelnden Europa*, KEK Genf 1993, 14.
259. "Εσμοί -ισμών και Ορθοδοξία", ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ 23-24 (1991) 185.
260. "Ο Θεός να φυλάει τους Αλβανούς", ΧΕ, 12. Δεκ. 1991.

1992

261. "Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας μέλος του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών", ΚΗΡ (Χανιά) 21. Φεβρ. 1992.
262. "Ο Θεός ενώνε"ι, ΔΚ 26 (1992) 201.
263. "Ευχαριστήρια αντιφώνηση", ΔΚ 26 (1992) 206 - 207.
264. "Η Γ' Γεν. Συνέλευση του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (Κ.Ε.Κ.)", ΔΚ 27 (1992) 213 - 214.
265. "Προσφώνηση προς τον Οικουμενικόν Πατριάρχη Βαρθολομαίον", ΔΚ 28 (1992) 220 και 222.
266. "Γραμπούσα - Ο Ερημίτης της Μεσογείου", ΚΡΗΤ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ (Ρέθυμνο) 18. Ιαν. 1992.
267. "Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης. Η πρώτη είκοσαετία και η ἀνακήρυξη τοῦ Φιλαδελφείας Βαρθολομαίου εἰς Ἑταῖρον τοῦ Ἰδρυματος, "ΤΕΡΤΙΟΣ" - ΟΡΘ. ΑΚΑΔ. ΚΡΗΤΗΣ, 1992.
268. "Ένα τελευταίο γράμμα στη Φωτεινή Ανουσάκη", ΚΗΡ 17.6. 1992. Το αυτό, ΧΕ, 18. 6. 1992. Το αυτό, ΧΚΣ, έκτακτη έκδοση, Φθινόπωρο 1992, 5.

1993

269. "Στο κατώφλι της Γ' Χιλιετίας", ΔΚ 29 (1993) 225 - 126.
270. "Από τις εργασίες της Κεντρικής Επιτροπής του Κ.Ε.Κ.", ΔΚ 29 (1993) 230.
271. "Ορθοδοξία και Ευρώπη", ΔΚ 30 (1993) 236.
272. "Παγκόσμια Διάσκεψη των Χριστιανικών Ακαδημιών στην Αμερική", ΔΚ 30 (1993) 247.
273. "Δόξα - Ειρήνη - Ευδοκία", ΔΚ 31 (1993) 249.
274. "Ο Ειρηναίος Γαλανάκης και η Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης. Η Αρχιερατεία του

Ειρηναίου Γαλανάκη στη Γερμανία”, στον τόμο: *Η Κρήτη γιορτάζει τον Ιεράρχη Ειρηναίο Γαλανάκη...*, έκδοση της Ιστορικής, Λαογραφικής και Αρχαιολογικής Εταιρείας Κρήτης, Χανιά, Μάρτιος 1993, 18 – 27.

275. “Chairman’s Report. More precisely, a plea for ecumenical defiance!”, in: *Conference of European Churches - Minutes of the Meeting of the Central Committee*, Geneva 1993, 48 - 57.
276. *Η Ενωμένη Ευρώπη και η εθνική μας ταυτότητα. Κείμενα-παρεμβάσεις σε Μαθητικό Συνέδριο στην Ορθόδοξο Ακαδημία Κρήτης*, Ηράκλειο 1993.
277. “Ökumenische Hoffnungen für Europa an der Schwelle zum Dritten Jahrtausend”, in: *ÖF* 16 (Graz 1993) 33-47.
278. “Παιδαγωγικές πτυχές του εμπερίστατου της Ορθοδοξίας” (Εισήγηση στο Παγκρήτιο Θεολογικό Συνέδριο του Συνδέσμου Κρητών Θεολόγων, 1993) στο συλλογικό έργο: *Το εμπερίστατο της Ορθοδοξίας*, Σπήλι Ρεθύμνης (1993) 137-138.
279. “Ελληνική Παιδεία και Ευρώπη” (διάλογος με μαθητές) Εφημ. ΜΕΣ, 17. και 18. Δεκ. 1993, σελ. 8.

1994

280. “Unsere christlichen Türken...”, *ΔΚ* 32 (1994) 257 – 258.
281. “Θρησκείες και ειρήνη στη Μ. Ανατολή”, *ΔΚ* 35 (1994) 285 – 287.
282. “Ο Μοναχισμός και το μέλλον της Ευρώπης”, *ΔΚ* 34 (1994) 273.
283. “Κριτήρια για την αναδιοργάνωση της Έκκλησιαστικής Έκπαιδευσεως κατά τόν Ν. Νησιώτη”, στον αναμνηστικό τόμο: *Νικόλαος Άγγ. Νησιώτης, Θρησκεία, Φιλοσοφία καί Άθλητισμός σέ διάλογο*, Άθηναι 1994, 278 -286.

1995

284. “VERSÖHNUNG - Gabe Gottes und Quelle neuen Lebens”, in: *ÖF* 18, (Graz 1995) 119-135 [Referat bei der gemeinsamen Sitzung der Vollversammlung des Rates der Europäischen Bischofskonferenzen (Concilium Conferentiarum Episcoporum Europae, CCEE) und des-Zentralausschusses der Konferenz Europäischer Kirchen (KEK), 11.-14. Mai 1995 in Assisi]. ■
285. “Eucharistie und Diakonie in orthodoxer Sicht”, *DIAKONIA* 3 (1995) 176-182. ■
286. “Europa aus griechisch-orthodoxer Sicht”, στο *ΚΑΙΡΟΣ*. Τόμος τιμητικός στον Ομότιμο Καθηγητή *Δαμιανό Αθ. Δόικο*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεολογική Σχολή - Τμήμα Θεολογίας, Επιστημονική Επετηρίδα, τόμος 5 - Θεσσαλονίκη 1995, σελ.607-639. ■
287. “The Euromediterranean Youth Centre: Towards World Citizenship and Global Responsibility”, in: *Towards a War-Free World. Proceedings of the Forty-Fourth Pugwash Conference on Science and World Affairs, Kolymbari, Crete, Greece 30 June – 6 July 1994*, *World Scientific* 1995, pp.139 – 142.
288. “Kreta und Bad Boll”, in: *Aktuelle Gespräche* 4 (Evang. Akademie Bad Boll, Dez. 1995), 21-22.

1996

289. “ΩΔΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ”, *ΔΚ* 40 (1996, ένθετο μετά τη σελ. 324).[3]

290. “Καταλλαγή”, ΔΚ 41 (1996) 329.
291. “Ναι στην αλήθεια”, ΔΚ 42 (1996) 337.
292. “Χρονικών διάλογοι...[με τον Νίκο Μαρκάκη]”, ΧΚΣ 267 (1996) 3 και 14.
293. “[Theodor Strohm], “Διάλογοι Καταλλαγής” - Dialoge der Versöhnung. Interview mit Prof. Alexandros Papadero’s, in: *Ruprecht -Karls - Universität Heidelberg. Diakoniewissenschaftliches Institut der Theologischen Fakultät. Diakonie im ökumenischen Kontext*, Nr. 29, 1995/1996, 4 -11. ■

1997

294. “Γραφείον τελετών το μιτάτο”, ΧΚΣ 275 (1997) 13.
295. “Το Γεωργιανό πρόβλημα”, ΔΚ 45 (1997) 371 - 372.
296. “Καταλλαγή: Δωρεά του Θεού και πηγή νέας ζωής. Οι Οικουμενικές Συνελεύσεις του Graz (Β’ Ευρωπαϊκή Οικουμενική Συνέλευση ΚΕΚ - CCEE και 11η Γενική Συνέλευση του ΚΕΚ)”, ΔΚ 45 (1997) 372 - 374.
297. “Συνήλθε η νέα Κεντρική Επιτροπή του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών”, ΔΚ 47 (1997) 388 - 389.
298. “Πρώτο ευρωπαϊκό σεμινάριο για την ανάπτυξη Ορθοδόξων Ακαδημιών”, ΔΚ 47 (1997) 389.
299. “Pluralität und Wahrheitsanspruch. Von der Verschiedenheit religiöser Kulturen zu einer Kultur religiöser Verschiedenheit”, στο συλλογικό έργο *EUROPABILDER. Die Bedeutung der Religionen für die Europäische Integration*, Evang. Akademie Loccum 1997, 73-78.
300. “Καταλλαγή. Δώρο του Θεού καί πηγή νέας ζωής, Μετάφραση Ιω. Πέτρου”, ΚΑΘ’ ΟΔΟΝ 12 (Θεσσαλονίκη 1997) 21-34.
301. *Wie immer geredet wurde, so haben wir auch zu reden!*, Pastoralamt der Erzdiözese Wien (Hg.) 1997. ■
302. “Kreta II. Kirchengeschichte”, *Herder Lexikon für Theologie und Kirche*, 1997, 439-440.
303. “Diakonisch-soziale Aspekte des griechisch-orthodoxen Verständnisses vom Menschen, von der Welt und der Geschichte”, in: Theodor Strohm (Hrsg.) *Diakonie in Europa. Ein internationaler und ökumenischer Forschungsaustausch, Veröffentlichungen des Diakoniewissenschaftlichen Instituts an der Universität Heidelberg Band 8*, Heidelberg 1997, 112-139. ■
304. “Νίκος Καζαντζάκης”, ΧΕ, (25. Οκτ. 1997) 8.
305. “Σύγκλιση, σύγκρουση, διάλογος”, στον τόμο: *Ὁρθοδοξία καί ἡ τῶν πάντων ἐνότης*. Ἑκδόσεις Ἱεροῦς Μονῆς Κουτλουμουσίου, Ἅγιον Ὅρος 1997, 199-207.

1998

306. “30 ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ! Του κόσμου ο πόνος, πόνος μου κι οι χάρες του χαρές μου”, ΔΚ 50 (1998) 407.
307. “Η Καινή Διαθήκη για το παιδί”, ΔΚ 50 (1998) 423-426.
308. “Die Winde Kretas und der Oikumene. Reflektionen zu Apg 27”, in: *Orthodoxie in Begegnung und Dialog. Festgabe für Metropolit Augoustinos*, hrsg. von Anastasios Kallis und Bischof Evmenios (Tamiolakis) von Lefka unter Mitarbeit von Ines Kallis, Theophano

309. "Auf einem gespannten Seil tanzen, ANSTÖSSE;", *Evang. Akademie Hofgeismar* 3 – 4 (1998) 8-9.
310. "Οι νεοφαναίς αιρέσεις", *ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ* 378 (1998) 186-190.
311. Γλώσσα και Πολιτισμός", *Εφημερ. ΜΕΣ*, Ηράκλειον, 10. Απριλίου 1998, σελ. 12-13, 11. Απριλίου, 12-13, και 12. Απριλίου 12.
312. "Ο.Α.Κ.: Συμβολή στην προβολή του τόπου μας στο εξωτερικό", *ΧΚΣ* (1998) 7.
313. "Αλέξανδρος Κονταδάς", *ΕΛΛΩΤΙΑ* 7 (Χανιά 1998) 349-354.
314. "Προσφώνηση προς τήν Α.Θ.Π. τόν Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖον στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης (20. 11. 1992)" στον τόμο: I.M.Χατζηφώτης, *ΦΑΝΑΡΙ - ΚΡΗΤΗ*, Αθήνα 1998, 204 - 208.

1999

315. "Η ζωή επικράνη!", *ΔΚ* 52 (1999) 427 - 428.
316. "Μια ευλογημένη σκέψη", *ΔΚ* 53 (1999) 447.
317. "Η εκκλησιαστική εκπαίδευση και ο κόσμος που έρχεται", *ΔΚ* 54 (1999) 461 – 462.
318. "Έν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος...", *ΔΚ* 55 (1999) 463.
319. "Ο γενικός προσανατολισμός της Παιδείας, οι προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και ο ρόλος της θρησκευτικής αγωγής", *ΔΚ* 55 (1999) 472 – 473.
320. "Μένομεν ἀκλόνητοι...". Το Ακρωτήρι συνεχίζει να διδάσκει". *ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΧΑΝΙΑ* 34-37 (1999) 3 - 12.
321. "Ίδρυμα «Ελευθέριος Βενιζέλος»", *Χανιώτικη Ελευθεροτυπία*, 18. Ιουνίου 1999, 10.
322. "ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΕΒΕΝΤΑΚΗΣ (1912 – 1989)" στο βιβλίο: Α. Δεικτάκη, *Χανιώτες Λαϊκοί Μουσικοί που δεν υπάρχουν πια*, Καστέλλι Κισάμου 1999, σελ. 116.
323. "Erinnerungen für die Zukunft", in: Gurney R. (Hg), *40 Jahre KEK*, Genf 1999, 74-79. Το αυτό: *Mémoires pour le futur*, in: Gurney R. (éd), *La KEK a 40 ans*, KEK Genève 1999, 71- 77. ■■■■■
324. "The Contemporary Orthodox Church: Challenged and Responding", *REFORMED REVIEW* 52.3 (1999) 225 – 234.
325. "Καταστροφή των τριών χωριών στα πλαίσια της Αντίστασης στο Σέλινο", *ΧΚΣ* 305 (1999) 8 και 14.
326. *ΕΛΛΗΝ ΛΟΓΟΣ. ΟΥΚ ΟΙΔΑ Α ΟΙΔΑ*, Τεύχος Α', Εκδόσεις Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης, Χανιά 1999. Β' έκδοση, αναθεωρημένη – εμπλουτισμένη, Χανιά 2001. Γ' έκδοση, αναθεωρημένη – εμπλουτισμένη, Χανιά 2002.
327. *Greek you already know. Le grec que tu connais déjà. Dir schon bekanntes Griechisch. Греческий, который ты уже знаешь.*, Chania 2002.

2000

328. "Εγώ εξέλεξάμην ὑμᾶς. Ένα σχόλιο για τις πρόσφατες εκλογές", *ΔΚ* 56 (2000) 475.
329. "Η παρακαταθήκη του παρελθόντος για το παρόν και το μέλλον της ενοριακής ζωής", *ΔΚ* 56 (2000) 482 - 483.
330. "Το βιβλίο της ζωής", *ΔΚ* 57 (2000) 487 – 488.
331. "Ο Νικόλαος Β. Τωμαδάκης και τα Χανιά", *ΔΚ* 57 (2000) 499.

332. “Ταῦτα λάλει καί παρακάλει καί ἔλεγε μετά πάσης ἐπιταγῆς• μηδεὶς σου περιφρονεῖτω” (Τίτ. 2, 15) ΔΚ 58 (2000) 509.
 333. “Μικροδιακονία και μακροδιακονία”, ΔΚ 59 (2000) 522-524. [Microdiakonia and macrodiakonia, DK 59 (2000) 522 -524.]
 334. “Η Αφροδίτη, ο Σέργιος και η Ευρώπη”, ΔΚ 59 (2000) 534.
 335. “La diaconie liturgique”, in: *Parole orthodoxe, cerf/SOP*, Paris 2000, 339-350.
 336. “Biblische und Theologische Grundlagen der Caritas”, in: W. Lazewski/H.Pompey/H. Skorowski (Hrsg) *Caritas Cristi urget nos. Caritas w Europie w trzecim tysiącleciu [Caritas in Europa im 3. Jahrtausend]. Internationaler Caritaswissenschaftlicher Kongreß*. Warszawa, 22.-26. 9. 1999. Warszawa 2000, 101- 108.
 337. “Ανθρώπινα Δικαιώματα στην παρούσα κοινωνία”, στον τόμο: *Τέταρτος κύκλος Διαλόγου μεταξύ των Ορθοδόξων Εκκλησιών και της Ομάδας του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος (Χριστιανοδημοκράτες) και των Ευρωπαϊών Δημοκρατών*, 8-9. Ιουνίου 2000, Κωνσταντινούπολη 2003, σελ. 91 – 100.
 338. “Ανθρώπινα δικαιώματα στη σύγχρονη κοινωνία”, ΜΕΣ (21. Ιουνίου 2000) 16 – 17. Το αυτό, ΚΗΡ (4 και 5. Ιουλίου 2000).
 339. “Eine theologische Reaktion”, in: *Konferenz Europäischer Kirchen, Die Rolle der Kirchenim Prozess der europäischen Integration - eine Suche nach gemeinsamen europäischen Werten*, Jasi, Rumänien, Oktober 2000, 28-33.
 340. “Η ΟΑΚ εμπνέεται και καθοδηγείται από τον επίσκοπο”, ΧΕ, 22. Αυγ. 2000.
- 2001**
341. “Προσφώνηση την Κυριακή της Ορθοδοξίας”, ΔΚ 60 (2001) 541 και 544.
 342. “Βιοηθική και Υγεία”, ΔΚ 60 (2001) 545 - 546.
 343. “Σαλευθήσονται τα θεμέλια της γης,” ΔΚ 61 (2001) 552.
 344. “Θεός οὐ μνηστρεῖται”, ΔΚ 62 (2001) 568.
 345. “Η κρητική μαντινάδα και τα σύγχρονα παθήματά της”, ΔΚ 62 (2001) 573 και 576 (βλπ. ολόκληρο το κείμενο στη ΧΕ 8.8. 2001).
 346. “Η αποστολή της Ορθοδοξίας στην Ευρώπη – ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση – και το καθήκον μας, να κηρύττουμε το Ευαγγέλιον”, ΔΚ 62 (2001) 576 - 580.
 347. “Παγκοσμιοποίηση της ειρήνης και της αγάπης”, ΔΚ 63 (2001) 583 -584.
 348. “ΕΚΡΥΣΗ. Μια ματιά στη Φιλοσοφία του Πολιτισμού από τη σκοπιά του παραλαμβάνω και παραδίδω”, ΔΚ 63 (2001) 593 -594.
 349. “Βιοηθική και Υγεία”, στον τόμο: *ΚΡΗΤΗ 2020 - Υγεία, Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης -Τμήμα Ιατρικής Πανεπιστημίου Κρήτης* (εκδ.), ΟΑΚ-Κολυμπάρι Χανίων 2001, 75-86.
 350. “Διαλογική διαβίου μάθηση”, στον τόμο: *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και διαβίου μάθηση. Διεθνής εμπειρία και ελληνική προοπτική. Πρακτικά 9^{ου} Παιδαγωγικού Συνεδρίου* (Βόλος 1999), Επιμέλεια Κ. Χάρης – Ν. Πετρουλάκης και Σ. Νικόδημος, Εκδόσεις «Ατραπός», Αθήνα 2001, 145 – 172.
 351. “Χαμένο χειρόγραφο επιστρέφει στη Μονή Γωνιάς”, ΧΝ, 6. Ιουλίου 2001, 10. Πρβλ. και λοιπές εφημερίδες της Κρήτης, της αυτής ημερομηνίας ή της επομένης.
 352. “Greetings of the Conference of European Churches on the Occasion of 1700th

- Anniversary of the Proclamation of Christianity in Armenia", in: *The Contribution of the Armenian Church to the Christian Witness in the Middle East*, edit. by Seta B. Dadoyan, The Armenian Catholicosate of Cilicia, Antelias, Lebanon 2001, pp. 121- 122.
353. "Η Κρητική μαντινάδα και τα σύγχρονα παθήματά της", στον τόμο: *Δήμος Ακρωτηρίου, Πεπραγμένα Συνεδρίου "Η Κρητική Μαντινάδα"*, 4-5 Αυγούστου 2001, Επιμέλεια Κ. Δ. Μουτζούρης, Ακρωτήρι 2002, 193-199. Το αυτό στην εφημερίδα ΧΕ, 8. Αυγούστου 2001, 10 -11. Το αυτό στην εφημερίδα ΜΕΣ, 8. Αυγ. 2001, 11.
354. "Wurzeln europäischer Identität-Mythen stellen Fragen an uns", in: *Europa-in welcher Verfassung? Orientierungen auf dem Weg zur Finalität des europäischen Einigungsprozesses. Loccumer Protokolle 68/00*, Loccum, 2001, 163 - 172.
355. "Käiris Theophilos", in: *Religion in Geschichte und Gegenwart*, vierte Auflage, RGG Bd. 4, Mohr Siebeck (Tübingen 2001), 738-739. [Käiris Theofilos, in: *Religion Past and Present*, fourth edition, RGG, Mohr Siebeck (Tübingen 2001), 738-739.]
356. "Korais Adamantios", in: *RGG, Bd. 4*, Mohr Siebeck (Tübingen 2001), 1678-79. [Korais Adamantios, in: *Religion Past and Present*, fourth edition, RGG, Mohr Siebeck (Tübingen 2001), 1678-79.]
357. "Kreta. Kirche von", in: *RGG, Bd. 4*, Mohr Siebeck (Tübingen 2001), 1743. [Crete. Church of, in: *Religion Past and Present*, fourth edition, in: RGG, Mohr Siebeck (Tübingen 2001), 1743.]
- 2002**
358. "Τί ἐστιν ἀλήθεια;" , ΔΚ 64 (2002) 599 -600.
359. "Ο Μύθος του Ανταίου και η Τοπική Ιστορία", ΔΚ 65 (2002) 625 - 628.
360. "Εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη, εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη" (Α΄ Κορ. 12, 26)", ΔΚ 65 (2002) 629. Το αυτό: ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ 336 (2002) 10.
361. "Η Βαβέλ της Αθήνας", ΔΚ 66 (2002) 631 - 632.
362. "Το σοκ της 11ης Σεπτεμβρίου και τα επακόλουθά του. Η περίπτωση των Υπερασπιστών των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων", ΔΚ 66 (2002) 640 - 641.
363. "Ο Λόγος του Θεού και τα παράλογα του ανθρώπου", ΔΚ 67 (2002) 647 -648.
364. "Προσφώνηση προς τον Σεβασμ. Μητροπολίτην Περγάμου Ιωάννην", ΔΚ 67 (2002) 656 και 660.
365. (Εκδ.) *Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Εὐτυχοῦς μετὰ Παρακλητικοῦ Κανόνας καί Οἱκῶν εἰκοσιτεσσάρων. Ἐποιήθησαν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὑπὸ Γερασίου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*. Χανιά 2002, 22004.
366. "Makrakis Apostolos", in: *RGG, Bd. 5*, Mohr Siebeck (Tübingen 2002) 706.
367. "Oikonomos Konstantinos", in: *RGG, Bd. 6*, Mohr Siebeck (Tübingen 2003) 497.
368. "Papadopoulos Chrysostomos", in: *RGG, Bd. 6*, Mohr Siebeck (Tübingen 2003) 861.
369. "Pharmakides Konstantinos", in: *RGG, Bd. 6*, Mohr Siebeck (Tübingen 2003) 1264.
370. "Καταπατώνται βάνανσα τα ανθρώπινα δικαιώματα", ΧΕ, 21. Σεπτ. 2002, 15.
371. "Orthodoxe Hymnographie zum 1. September, dem Tag des Gebetes und der Feier für

die Bewahrung der Schöpfung”, *Ökumenische Rundschau*, 51. Jahrg. (Oktober 2002, Heft 4) 438 - 449. [“Orthodox Hymnography for the 1st of September”, the Day of Prayer and Celebration for the Protection of the Creation, *Ökumenische Rundschau*, annual volume 51 (October 2002, No. 4) 438 - 449.] ■

372. (ed. with H. Thoolen) *11 September Aftershock: the case of Human Rights Defenders. Report of the Meeting of Human Rights Defenders at the OAC, Crete, 18 - 21 September, 2002.*
373. *If one part suffers, all suffer together. If one flourishes, all rejoice together. Keynote speech, Associated Country Women of the World, “Working with Women Worldwide”, European Area Conference, Orthodox Academy of Crete 2002.*

2003

374. “Ελευθέριος Οικονόμου”, ΔΚ 68 (2003) 667 - 669.
375. “Μαρίνα Λαμπράκη - Πλάκα”, ΔΚ 68 (2003) 673 - 674.
376. “Προσφώνηση...στη Μόσχα”, ΔΚ 68 (2003) 678.
377. “Θεοκτονία δια Συντάγματος”, ΔΚ 69 (2003) 679 - 680.
378. “In absentia Dei - Der Streit um den Gottesbezug in der Europäischen Verfassung”, in: *Orthodoxie Aktuell* 10/2003, 2-3.
379. “Χριστιανά τά τέλη της ζωής ἡμῶν”, ΔΚ 69 (2003) 688 - 693.
380. Το “Περιβόλι του Αποδήμου”, ΔΚ 70 (2003) 704.[5]
381. “Ο τρόχαλος του Μπάριπα - Γιάννη”. Εισήγηση στο Συνέδριο Κρητών όπου γης (ΟΑΚ, 20 - 24 Αυγούστου 2003) ΔΚ 70 (2003) 706 - 707 ■■■
382. “ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Μεθ’ ἡμῶν ὁ Θεός!”, ΔΚ 71 (2003) 711 - 712.
383. “60 χρόνια μετά...”, ΧΚΣ (2003), 7.
384. “De Kretenzische geest: Onashankelijk Maar Saamhorig, Interview met Thanasis Apostolou”, *GRIEKENLAND Magazine*, Hefst 2003, p. 22-23 (Photo: Christel Meijerman).
385. [έκδ. με Β. Γκέκα, Πολυτεχνείο Κρήτης), *Α΄ Διεθνές Συνέδριο: Χριστιανική Ανθρωπολογία και Βιοτεχνολογική Πρόοδος* (Εισηγήσεις), Εκδόσεις Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης, Πολυτ. Κρήτης, Χανιά 2003. Το αυτό αγγλιστί:

2004

386. “Τίς ἔκλειπεν ἡμῶν τήν ἐλπίδα;”, ΔΚ 72 (2004) 719 - 720.
387. “Ορθόδοξος Ιεραποστολή στον κόσμο που έρχεται”, ΔΚ 72 (2004) 728 - 732.
388. “Στη μνήμη του Κώστα Μπάκα”, ΔΚ 72 (2004) 734. Το αυτό στην Εφημ. *KHP* (Χανιά, 28 Ιαν. 2004) 11 και σε όλο τον Τύπο Κρήτης.
389. “Η Φλόγα”, ΔΚ 73 (2004) 735 - 736.
390. “Η Εκκλησία στη διακονία των ψυχικά πασχόντων”, ΔΚ 73 (2004) 741 και 744 - 747.
391. “Ευρώπη: Παιδεία και Πολιτισμός”, ΔΚ 74 (2004) 751 - 752.
392. “Το δίκαιον και η αδικημένη δικαιοσύνη”, ΔΚ 74 (2004) 753.
393. “Σύγχρονα βιοηθικά διλήμματα”, ΔΚ 74 (2004) 757 και 760 - 764.
394. “Η Φάτνη, το Ντοβλέτι και η Λέσχη”, ΔΚ 75 (2004) 767 - 769.
395. “Προσφώνηση προς τα μέλη του συνεδρίου: Οι Περιφέρειες, πηγή τεχνογνωσίας”, ΔΚ 75 (2004) 770.

396. “Η BABEΛ των ραδιοτηλεοπτικών διαλόγων”, εφημ. ΧΑΝΙΩΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 7. Φεβρ. 2004.
397. “Επικήδειος στον Γεώργιο Ναναδάκη”, ΧΝ (Χανιά, 1. Φεβρ. 2004) 35.
398. “Πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Ἑτερότητα καὶ κοινωνία”. Στό συλλογικό ἔργο: Θεολογία καὶ κόσμος σέ διάλογο. Τιμητικός Τόμος στόν Καθηγητὴ Γεώργιο Ἰ. Μαντζαρίδη, Ἑκδόσεις “Π. Πουρνάρα”, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 445 - 460.
399. “Γαίας Χανίων δίκαιος ἔπαινος (Βιβλιοκρισία)”, ΧΝ, 20 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 35.
400. “Diakonie der Versöhnung”, in: Hans-Hermann Tiemann (Hg.) *Erinnerung an Hans-Jürgen-Quest (1924-1999)*, Lit Verlag, Münster 2004, 111-115.
401. Predigt in St. Michaelis – Hamburg, in: Hans-Hermann Tiemann (Hg.) *Erinnerung an Hans-Jürgen-Quest (1924-1999)*, Lit Verlag, Münster 2004, 115-122.

2005

402. “Ἐκκλησία ἀτυράννητος πόλις ἐπὶ τῆς γῆς”, ΔΚ 76 (2005) 783.
403. “Ἐρωτήματα που ζητοῦν ἀπάντηση”, ΔΚ 76 (2005) 795 – 796.
404. “Ἀναμνήσεις και παραινέσεις”, ΔΚ 77 (2005) 799 – 800.
405. “Παραχάραξη: Ἐνα θεολογικό σχόλιο”, ΔΚ 77 (2005) 805 και 808 -809.
406. “Τα ναρκωτικά, ἀπειλή για την Κρήτη”, ΧΑΝΙΩΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 03 -03 – 2005, σελ. 14.
407. “Πικρή ἀνάμνηση ἀπὸ τη γερμανική κατοχή”, ΧΑΝΙΩΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 12 - 05 - 2005, σελ. 5.
408. “Το ξεροκόμματο. Στο βιβλίο: ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΑΓΙΑΣ 1941-1945, Χανιά 2005, επιμέλεια: Βαρδής Βαρδινογιάννης – Αργυρώ Κοκοβλή, σελ. 139 – 143. Pittance in: *GERMAN PRISONS OF AGIA 1941-1945*, Chania 2005, edit.: Vardis Vardinogianis – Argyro Kokovli, pp. 139 – 143.]
409. “Theotokis Nikiforos”, RGG, Bd. 8, Mohr Siebeck (Tübingen 2005).
410. “Vamvas, Neophytes”, RGG, Bd. 8, Mohr Siebeck (Tübingen 2005).
411. “Voulgaris, Evgenios”, RGG, Bd. 8, Mohr Siebeck (Tübingen 2005).
412. “Ο λόγος των Προφητών και ο λόγος των Εργαστηρίων. Προσφώνηση πρὸς τα μέλη διεθνούς συνεδρίου Στατιστικής Φυσικής, στα πλαίσια του Διεθνούς Ἑτους Einstein”, ΔΚ 78 (2005) 818.
413. “Βιοηθική: Θεολογικοί προβληματισμοί”, ΔΚ 78 (2005) 825 – 827.
414. «Με “γρήγορον νοῦν, σώφρονα λογισμόν, καρδίαν νήφουσαν”. Προσφώνηση κατὰ την πάνδημη τελετὴ ἀποχαιρετισμοῦ του ἀποχωροῦντος ἀπὸ την ενεργὸ πομπαντορία Μητροπολίτου Κισάμου και Σελίνου Εἰρηναίου (Καστέλλι, 22 Αυγ. 2005)», ΔΚ 78 (2005) 827.
415. “Τί δεν εἶναι ἀνάπτυξη. Χαιρετισμός στο Ἀναπτυξιακό Συνέδριο Κρήτης”, ΔΚ 78 (2005) 828.
416. “Aspekte Orthodoxer Sozialethik”, in: *Perspektiven ökumenischer Sozialethik. Der Auftrag der Kirchen im größeren Europa von Ingeborg Gabriel, Alexandros K. Papaderos, Ulrich H. J. Körtner*, Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 2005, 23-126 και 295-304 (Literatur). 2. Auflage 2006, 337 Seiten. ■

417. "Civilization: Some Observations on Terminology", in: *Civilisations and Public Law, European Public Law Series, Vol. LXXIX, European Public Law Center*, Edited by E. Venizelos / A. Pantélis, Esperia Publications, London 2005, 67-77.

2006

418. "ÉLAN VITAL OECUMÉNIQUE", ΔΚ 79 (2005) 831- 832. (Το αυτό: *ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ* 657 (2006) 19-21). ■■
419. "Συνέντευξη [περί ΟΑΚ]", *Μαθητικοί Παλμοί* (μαθητικό περιοδικό του 1ου Γυμνασίου Χανίων), τεύχος 19 (2006) 15-19.
420. "ÉLAN VITAL OECUMÉNIQUE", ΔΚ 79 (2005) 831- 832.
Το αυτό: - ÉLAN VITAL OECUMÉNIQUE, *ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ* 657 (2006) 19 - 21.
421. "Einleitung", in: Ulrich Kadelbach, *Mit Kazantzakis auf den Athos. Kretische Spuren*, Verlag Dr. Thomas Balistier, Möhringen (2006,) 9-16. ■■
422. "Δράξασθε παιδείας...", ΔΚ 81(2006) 863-864. Το αυτό: *ΧΕ* 7408 (29-07-2006) 3. *ΝΕΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ* 321 (30-07-2006) 15. *Κρητική Ενημέρωση* 47 (Αθήνα 2006) 27.
423. "Τοπωνύμια και Τόποι", *Σελινιώτικα Νέα* 332 (3 - 08 - 06) 18. Πρβλ. Επίσης: -Από τον Διευθυντή της ΟΑΚ, "Πρωτοβουλία για «διάσωση» τοπωνυμίων του Σελίνου", *ΧΝ* (25-07-2006) 8. -*ΧΕ* (25-07-2006) 19.
424. "Γεώργιος Πυροβολάκης. Με την ευκαιρία των αποκαλυπτηρίων της προτομής του", *Αγώνας της Κρήτης* 6615 (22.8.2006) 15 και 29. Το αυτό: *Σελινιώτικα Νέα* 334 (24.8.2006) 23.
425. "Diskussionsbeiträge", in: Ingeborg Gabriel, Franz Gassner (Hg), *Solidarität und Gerechtigkeit. Ökumenische Perspektiven*, Matthias- Grünewald-Verlag, 2006, 56, 115f., 133, 270.
426. "Η καταστροφή των Τριών Χωριών στα πλαίσια της Αντίστασης στο Σέλινο", *ΧΕ*, 30 Σεπτ. 2006, 10-11. Το αυτό: *ΑτΚ* 30. Σεπτ. και 1. Οκτ. 2006 (πρβλ. *ΧΚΣ* 305 (1999) 8 και 14).
427. "Eberhard Müller, der Ökumeniker", in: *Gesellschaftspolitische Verantwortung. Dr. Eberhard Müllers Beitrag zum Profil der Kirche*. Bad Boll Skripte 7/2006. ■■
428. "Neuorientierung des Lebens. Orthodoxe Akademie Kretas", in: *SYM. Magazin der Evangelischen Akademie Bad Boll* 4 (2006) 14.
429. «Η εκκλησιαστική διακονία του Διαλόγου των Πολιτισμών», *Αντίδωρον τῷ Μητροπολίτῃ Μεσσηνίας Χρυσοστόμῳ Θέμελῃ*, Τόμος Τέταρτος, Καλαμάτα 2006, 263-280.

2007

430. "Πρόσωπον προς πρόσωπον, Η ανθρώπινη επικοινωνία", Έκδοση: *Νεανικός Επιμορφωτικός Όμιλος Σύρου* 2007, 189.
431. *ΠΙΣΤΗ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ - ΖΩΗ. Ἡ Ὁρθοδοξία σέ διάλογο*, Χανιά 2007. ■■■

2008

432. "Επικήδειος στον Πρωτοπρεσβύτερο Μιχαήλ Καρδαμάκη", *Ν.ΚΗΡ* (22 Απριλίου 2008 (22).
433. "Προλογικό σημείωμα τοῦ Ἀρχισυντάκτη, Μητροπολίτης Εἰρηναῖος (Γαλανάκης)", στο *Ὁραματισμοί-Ἀγῶνες-Καρποί, Χαριστήριος Τόμος, Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, Ἱερά*

Μητρόπολις Κισάμου καί Σελίνου (Έκδ.), (Υπό τήν αἰγίδα τῆς Ἱ. Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης), Κίσαμος 2008, 13-15.

434. “Μητροπολίτου Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναίου Συνοπτική Χρονολογική Διαδρομή (ἐπιλογή)”, ὡς ἄνω, 43-49.
435. “Τό Μαρτύριον τῆς Συνειδήσεως: Ὁ Εἰρηναῖος καί ἡ στρατιωτική δικτατορία”, ὡς ἄνω, 245-290.
436. “Φωτογραφικά στιγμιότυπα ἀπό τῆ ζωῇ τοῦ Εἰρηναίου (Ἐπιλογή-Ἐπιμέλεια-Κείμενα)”, ὡς ἄνω, 695-743.
437. “Προλογικό Σημείωμα”, στο Στυλιανός Χ. Τσομπανίδης, *Υπέρ τῆς τῶν πάντων ενώσεως. Ἡ συμβολή τῆς Ορθόδοξης Ἐκκλησίας καί Θεολογίας στο Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν*, Ἐκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2008, 13-16.
438. “Προσφώνηση (Κυριακή τῆς Ορθοδοξίας)”, στο Π. Κιτρομηλίδης, *Οι παραινήσεις πρὸς τὴν ἐξουσία στὴν Ορθόδοξη παράδοση*, Ἐκδ. Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης, Γωνιά Χανίων 2008, 5-8.
439. “Ὁ Μόσχας Ἀλέξιος καὶ ἡ Κρήτη”, ΧΚΣ 404 (Ἰαν. 2008) 15. Το αὐτὸ στὴν ἐφημ. ΠΑΤΡΙΣ, Ἡράκλειον, 8 Δεκ. 2008, 13.

2009

440. “Ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων”, στο: *Ἐνα πολυφωνικὸ πορτραῖτο γιὰ τὸν ΕΙΡΗΝΑΙΟ*, ἔκδ. Μαρίας Ἀνυσάκη-Πάλλιον, Ἀθήνα 2009, 79-83.
441. “Μια δίκαιη βράβευση [Γρηγορίου Λαρεντζάκη + φωτογραφία του]”, ΤΟΛ 13 Ἰουν. 2009/25.
442. “Τηλεοράσεως Κισάμου δίκαιος ἔπαινο”ς, ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ 34 (2009), 26-27 (βλ. καὶ σελ. 18 ἐξ.).
443. “Κείμενο Ορατορίου: Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ”, *ΟΙ ΑΝΕΜΟΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ*, Χανιά Κρήτης 2009, σελ. 44.
444. “Zu einer Hoffnung in Christus berufen”, Grusswort bei der 13. KEK-Vollversammlung, KEK-Website. ■■■
445. Make Room in Your Hearts for Us. Synchoreisis-Source of Hope. 13. CEC-Assembly, CEC/Website.

2010

446. “Μνήμες καὶ Διδαχές. Ἐλευθερία Ο. Παπαδερού”, ΣΝ 496 (2010) 13.
447. “Ὅχι στους ἐμπρηστές τῶν δένδρων τῆς ζωῆς”, ΧΝ 20-01-2010, 38.
448. *ΜΕΤΑΚΕΝΩΣΙΣ. ΕΛΛΑΔΑ - ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ - ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΟΡΑΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟ*. Μετάφραση ἀπὸ τὴ γερμανικὴ ἔκδοση Ἑμμανουὴλ Γεωργουδάκης. Ἐπιμέλεια κειμένου: Γεώργιος Βλαντῆς. Προλογίζει ὁ Π.Μ. Κιτρομηλίδης, ΑΚΡΙΤΑΣ, Ἀθήνα 2010, 355 σελίδες.
449. “Δαρβίνος καὶ Θεολογία τῆς ἐξέλιξης”, *Ενοριακὴ Παρουσία* 50 (Ρέθυμνο 2010) 13-14 (συνεχίζεται).
450. “Das Rätsel des Apostels Paulus und des Physikprofessors ‘Perhaps’. Eine griechisch-orthodoxe Betrachtung”, in: Severin J. Lederhilger (Hrsg.), *Den Himmel offen lassen. Der christliche Glaube in der Herausforderung des wissenschaftlichen Weltbildes*, PETERL-

2011

451. ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ. *Τά πρώτα σαράντα χρόνια*, Αθήνα 2011, 161 σελ. Διάλεξη που δόθηκε στην Κωνσταντινούπολη, Αΐθουσα Χειρογράφων της Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης, στις 12 Ιανουαρίου 2011, ύστερα από πατρική πρόσκληση της Α.Θ.Π. του Οικουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.
452. *THE ORTHODOX ACADEMY OF CRETE. THE FIRST FORTY YEARS*. Lecture delivered in the Manuscripts Room at the Library of the Ecumenical Patriarchate on 12 January 2011, at the invitation of His All Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew. Translation from the Greek original text: Caroline Makropoulos. Editing: Rev. Dr. John Chrysavgis, Greek Orthodox Archdiocese of America, Athens
453. “Nur ein Cent für Griechenland”, *Evangelisches Gemeindeblatt für Württemberg* 29 / 2011.
454. “Der griechische Leib hat viele Glieder. Ein Grieche blickt auf sein Land und sieht Europa”, *Kasseler Sonntagsblatt*, 31. Juli 2011.
455. “Ευκαιριακές αναφορές στον Καζαντζάκη”, (εισήγηση στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Ο Νίκος Καζαντζάκης και ο κρητικός πολιτισμός», Ηράκλειο 2007, ηλεκτρονική έκδοση του Μουσείου Καζαντζάκη.
456. “Ο Πατριάρχης Βαρθολομαῖος καί ἡ ἀγάπη του γιά τήν Κρήτη”. *Πνευματική Διακονία Δ΄* (2011) τ. 12, 76-79.
457. “Ένα βαρυσήμαντο άρθρο του Αλέξανδρου Παπαδερού για τη σχέση Ελλάδας και Ευρώπης”, *ΑτΚ* 7938 (20-9-2011) 3 και *Νέοι Ορίζοντες της Κρήτης* 16-11-2011, 18.
458. “Μητροπολίτου Αυστρίας Μιχαήλ αιωνία η μνήμη”, *ΧΝ* 21.10.2011, σελ. 45.

Dr. ALEXANDROS PAPADEROS TOMOS EOPTIOS.

(*Τιμητικός Τόμος με την ευκαιρία της 60ετίας του Α.Παπαδερού. Festschrift für Dr. Alexandros Papaderos*), *ÖF Nr.15 (GRAZ 1992)*, σελ. 350.

ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ, Τριμηνιαίον Δελτίον Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης, τ. 1-91 (1986-2005) 1054 σελίδες). Εκδότης - Διευθυντής Συντάξεως: Α.Κ. Παπαδερός, επιμέλεια: Ιωάννα Τζολάκη (τα μη ενυπόγραφα κείμενα έγραψε ο Α. Κ. Παπαδερός).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τό ιστορικό των δύο Τιμητικών Έκδηλώσεων.....	σελ. 6
---	--------

Η ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ

Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός (βιογραφικά)	σελ. 8
Πρόγραμμα	σελ. 10
Γράμμα της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου	σελ. 11
Α. Πετρουλάκης, Καλωσόρισμα - Εισαγωγικά λόγια	σελ. 13
Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Κρήτης Ειρηναίος, «Επέκεινα του ανθρώπινως έφικτου».....	σελ. 19
Ιομήνη Κριάρη - Κατράνη, Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός - Σταθμοί μιας πορείας	σελ. 24
Φάνης Κακριδής, Από τις σπουδές στην καταξίωση	σελ. 34
Γρηγόριος Λαρεντζάκης, Διαλογική μαρτυρία της Όρθοδοξίας	σελ. 38
Γεώργιος Τσέτσης, Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός. Μιά ένοχλητική «άλογόμυγα» στή διακονία του Οικουμενικού Πατριαρχείου καί της Οικουμένης	σελ. 45
Χαιρετισμοί	σελ. 50
Άπονομή τιμητικού Διπλώματος	σελ. 51
Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός - Δυο λόγια ευχαριστίας	σελ. 52
Χορηγοί	σελ. 54

Η ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Πρόγραμμα	σελ. 56
Μαρία Χαιρέτη (Συντονίστρια της εκδήλωσης)	σελ. 57
Χαιρετισμοί	
Γεώργιος Μαριδάκης, Πρόεδρος Παγκρητίου Ενώσεως	σελ. 58
Χαράλαμπος Σαλβαράκης, Πρόεδρος του Πνευματικού Ιδρύματος ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ	σελ. 59
Σωτήριος Αρετουλάκης, Πρόεδρος του Παγκρητίου Καλλιτεχνικού	
Σωματείου ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ	σελ. 60
Θεόδωρος Ηλιάκης, Πρόεδρος της Ένωσης Κρητών Σελίνου Αττικής "Η ΕΛΥΡΟΣ"	σελ. 61
Πρωτοπρ. Δημήτριος Παπαχατζής, Από τα καθημερινά της Ακαδημίας	σελ. 62
Νικόλαος Εμμ. Τζιράκης, Μια ματιά στο εκπαιδευτικό και συγγραφικό έργο του Αλέξανδρου Παπαδερού	σελ. 69
Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός, Του κόσμου ο πόνος, πόνος μου, κι οι χάρες του χαρές μου	
Εικόνες από τη ζωή της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης	σελ. 79
Άπονομή τιμητικής πλακέτας	σελ. 80

Δεξίωση

Αλεξάνδρου Κ. Παπαδερού, "ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ" (επιλογή)	σελ. 81
---	---------

ISBN: 978-960-9558-08-2

Website: alexandros.papaderos.org

7403